T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

EĞİTİM YÖNETİMİ
BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EĞİTİM MÜFETTİŞLERİNİN DERS DENETİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

ÖMER NACİ DİKTAŞ

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğretim Üyesi Yar Ali METE

EDİRNE 2024

Tezin Adı: Eğitim Müfettişlerinin Ders Denetimine İlişkin Görüşleri

Yazan: Ömer Naci DİKTAŞ

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, eğitim müfettişlerinin ders denetimine ilişkin görüşlerini öğrenmek, değerlendirmek ve böylece varılan sonuçlar çerçevesinde çözüm önerileri geliştirmektir. Araştırmada nitel yöntem kullanılmış ve veriler dört farklı ilde görevde bulunan otuz eğitim müfettişi ile yapılan derinlemesine görüşme yoluyla elde edilmiştir. Araştırmanın içerik analizleri, Nvivo nitel veri analizi programıyla yapılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, eğitim müfettişlerinin ders denetiminin tanımı, vazgeçilmezliği, eğitim müfettişleri tarafından yerine getirilmesi ve eğitim müfettişlerinin sürekli bir gelişim çabası içerisinde olmaları gerekliliğini güçlü bir şekilde vurguladıkları görülmektedir. Bunun yanında görev alanlarıyla karşılaştırıldığında eğitim müfettişlerinin sayılarının oldukça az olduğu; rehberlik/denetim çalışmalarıyla disiplin iş ve işlemlerinin nitelik itibariyle bir biriyle uyuşmayan faaliyet alanları olduğu, dolayısıyla bu alanlarda çalışacak eğitim müfettişlerinin ayrıştırılmalarının gerektiği; üniversitelerin eğitim yönetimi ve denetimi lisans programlarının tekrar açılmasının eğitim müfettişlerinin niteliklerini olumlu anlamda geliştireceği ve bu çerçevede eğitim müfettişlerinin lisansüstü eğitim almalarının da teşvik edilmesi gerektiği hususlarında büyük oranda görüş birliği içinde olunduğu anlaşılmaktadır. Denetim sürecinde ilgili tüm paydaşlarla birlikte çalışma gereği de çok fazla sayıda eğitim müfettişi tarafından vurgulanmıştır.

Araştırma sonuçlarından, etkin bir ders denetimi için eğitim müfettişlerinin seçim ve yetiştirilme niteliklerinin artırılması, yeterli sayıda müfettiş görevlendirmesi ve ders denetim ölçütlerinin nesnel bir şekilde belirlenmesinin önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Eğitim Müfettişi, Denetim, Ders Denetimi

Title of the Thesis: Opinions of Education Inspectors on Course Supervision
Written by: Ömer Naci DİKTAŞ

ABSTRACT

The aim of this study is to learn and evaluate the opinions of education supervisors about course supervision and to develop solutions within the framework of the results. The qualitative method was used in the study and the data were obtained through in-depth interviews with thirty education supervisors working in four different provinces. The content analysis of the research was conducted with Nvivo qualitative data analysis program.

According to the results of the research, it is seen that education supervisors strongly emphasized the definition of course supervision, its indispensability, its fulfillment by education supervisors and the necessity of education supervisors to be in a continuous development effort. In addition, it is understood that there is a great deal of consensus that the number of education inspectors is quite low compared to their fields of duty; guidance/supervision and disciplinary work and procedures are fields of activity that are incompatible with each other in terms of quality, therefore, education inspectors who will work in these fields should be separated; reopening the educational administration and supervision undergraduate programs of universities will improve the qualifications of education inspectors in a positive sense and in this framework, education inspectors should be encouraged to receive postgraduate education. The need to work together with all relevant stakeholders in the inspection process was also emphasized by a large number of education inspectors.

It is understood from the results of the research that it is important to increase the selection and training qualifications of education inspectors, to assign a sufficient number of inspectors and to determine objectively the course inspection criteria for an effective course inspection.

Keywords: Education, Education Inspector, Supervision, Course Supervision

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans öğrenimim süresince akademik bilgi ve deneyimiyle beni destekleyen, çalışmamın her evresinde yol gösterici önerilerde bulunan danışmanım Dr. Öğretim Üyesi sayın Yar Ali Mete'ye teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmalarımda ihtiyaç duyduğum her zaman rehberliğini sürekli yanımda hissettiğim bölüm hocam Prof. Dr. sayın Tuncer Bülbül'e teşekkür ediyorum.

Araştırmada görüşmeleri içtenlikle kabul eden ve samimi görüşlerini paylaşan eğitim müfettişlerine teşekkür ederim.

Ayrıca her zaman beni destekleyen kardeşim Dr. Gülbaşak Diktaş Yerli ve aileme ayrıca teşekkür ediyorum.

Ömer Naci Diktaş
Edirne, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET i
ABSTRACT ii
TEŞEKKÜR iii
İÇİNDEKİLER iv
TABLOLAR LİSTESİ viii
EKLER LİSTESİ ix
KISALTMALAR x

BÖLÜM I

GİRİŞ
1.1. Problemler ……1
1.2. Araştırmanın Amacı……..4
1.3. Araştırmanın Önemi……..5
1.4. Sayıltılar ……...5
1.5. Sınırlılıklar…….5
1.6. Tanımlar…….6

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE
2.1.Örgüt, Yönetim, Denetim…….6
2.1.1. Örgüt ……...6
2.1.2. Yönetim ……...8
2.1.3. Denetim……8
2.2. Türkiye'de Denetim ve Tarihsel Gelişimi ……..10
2.2.1. Osmanlı Dönemi…….11
2.2.2. Cumhuriyet Dönemi……...……14
2.2.2.1 MEB Teftiş Kurulu ve Bakanlık Müfettişliği……14

2.2.2.2. MEB İlköğretim Müfettişliği/ Eğitim Müfettişliği……20
2.3. Dünyada Denetim……..……22
2.3.1. İngiltere'de Eğitim Denetimi……...23
2.3.2. Fransa'da Eğitim Denetimi…….…….24
2.3.3. Hindistan'da Eğitim Denetimi…….25
2.3.4. İran'da Eğitim Denetimi……..26
2.4. Denetimin İlkeleri……...……27
2.5. Etik ve Meslek Etiği……28
2.6. Denetimin İşlevleri…….30
2.7. Denetim Çeşitleri……31
2.8. Denetim Yaklaşımları…….33
2.8.1. Bilimsel Denetim…….33
2.8.2. Klinik Denetim……34
2.8.3. Öğretimsel Denetim…….35
2.8.4. Sanatsal Denetim…….35
2.8.5. Farklılaştırılmış Denetim…….35
2.8.6. Gelişimsel Denetim……..36
2.9. Ders Denetimi…….36
2.9.1. Ders Denetimin Amacı…….37
2.9.2. Ders Denetim Süreçleri……38
2.10. Müfettiş……39
2.10.1. Eğitim Müfettişleri……40
2.10.2. Bakanlık Müfettişleri……41
2.11.Türk Eğitim Sisteminde Teftiş/Denetimin Yasal Dayanakları.42
2.12.Türk Eğitim Sisteminde Teftişin Genel Amaçları……42
2.13.Yasal Metinlere Göre Eğitim Müfettişlerinin Görevleri……..44

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli……45
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu……...46
3.3. İşlem- Verilerin Toplanması……47
3.4. Verilerin Analizi……...47

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

4.1. Ders Denetiminin Tanımı……48
4.1.1. Öğretmenin Denetimi……49
4.1.2. Eğitim Sürecinin Denetimi……52
4.1.3. Öğretmene Rehberlik…….53
4.1.4. Öğrencilerin Değerlendirilmesi…….54
4.2. Ders Denetimin Gerekliliği……...55
4.2.1. Ders Denetiminin Gerekliliği……56
4.2.2. Ders Denetimin Etkililiği ve Verimliliği……59
4.3. Ders Denetimde Branşın Rolü……..60
4.3.1. Ders Denetimde Branşın Rolü Önemlidir……..61
4.3.2. Ders Denetimde Branşın Rolü Önemli Değildir……62
4.4. Ders Denetimi Yapan Denetçinin Değerlendirilmesi……63
4.4.1. Eğitim Müfettişlerinin Denetimleri……65
4.4.2. Okul Müdürlerinin Denetimleri…….68
4.4.3. Ders Denetiminin Kimin Tarafından Yapıldığı Önemli Değildir……...72
4.5. Ders Denetimin Etkisi …….72
4.5.1. Ders Denetiminin Öğretmen Üzerindeki Etkisi…….74
4.5.2. Ders Denetiminin Öğrenci Üzerindeki Etkisi……78

4.6. Ders Denetiminde Yeterlilik…….81
4.6.1. Eğitim Müfettişlerinin Ders Denetimi İle İlgili Yeterlilikleri…85
4.6.2. Ders Denetimi İle İlgili Katılımcının Yeterliliği……88
4.6.3. Ders Denetiminin Yeterliliği İçin Yapılması Gerekenler……..89
4.7. İdeal Ders Denetimi……..93

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar……96
5.1.1. Katılımcıların Ders Denetimini Tanımı…….96
5.1.2. Katılımcıların Ders Denetiminin Gerekliliğini, Var Olan Durumda Yapılan Ders Denetiminin Etkililiği ve Verimliliği Bağlamında Değerlendirmeleri……...……98
5.1.3. Katılımcıların Ders Denetiminde Denetim Yapan Kişinin Denetimi Yapılan Dersin Öğretmeniyle Aynı ya da Farklı Branştan Olmasının Denetim Sürecini Hangi Yönde Etkileyeceği Hakkındaki Düşünceleri…….100
5.1.4. Katılımcıların Ders Denetiminin Eğitim Müfettişleri veya Okul Müdürleri Tarafından Yapılması ile İlgili Değerlendirmeleri……102
5.1.5. Katılımcıların Yapılan Ders Denetiminin Sonuçları Bağlamında Öğretmen ve Öğrenci Üzerindeki Etkilerinin Ne Olduğu İle İlgili Değerlendirmeleri…….……105
5.1.6. Katılımcıların Ders Denetimi İle İlgili Kendilerinin ve Eğitim Müfettişlerinin Yeterlilikleri İle İlgili Değerlendirmeleri İle Söz Konusu Yeterliliklerin Artırılması İçin Neler Yapılması Gerektiği Hakkındaki Düşünceleri……...…108
5.1.7. Katılımcıların İdeal Ders Denetimi İle İlgili Görüş ve Değerlendirmeleri…….110
5.2. Öneriler……..111

KAYNAKÇA……115

TABLOLAR LİSTESİ

Şekil No

1 Denetimin Tanımı Temasına İlişkin Sorular, Ulaşılan Kategori ve Bulgular Tablosu.....49
2 Denetimin Gerekliliği Temasına İlişkin Sorular, Ulaşılan Kategori ve Bulgular Tablosu……...55
3 Denetimde Branşın Rolü Temasına İlişkin Sorular, Ulaşılan Kategori ve Bulgular Tablosu……...61
4 Denetimcinin Değerlendirilmesi Temasına İlişkin Sorular, Ulaşılan Kategori ve Bulgular Tablosu…….……..64
5 Denetimin Etkisi Temasına İlişkin Sorular, Ulaşılan Kategori ve Bulgular Tablosu……...……73
6 Denetimde Yeterlilik Temasına İlişkin Sorular, Ulaşılan Kategori ve Bulgular Tablosu……...……83
7 İdeal Ders Denetimi Temasına İlişkin Sorular, Ulaşılan Kategori ve Bulgular Tablosu……...93

EKLER LİSTESİ

Ek-1: Eğitim Müfettişlerinin Ders Denetimlerine İlişkin Görüşleri Yüksek LisansTezi Görüşme Formu Bilgilendirme ve Yönetici Soruları…..123
Ek-2: Çalışma Grubu Özellikleri……...125
Ek-3: Uzman Görüşüne Başvurulan Kişiler……...126
Ek-4: Etik Kurul Belgesi 127

KISALTMALAR LİSTESİ

AY : Anayasa

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

EMB: Eğitim Müfettişleri Başkanlığı

TD : Tebliğler Dergisi

TKB : Teftiş Kurulu Başkanlığı

TTKB: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

BÖLÜM I
GİRİŞ

Bu bölümde, araştırma çalışmasının kavramsal çerçevesini meydana getiren konular sırasıyla problem, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıltılar, sınırlılıklar ve tanımlar başlıkları altında ele alınacak ve açıklanmaya çalışılacaktır.

1. 1. Problem

Eğitim örgütünün varoluş amacına yeterli derecede ulaşmasında ve güç kaybının önlenmesinde yönetimin bir fonksiyonu olan denetim sistemi hayati bir role sahiptir (Aydın, 1988; Aydın, 2008; Gündüz, 2012). Denetim sisteminin etkin bir şekilde yapılandırılmadığı örgütler, belirlenen amaçlarına ulaşma sürecinin neresinde olduklarını bilemezler.

Türkiye'de illerde bulunan eğitim kurumlarının teftiş süreçleri rehberlik ve denetim çalışmaları olarak iki ana başlık altında toplanmış olup, ilgili iş ve işlemler eğitim müfettişleri eliyle yürütülmektedir ve denetim çeşitlerinden birisi olan ders denetimi, eğitim müfettişlerinin denetim görevleri arasında sayılmaktadır (MEB, 2022). Bu kapsamda eğitim müfettişlerinin anılan alandaki yeterlik algılarının özgüvenlerine yansıyacağı, bunun da yapılan denetim çalışmasının niteliğiyle doğrudan ilgili olduğu değerlendirilmektedir.

Eğitim/öğretim faaliyetlerinde amaçlar ile verimliliğin etkili bir şekilde gerçekleştirilme derecesinin saptanması, büyük oranda, eğitimin bileşenlerinden 'denetim' sisteminin görev alanı içerisindedir. Eğitim/öğretim faaliyetlerinde denetim, var olanı tespit, yapılan tespitin olması gerekenle mukayese edilmesi, varsa farklılıkların eğitsel ilkeler ile hukuki düzenlemelere yaklaştırılması, bu işlemin periyodik olarak devam ettirilmesi ve böylece istendik ve olumlu anlamda düzeltme ve gelişmenin bir aracı durumundadır

(Gökçe, 1994, s.75). Eğitimde gözetme yollarından biri olan denetim, kamu yararı adına okul faaliyetlerini kontrol yöntemi olarak tanımlanmakta, bu anlamda denetim, önceden planlanan eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerçekleşme derecesini tespit aracı olarak belirtilmektedir (Bursalıoğlu, 1982, s.171). Örgütlerde denetim sisteminin amacı, belirlenen sonuçlara ulaşmak için gerekli önlemleri almak, olan sorunlara çözüm önerileri geliştirmek ve böylece süreci geliştirmeye katkı sağlamaktır (Aydın, 2008, s.4; Gündüz, 2012, s.1).

Taymaz teftişte süreç denetimi kavramına dikkat çekerek, okulun birtakım süreçeler neticesinde amaçlarına ulaştığını, süreçlerin karar vermeyle başlayıp değerlendirme etkinlikleriyle sonuçlandığını, söz konusu sonuçların ise denetim yoluyla elde edilen veriler ışığında olması gerekenle kıyaslanıp gerekli karşılaştırmalar yapılarak yorumlandığını belirtmiştir (Taymaz, 2005, s.7).

Kurum amaçlarına ulaştığı ölçüde etkilidir. Denetim, bir örgüt olan okulun, amaçlarına ulaşma sürecinde nerede olduğunu belirler. Bu fonksiyonunu, "denetim süreci içerisinde, eğitim kaynaklarının kolektif olarak etkili bir biçimde kullanılması, öğretimin kalitesine etki eden durum ve etkenlerin eleştirici bir yaklaşımla analiz edilmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesini" (Aydın; akt.Taymaz, 2005, s.5) amaçlayarak yerine getirmeye çalışır. Günümüzde denetim kontrol etmekten daha fazla, kurum ve bireyler açısından geliştirme amaçlı bir işleve sahiptir (Aydın, 2008, s.4). Denetim çalışmalarının amacına ulaşması için gelip geçici değil belli ilkeler doğrultusunda periyodik yapılması verimlilik için gerekli bir koşuldur. Bu bağlamda, eğitimde denetim sisteminin eğitimin amaçlarına ulaşmasındaki önemi açıktır (Gökçe,1994, s.76; Gündüz, 2012, s.5; Şanlı, Altun ve Tan, 2015, s.79).

Türkiye'de illerde bulunan eğitim kurumlarının teftiş süreçleri rehberlik ve denetim çalışmaları olarak iki ana başlık altında toplanmış olup, ilgili iş ve işlemler Eğitim Müfettişleri eliyle yürütülmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2022). Denetim hizmetlerinin, illerde MEB'e bağlı her derece ve

türdeki resmi ve özel örgün ve yaygın eğitim kurumlarında yasa dışı uygulamaları önleyici, öğretim çalışmalarında hedeflenen kazanımlara ulaşma düzeyini tespit edici ve belirtilen alanlarda iyileştirme ve geliştirmeyi esas alan bir anlayışla planlanıp yürütülmesi amaçlanmaktadır (MEB, 2022). Bu kapsamda, MEB Eğitim Müfettişleri Yönetmeliğinde denetim çeşitlerinden birisi olan ders denetimi, ilgili ders öğretmeninin alan yeterliğinin, derse hazırlık ve planlamasının, ders işleme sürecinde uygun öğretim yöntem ve tekniklerini kullanabilme, etkinliklere yer verebilme, ölçme ve değerlendirme, sınıf yönetimi becerisi ile öğrencilerin öğretim programlarında öngörülen kazanımlara ulaşma düzeyinin incelenmesi şeklinde tanımlanmakta, öğretmenin sayılan alanlardaki yeterliklerinin belirlenmesi de eğitim müfettişlerinin denetim görevleri arasında sayılmaktadır (MEB, 2022).

Ders denetimi teftiş sisteminde, geçmişten günümüze üzerinde en çok durulan alanlardan birisidir. Öğretmenlerin, özellikle meslek hayatlarının ilk yıllarında yapılacak denetim çalışmalarına kıdemli öğretmenlerden daha çok ihtiyaç duydukları ve bu yönde bir beklenti içerisinde oldukları belirtilmekle birlikte (Aydın, 2008, s.62), alanda yapılan çalışmalar öğretmenlerin ders denetimine karşı genelde olumsuz bir tutum içerisinde olduklarını ve müfettişlerin ders denetimi davranışlarına az ya da orta düzeyde katıldıklarını göstermektedir (Ağıroğlu, Bakır, Karakuş, Köybaşı ve Uğurlu, 2017, s.336-337; Dağlı, 2000, s.439; Korkmaz ve Özdoğan, 2005, s.9) . Örgüt için denetimin önemi kapsamında, öğretmenlerin ders denetimine karşı geliştirmiş oldukları yeterince olumlu olmayan tutumlarının, denetimin başarısını, olumsuz yönde etkileyeceği açıktır.

Türkiye'de resmi ve özel öğretim kurumlarında yapılan ders denetimlerinin 2014 yılında yapılan bir değişiklikle müfettişlerin görev alanlarından çıkartıldığı (MEB, 2014) 2022 yılında ise tekrar müfettişlerin denetim görevleri arasına konduğu (MEB, 2022) görülmektedir. Bu süre zarfından eğitim müfettişleri ders denetimi yapmadıkları gibi, öğretmenin ders

etkinlikleri okul müdürleri tarafından izlenmiştir (MEB, 2013). Eğitim müfettişleri mevcut durumda da yeterli müfettiş olmamasından kaynaklı olarak ders denetimi yapmamaktadırlar.

Bu durumda, ilgili alan yazında ve hukuki düzenlemelerde önemi vurgulanan ders denetiminin yapılmıyor olması durumu bağlamında eğitim müfettişlerinin ders denetimleri ile ilgili görüşlerinin bilinmesi, konunun değerlendirilmesine yardımcı olacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, eğitim müfettişlerinin ders denetimine ilişkin görüşleri bağlamında;

1. Eğitim müfettişlerinin ders denetiminin kapsamını ve tanımına ilişkin görüşleri nasıldır?
2. Eğitim müfettişlerinin ders denetiminin gerekliliğine ve etkililiğine ilişkin görüşleri nasıldır?
3. Eğitim müfettişlerinin ders denetiminde branşın rolünün önemine ilişkin görüşleri nasıldır?
4. Eğitim müfettişlerinin ders denetiminin kimin tarafından yapılması gerektiği konusunda görüşleri nasıldır?
5. Eğitim müfettişlerinin ders denetiminin eğitim-öğretim sürecine etkilerine ilişkin görüşleri nasıldır?
6. Eğitim müfettişlerinin, ders denetimi ile ilgili kendilerinin ve eğitim müfettişlerinin yeterliklerine ilişkin görüşleri nasıldır?
7. Eğitim müfettişlerinin ideal ders denetimine ilişkin görüşleri nasıldır?

Soruları bağlamında değerlendirmek ve böylece varılan sonuçlar çerçevesinde çözüm önerileri getirmektir.

1.

1.3. Araştırmanın Önem

Eğitim müfettişlerinin denetim görevlerinden biri olan ders denetimi, ilgili öğretmenin ders öncesi, sonrası ve sürecinde göstermesi ve yerine getirmesi beklenen davranışların gözlemlenip değerlendirilmesini ifade eder. Yapılan değerlendirmenin öğretmen tarafından kabul edilip davranışa dönüşmesinin sağlanması, ders denetimi faaliyetinin ana amacıdır. Bu noktada eğitim müfettişinin, kendisi ile ilgili yeterlik algısının niteliğinin, denetim sürecinde elde edilen verilerin analizi sonucunda yapılan değerlendirme çalışmasının gerçekçiliği ile doğru orantılı olduğu değerlendirilmektedir. Bunun yanında ders denemi ile ilgili yeterlik algısının düzeyinin, sonrasında yapılan değerlendirmeleri öğretmenin kabulüne de doğrudan etki edeceği düşünülmektedir. Çünkü müfettişin kurumda yaptığı çalışma sürecinde sergilediği davranış ve ifadeler çalışan üzerinde, olumlu ya da olumsuz, doğrudan bir etkiye sahiptir.

Ayrıca, hem öğretmenlerin ders denetimine karşı olumlu olmayan bakışları ve hem de yapılan literatür taramasında, ders denetimi ile ilgili doğrudan müfettişlerle yapılmış bir çalışmaya rastlanmamış olması, bu araştırmadan elde edilecek verilerin eğitim müfettişi yetiştirme ve eğitim programlarının içeriklerinin oluşturulmasına da katkı sağlayacağı ön görülmektedir.

1.4. Sayıltılar

Araştırma kapsamında, kendileriyle derinlemesine görüşme gerçekleştirilen eğitim müfettişlerinin, görüşlerini objektif ve samimi olarak belirttikleri varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma, araştırma yapılacak tarihlerde Edirne, Kırklareli, Tekirdağ ve İstanbul'da görevde olan toplam otuz eğitim müfettişi ile yürütülmüştür. Bu bağlamda, araştırma Edirne, Kırklareli, Tekirdağ ve İstanbul illeri ile sınırlıdır.

Araştırmada uygulanacak ölçme araçları, Türkiye'de görevli Eğitim Müfettişlerinin tamamına elektronik posta yoluyla ulaşılarak uygulanmıştır.

1.6. Tanımlar

Bu araştırmada kullanılan temel kavram ve terimler, ilgili ibarelerde, aşağıda belirtilen şekilleriyle kullanılmıştır.

1.6.1. Denetim: Kurumların etkinliklerinin amaçlarına ulaşma derecesini tespit için gerçekleştirilen etkinlikler bütünüdür (Bursalıoğlu, 1982, s.172).

1.6.2. Ders Denetimi: Öğretmenin dersiyle ilgili tüm süreçlerdeki yeterliliğinin değerlendirilmesidir (MEB, 2022).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Örgüt, Yönetim, Denetim

Örgüt, yönetim, denetim ve müfettiş konumuz açısından bir birini çağrıştıran ve dolayısıyla birlikte anlam kazanan kavramlar olup kısaca açıklanmaya çalışılacaktır.

2.1.1. Örgüt

Özellikle sosyal bilimlerde kullanılan kavramların tek ve ortak kabul görmüş bir tanımının yapılmasının oldukça zor olmasıyla birlikte, genel olarak, örgütü, en az iki bireyin, bedensel ve zihinsel enerjilerini, önceden belirlenmiş bir amacı gerçekleştirmek üzere eşgüdümlemeleri (Blau, Scott, 1962; akt: Aydın, 1988, s.33) şeklinde ifade edebiliriz. Tanımda geçen, 'ortak çaba', 'ortak amaç', 'birden fazla birey', 'güç', 'eylem' ve 'eşgüdüm' kelimeleri, hem

örgüt kavramını hem de toplumsal sistemi anlamamıza yardım eder niteliktedirler. Dolayısıyla her bir örgüt, ulaşmak istekileri amaç, amaca ulaşmak için kullanılan insan kaynaklarının nitelikleri ve bu süreç içerisinde uymak zorunda oldukları kurallar açısından bir birlerinden farklılık gösterirler (Robbins, Decenzo ve Coulter, 2016, s.5) Tanımı oluşturan kelimelerden yola çıkarsak, örgütü, genelde toplumların, özelde ise bizzat insanın gelişiminin bir neticesi olarak görebiliriz. Tek başına ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalan, dolayısıyla amacına ulaşmada güçsüzlük hisseden insan, Hançerlioğlu'nun işaret ettiği üzere, öz bilincinin gereği sosyalleşmeye, diğer bir ifadeyle işbirliği yapmaya, yani birden fazla olmanın bilincine varmaya doğru evrilmiştir (Hançerlioğlu, 2020, s.22). İşbirliği içerisinde işbölümünü, işbölümü de uzmanlaşma ve eşgüdümü barındırır.

Eğitim/öğretim faaliyetlerinin içinde geçtiği okulu aynı zamanda, açık bir formal örgüt olarak kabul edebiliriz (Wayne ve Miskel, 2010, s.16- 23). Genel olarak tüm örgütlerin, özelde ise okulun ve okulda geçen faaliyetlerin ayırt edici özelliği neyin, ne zaman, nerede, nasıl, hangi araç gereçlerle, niçin ve kim tarafından verileceğinin önceden planlanmış olmasıdır. Böylece okuldaki aktivitelerde, ki biz buna eğitim/öğretim faaliyetleri diyoruz, tesadüflerin olabildiğince asgariye indirilmesi gerekir. Hatta zorunludur. O halde okuldaki eğitim ve öğretim çalışmaları planlı faaliyetler bütünüdür. İşte Devlet eğitim sorumluluğunu üzerine almakla yukarıdaki soruların cevaplarını, tesadüflerden arınık bir şekilde verme sorumluluğu ile birlikte gerekli planlama görevini de üzerine almış olmaktadır. Devlet bu planlamayı yapmak zorundadır, çünkü Althusser'in ifadesiyle okul, özel ya resmi hiç fark etmez, devletin ideolojik aygıtlarından bir tanesidir (Althusser, 2014, s.50) ve dolayısıyla varlığı sistemsel bütün içerisinde bu aygıtların olabildiğince sorunsuz çalışmasına bağlıdır. Bu anlamda formal bir örgüt olarak 'Eğitim', oluş amacını okullar aracılığıyla yerine getirir. "Barnard'a göre, örgütte etkililik ortak amacın gerçekleştirilmesi ile ilgilidir. Amacın gerçekleştirilme derecesi, etkililiğin ölçütüdür. Örgütte yeterlilik ise, bireysel gereksinimlerin

karşılanması ile ilgilidir." (Bernard, 1938; akt. Aydın, 1988, s.10). Tüm örgütler, amaçlarını gerçekleştirme ölçüsünde etkilidirler. Bu çerçevede genelde tüm örgütleri ve özelde ise eğitim örgütünü bahse konu amaca ulaştıran yapı ise yönetimdir.

2.1.2. Yönetim

Yönetim, örgütü meydana getiren tüm ögeleri örgütün oluş amacını gerçekleştirmek üzere koordine etme sürecidir (Aydın, 1988, s.31-32). Genelde örgütü ve özelde okul örgütünü meydana getiren bileşenlere sistem yaklaşımı çerçevesinde bakacak olursak, yönetime sistemin işlemesini sağlayan oluşumdur (Bursalıoğlu, 1982, s.18-19) diyebiliriz. Yönetim, örgütün oluş amaçlarına, örgüt paydaşlarıyla birlikte veya onlar aracılığıyla verimli ve etkili bir şekilde ulaşma sürecidir (Robbins, Decenzo ve Coulter, 2016, s.6).

19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında bilimsel incelemelerin konusu olan ve yöneticiler aracılığıyla işleyen yönetim, farklı sınıflamalar olmakla birlikte, genel olarak planlama, örgütleme, yönlendirme ve değerlendirme süreçlerinden meydana gelir (Robbins, Decenzo ve Coulter, 2016, s.8). Okul, her örgüt yapısında gözlemlenen bu süreçlerin uyumu ve istenen düzeyde çalışması durumunda eğitimin özel ve genel amaçlarına istenilen şekilde ulaşır. Örgütün var oluş amaçlarının ne kadar yakınında olduğunun bilinmesi, örgütü meydana getiren bileşenlerin önceden belirlenmiş objektif ve nesnel bir takım ölçütler temel alınarak yapılacak değerlendirme ile mümkündür. Bahse konu değerlendirme, denetim çalışmaları sürecinde elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucunda yapılan sentezleme ve bir görüşe varma işidir. Bu noktada denetimin işlevi, örgütün etkililiği ve verimliliğinin tespitinde vazgeçilmez bir öneme sahiptir.

2.1.3. Denetim

Amaçlar ile verimliliğin etkili bir şekilde gerçekleştirilme derecesinin saptanması, büyük oranda, eğitimin bileşenlerinden 'denetim' sisteminin görev

alanı içerisindedir. Denetim ‘denetlemek’, ‘denetlemek’ ise, kontrol etmek, teftiş etmek (MEB, Örnekleriyle Türkçe Sözlük, 1995, s.621) olarak tanımlanmaktadır. Eğitim/öğretim faaliyetlerinde denetim, var olanı tespit, yapılan tespitin olması gerekenle mukayese edilmesi, varsa farklılıkların eğitsel ilkeler ile hukuki düzenlemelere yaklaştırılması, bu işlemin periyodik olarak devam ettirilmesi ve böylece istendik ve olumlu anlamda düzeltme ve gelişmenin bir aracı durumundadır (Gökçe, 1994, s.3). Bursalıoğlu’na göre, eğitimde gözetme yollarından biri olan denetim, kamu yararı adına okul faaliyetlerini kontrol yöntemi olarak tanımlanabilir. Bu anlamda denetim, önceden planlanan eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerçekleşme derecesini tespit aracıdır (Bursalıoğlu, 1982, s.171).

Taymaz teftişte süreç denetimi kavramına dikkat çekerek, okulun birtakım süreçler neticesinde amaçlarına ulaştığını, süreçlerin karar vermeyle başlayıp değerlendirme etkinlikleriyle sonuçlandığını, söz konusu sonuçların ise denetim yoluyla elde edilen veriler ışığında olması gerekenle kıyaslanıp gerekli karşılaştırmalar yapılarak yorumlandığını belirtmiştir (Taymaz, 2005, s.7).

Hangi amaçla kurulmuş olursa olsun denetim sistemi olmayan bir örgüt düşünülemez (Başaran, 1993, s.73) . Denetim, bir örgüt olan okulun, amaçlarına ulaşma sürecinde nerede olduğunu belirler. Bu fonksiyonunu, “denetim süreci içerisinde, eğitim kaynaklarının kolektif olarak etkili bir biçimde kullanılması, öğretimin kalitesine etki eden durum ve etkenlerin eleştirici bir yaklaşımla analiz edilmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesini” (Aydın; akt. Taymaz, 2005, s.5) amaçlayarak yerine getirmeye çalışır. Günümüzde denetim kontrol etmekten daha fazla, kurum ve bireyler açısından geliştirme amaçlı bir işleve sahiptir (Aydın, 2008, s.11). Bu yüzden denetim süreci, alanında uzman, liyakat esasına göre seçilmiş ve böylece örgütteki insan kaynaklarını tüm nitelikleriyle tanıyan, kısaca okul sistemini girdi, işlem ve çıktılarıyla analiz edebilme yeterliğine sahip kişilerce yönetilirse etkili olur.

Böylece, güçlü ve etkili bir denetimin olduğu örgütte, entropy olarak belirtilen güç kaybının önüne geçilmiş olur (Aydın, 2008, s.3). Bu bağlamda denetim, örgütün vazgeçilmez bileşenlerinden birisidir.

2.2. Türkiye'de Denetim ve Tarihsel Gelişimi

Toplumların tarihi düz bir çizgide ilerlemez. Meydana geldiği dönemlerde devlet ve millet hayatını derinden etkileyen ve bu suretle toplumsal kurumların da dönüşmesine sebep olan olaylar, birer köprübaşı işlevi görür ve bizim geçmişi anlama ve anlatmamızı kolaylaştırırlar. Osmanlı devletinde, kamu yönetiminde derinlemesine ve bilinçli yenileşme hareketlerini II. Mahmut'la başlatma eğilimi hemen tüm tarihçilerce paylaşılan ortak bir kanaattir. Değişen toplumsal yapıyla beraber dış ilişkilerdeki gelişmelerin etkisiyle oluşan baskıya, 1839 Tanzimat Fermanı olarak da bilinen Gülhane Hattı Hümayunu ile cevap verilmiş ve bu süreç 1876 yılında I. Meşrutiyet'in ilanına kadar sürmüş, II. Abdülhamit'in Kanun-i Esasi'nin yürütmesini geçici bir süreliğine durdurup, meclisi tatil etmesi neticesinde sonlanmış, 29 yıl aradan sonra yine II. Abdülhamit'in 1908'de yeniden ilan etmesiyle II. Meşrutiyet dönemi başlamış ve bu dönem de 1920'de sonlanmıştır. Bu tarihten sonraki süreç artık Türkiye Cumhuriyeti'nin başlangıç yıllarıdır (Akyüz, 1989; Altunya, 2014; Taymaz, 2005). Yaklaşık bir yüzyıl süren ve devlet ve millet hayatımızı derinden etkileyen bu köklü toplumsal değişmelerden eğitim sistemimiz ile onun alt bileşenlerinin etkilenmemesi düşünülemez. Bundan dolayı, bir denetim çeşidi olan ders denetimini daha net bir şekilde kavranması için eğitim/öğretim çalışmalarında genel denetim faaliyetlerinin tarihsel süreç içerisinde ele alınıp etraflıca tahlil edilmesinin, konuyu daha iyi anlamamıza olanak sağlayacağı ve böylece yapacağımız değerlendirmelerin daha isabetli olacağı kanaatindeyiz.

2.2.1. Osmanlı Dönemi

Osmanlı İmparatorluğu döneminde 19. yüzyılın birinci çeyreğine kadar devletin yönetim yapısı, yani kamu yönetimi, klasik kurum ve esaslar çerçevesinde yürütülmüştür. III. Selim'le başlayan ve ilk örneklerini askeri alanda veren yeni anlayış II. Mahmut döneminde tüm devlet yapısında köklü değişimler şeklinde kendini göstermiş ve bu çerçevede bakanlıklar kurulmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, eğitimin devletin sorumluluğunda yürütülmesi gerekliliği kabul edilmiş, çıkarılan bir fermanlarla 1824 yılında İstanbul'da, 1826 yılında ise imparatorluk çapında ilköğretim zorunluluğu, fiiliyatta olmasa da getirilmeye çalışılmıştır. Böylece İmparatorluk tarihinde ilk defa bir okul sistemi kurulması çabası içerisine girilmiştir (Altunya, 2014, s.25). Tüm bu girişimler neticesinde o zamana kadar yerel birimlerce, bütünlükten yoksun bir şekilde yürütülmekte olunan ilköğretim ve sonrasında da ortaöğretim (rüştiye) kurumları açılmaya başlanmıştır.

1839 yılında Meclis-i Umur-u Nafiya (Kamu Hizmetleri Kurulu) tarafından yazılan raporda, medreselerden ve sıbyan mekteplerinden gelen öğrencilerin yeni açılan rüştiyelerde başarısız olmalarından bahisle, anılan okulların denetimsizliği ve başıboşluğuna dikkat çekilmiş, ayrıca öğretmenlerin yetersizliği vurgulanarak, mesleki yeterliklerinin görevlendirilecek memurlar tarafından teftiş edilmesi gereği belirtilmiş böylece 'muin' olarak isimlendirilen kişilerin bu amaçla kullanılmaları gündeme gelmiştir. Muinlik, anılan dönemde, müfettiş kavramı yerine kullanılmış, ancak muinlerin kimlerden seçileceği ve niteliklerinin ne olması lazım geldiği tam olarak belirtilmemiştir (Taymaz, 2005, s.18).

1846 yılında, denetim görevini yapan muinlik sisteminin Mekatibi Sıbyan ve Mekatibi Rüşdiye diye ikiye ayrıldığını ve yine aynı yıl içerisinde, Sibyan Mekatib-i Hocaları Efendilere İta Olunacak Talimat ismiyle yayınlanan yönetmelikten muinlerin görevlerinin okulların denetimi ile öğretmenlere yol

göstermek olduğunu görmekteyiz. Böylelikle eğitim sistemimizde ilk kez denetimin öğretmene yol gösteren ve rehberlik eden fonksiyonu vurgulanmış (Ayas, 1950; akt. Altunya, 2014, s.21; Taymaz, 2005 s.18) ayrıca teftiş sisteminin, Cumhuriyetle devam edip günümüze kadar gelen, ilköğretim teftişi ve orta öğretim teftişi olmak üzere iki farklı yapıda oluşmasının da temelleri atılmıştır.

1857 yılında Maarif-i Umumiye Nezaretinin kurulması, denetim sisteminin seyrini etkilemiş, 1861'de yayımlanan yönergeyle Bakanlığın görev tanımı yapılmış (Altunya, 2014, s.22) 1862 yılında ise dönemin ilkokulları ile ortaokullarını (sıbyan mektepleri, rüştiyeler) denetleyen görevlilere ilk kez 'müfettiş' denilmiştir (Taymaz, 2005, s.18). 1869 yılında yayımlanan Maarif-i Umumi Nizamnamesi'ne dayanılarak, Vilayet Maarif Meclis'leri bünyesinde muhakkik ve müfettiş görevlendirmeleri yapılmış, muhakkiklerin müfettişlerden önce geldiği belirtilmiştir (Taymaz, 2005, s.18).

1875'de hazırlanan bir tüzükte müfettişlerin görevleri arasında öğretmenlere yardımcı ve rehber olmaları, yapacakları teftiş sürecinde yaptıkları gözlemler sonucunda ulaştıkları tespitler ile önerilerinin teftiş için hazırlanan bir deftere yazılacağı, bahse konu defterin okul idaresi tarafından saklanacağı ve istendiğinde müfettişlere verileceği (Taymaz, 2005, s.18) belirtilmektedir ki günümüze kadar da aynı yöntem ve usuller, araçların değişmesiyle birlikte, benzer şekilde uygulanagelmektedir.

Osmanlı Devleti ilan edilen ilk anayasayla birlikte 1876 yılında yeni bir yönetim şekline geçti. Kanun-i Esasi'nin ülkedeki bütün okulların devletin gözetimi altında olduğu ve ilkokul eğitiminin mecburi hale getirildiği ile ilgili hükümleri birlikte değerlendirildiğinde devletin, kanunen tüm eğitim faaliyetlerini kendi gözetimi ve dolayısıyla da denetimi altına alma kararlılığında olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca bu dönemde Rumeli illeri ayrı bir teftiş bölgesi olarak düşünülmüş, yabancı ve azınlık okulları için de ayrı bir müfettişlik birimi oluşturulmuştur (Altunya, 2014, s.23). Anılan bu oluşumdan, dönemin sosyo-kültürel ve siyasal olaylarının eğitimi doğrudan nasıl etkilediği ve yönetimin bu bağlamda denetim anlamında oluşuma ne yönde tepki gösterdiği net bir şekilde anlaşılmaktadır.

1908'de II. Meşrutiyet dönemi başlamıştır ve durum haliyle eğitimi de etkilemiştir. 1910 yılında illerde görevli müfettişlerin atamalarının Bakanlıkça yapılacağı, valinin emrinde görev yapacakları ve merkezde de İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olacakları belirtilmiş (Özalp, 1982; akt. Altunya, 2014, s.24), yazımızın ilerleyen bölümlerinde de değinileceği üzere, Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilatı Hakkındaki Nizamname ile ilk defa müfettiş seçiminde ve atanmasında birtakım özellikler aranmıştır.

1911 yılında İlköğretim Kanunu'nda ilkokulların teftişlerinin İlköğretim Müfettişleri eliyle yapılacağı (Taymaz, 2005, s.18) belirtilmiştir.

30 Temmuz 1914 tarihli Eğitim Bakanlığı Teşkilatı Hakkında Yönetmelik'le Bakanlık yönetim ve teftiş şeklinde yapılandırılmış, mezkûr yönetmeliğin 15'inci maddesi gereğince de Bakanlık merkezinde "Teftiş Heyeti Dairesi" kurulmuştur (Yıldız, 2014, s.270).

Genel anlamda 20. yüzyılın ilk yılları ile öncesinde teftiş, kurum ve öğretmenlerin yönetim tarafından denetim ve kontrollerinin sağlanması şeklinde algılanmaktaydı (Aydın, 2005, 9-10; Bursalıoğlu, 1982, s.172). Bu özellik, eğitim sistemimizde gelişimini 1839 yılı itibariyle izlemeye çalıştığımız teftiş anlayışında açık bir şekilde görülmektedir. II. Mahmut'la birlikte devlet merkeziyetçi bir yapıya bürünmeye başlamıştır. Tanzimat döneminde başlayan bu durum I. ve II. Meşrutiyet dönemleri boyunca devam etmiş, nihayet Cumhuriyet'in ilanıyla süreç tamamlanmıştır. Eğitim ve onun

bir alt bileşeni olan teftiş sistemi gelişimini tüm bu sosyal ve siyasi değişimler paralelinde sürdürmüştür. Dolayısıyla teftiş sisteminin daha çok bir kontrol işlevi görmesi fonksiyonu, dönemin şartları çerçevesinde değerlendirilmelidir.

2.2.2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet dönemi denetim sistemini anlatmaya çalışacağımız bu bölümde, bir önceki paragrafta kısaca özetlenmeye çalışılan nedenlerden ötürü, Bakanlık Teftiş Kurulu ve İlköğretim Müfettişliği örgütlenmesi, teftiş anlayışları ile dönem şartlarına göre oluşturulan başlıklar altında izah edilmeye çalışılacaktır.

2.2.2.1. MEB Teftiş Kurulu ve Bakanlık Müfettişliği

Büyük Millet Meclisi'nin açılmasını takip eden günlerde bir devlet organizasyonunda var olması beklenen bakanlıklar da oluşturulmuştu. 3 Mayıs 1920 tarihinde açıklanan Türkiye Büyük Milli Meclisi hükümetinde 'Maarif Vekaleti' de vardı (Öztürk, 1968; akt. Altunya, 2014). TBMM Hükümeti'nin Eğitim Bakanlığının oldukça basit bir şekilde örgütlenmiş olduğu görülmektedir. Konumuz açısından belirtmek gerekirse, sözgelimi, oluşturulan Eğitim Bakanlığında Bakana bağlı 3 müfettiş bulunmaktaydı. Bu yapılanmanın hemen arkasından Teftiş Müdürlüğü birimi oluşturulmuş (Ayas, 1948; akt Altunya, 2014) ve çalışmalar bu müdürlük çatısı altında devam etmiştir.

1921 tarihli Teşkilatı Esasiye Kanunu'nda, eğitim/öğrenim iş ve işlemlerinin ne surette yapılacağına dair doğrudan bir madde olmamakla birlikte 'Umumi Müfettişlik' ana başlığı altında bulunan 22 ve 23. maddelerinde özetle, umumi müfettişlik birimlerinin meydana getirileceğini ve bu birimlerin, Devletin genel görevleri ile yerel idarelere ait resmi işleri sürekli denetleyecekleri, belirtilmektedir (Anayasa, 1921). 1921 Anayasasında, yazıldığı tarih ve dönemin şartları dikkate alındığında, doğrudan

eğitim/öğretim iş ve işlemleri konu edilmemekle birlikte, anılan kanun maddelerinde dolaylı da olsa devletin yapmakla yükümlü olduğu, resmi iş ve işlemlerin sürekli denetim altında tutulacağı belirtilmektedir. Belirtilen resmi iş ve işlemlerden eğitim faaliyetlerinin ayrı olamayacağı düşünüldüğünde, üstü örtük de olsa bahse konu faaliyetler Anayasada dayanağını bulmaktaydı diyebiliriz. Nitekim, 1920 tarihli düzenlemeler, bu düşüncemizi güçlendirmektedir.

1923 yılında yapılan bir düzenleme ile Teftiş Müdürlüğü bir müdür ve on müfettişten oluşan Teftiş Kurulu haline getirilmiştir. Bundan bir yıl sonra, 3 Mart 1924 tarihli 'Tevhidi Tedrisat Kanunu' yayımlanmış ve bu kanun ile ülke içerisinde eğitim alanında faaliyet gösteren tüm kurumlar Maarif Vakaleti'ne bağlanmıştır (Tevhidi Tedrisat Kanunu, 1924) . Anılan kanunun yayımlanması, Türk Eğitim Tarihi açısından adeta yaşamsal önemde bir gelişme olup, esasen yapısı ve yönetim şekli daha Amasya Genelgesi'nde çok da gizli olmayan bir şekilde ifade edilen üniter devlet yapısının zorunlu bir sonucuydu. Bu kanununla birlikte modern okullarla aynı anda eğitim veren geleneksel eğitim kurumlarının faaliyetlerine son vermesi ve laik bir eğitim anlayışını benimsenmiştir (Akyüz, 1989, s.362). Anılan kanunun hemen akabinde çıkartılan 20.04.1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, tıpkı Kanuni Esasi'dekine benzer şekilde, her türlü eğitim öğretim faaliyetlerinin, kanun çerçevesinde ve hükümetin gözetimi ve denetimi altında serbest olduğunu belirtmekle hem Tevhidi Tedrisat Kanunu hükümleri bir kez daha vurgulanmış ve hem de devletin eğitim üzerindeki denetim yetkisi Anayasa düzeyinde en güçlü bir şekilde belirtilmiş oluyordu Anayasa, 1924).

Bütün bu kanuni altyapının üstüne 1926 tarih ve 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanunla da Maarif Vekaleti veya diğer bakanlıklar tarafından açılmış veya açılacak okullar ile her türlü özel okulların derece tespitlerinin ve programlarının Eğitim bakanlığı tarafından yapılacağı yine yüksekokulların programlarının da anılan bakanlığın onayının alınmasından sonra

uygulanabileceği belirtmekle, ülke içerisinde eğitim faaliyetinde bulunan kurumlar devletin denetimi ve gözetimi altına alındığı gibi, buralarda uygulanacak programların içeriğinin de kontrol edilmesine yönelik adımlar atmaktaydı (Maarif Teşkilatına Dair Kanun, 1926).

Tüm bu gelişmeler doğal olarak Maarif Vakaleti teftiş sistemini de etkilemiş ve bu ana yöneliş doğrultusunda yapılanmasına neden olmuştur. Anılan kanunun 21. Maddesi dayanağında 'Maarif Emirlikleri' kurulmasına paralel olarak maarif müfettişlerinin hakları, görev sırasındaki yetki ve görevlerinin nelerden ibaret olduğuna dair bir yönetmelik hazırlanmış, böylece 'mıntakalarda' görevli müfettişlerin durumları hukuki bir zemine oturtulmuştur. 1931 tarihinde 1834 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılacak olmakla birlikte, müfettişler 'merkez' ve 'mıntaka' (mıntıka) müfettişi olarak iki gruba ayrılmış, 'Müfettişi Umumi' isimlendirmesi yerine 'Vekalet Müfettişi' kavramı getirilmiş, Teftiş Kurulu'nun doğrudan Eğitim Bakanı'na bağlı olması özelliği kaldırılarak, 1933 tarih ve 2287 sayılı kanunla mülga edilinceye kadar, Talim ve Terbiye Kurulu'na bağlamış, teftiş programlarının Talim ve Terbiye Kurulu ile birlikte hazırlanması gibi hükümler getirmiştir (Altunya, 2014, s.29). Programları Talim ve Terbiye Kurulu ve Teftiş Kurulunun birlikte hazırlamasının daha etkin bir denetim ve kontrol anlamına geldiği açıktır ki bu durum, Bursalıoğlu'nun tespitiyle, 1900'lü yıllardan 1930'lu yıllara kadar ağırlıklı olarak sürecek kontrol etme, yönetimin adeta bir uzantısı olma ve eğitimin amaçlarının neler olması gerektiği ile bunlara hangi süreçlerle ulaşılacağının teftiş sisteminin görev alanları içinde olduğu (Bursalıoğlu, 1982, s.172) anlayışının doğal bir sonucudur.

Devlet teşkilat yapısının gittikçe gelişmesi ve tüm kurum ve kuruluşlarıyla etkin ve aktif olarak görev ifa etmesine koşut olarak Eğitim Bakanlığı teşkilatı da 1933 tarih ve 2287 sayılı Maarif Veakaleti Merkez Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunla genişlemiştir. Bu durum anılan kanunun 10. Maddesinde teftiş heyetinin müfettiş olabilme özelliğine sahip bir

başkan ve gereği kadar müfettişten oluşacağı, başkanın görevinin teftiş ve soruşturma faaliyetlerini takip, müfettişlerin çalışma usullerini belirtme, teftiş iş ve işlemlerini takip ve sonucunda yazılan teftiş raporlarının incelenmesi ve değerlendirilmesi ile sonuçlarının bakanlığı bildirilmesi şeklinde belirtilmiştir.

1949 yılında Bakanlık müfettişlerinin görev yerleri bölgeler oluşturmak suretiyle yeniden belirlenmiş ancak bu uygulamaya, görülen lüzum üzerine, Ankara, İstanbul ve İzmir çalışma bölgeleri oluşturulup diğer bölgeler kaldırılarak devam edilmiştir (Taymaz, 2005, s.20) ki bu yapılanma zaman zaman değişse de günümüze kadar olduğu gibi devam etmiştir.

1961 Anayasası, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin, ancak, devletin gözetim ve denetimi altında olması halinde serbest olduğunu belirterek eğitim ve öğretim faaliyetlerinde uyulması gerekli ilkeler ile bahse konu ilkelere uyulup uyulmadığının denetleme yetkisine dikkat çekmiş ve bu yetkinin devlete ait olduğunu, 1876, 1921 ve 1924 anayasalarındakine benzer bir şekilde ifade etmiştir (Anayasa, 1961).

1967'de MEB Teftiş Kurulu Yönetmeliği hazırlanarak yürürlüğe konulmuş, teftiş kurulunun görev ve yetkileri belirlenmiş, 1979 yılında çıkartılan ek yönetmelikle büro işlerinde bir takım düzenlemeler getirilmiş, Teftiş kurulu başkanına yardımcı olmak üzere iki yardımcı kadrosu ihdas edilmiş, müfettişlikler birinci ve ikinci sınıf olarak ayrılmış ayrıca müfettişler, teftiş kurulu aracılığıyla doğrudan Milli Eğitim Bakanına bağlanmıştır. Bu yönetmelikle, yukarıda değinilen ülke çapında çalışma bölgeleri oluşturma uygulamasına tekrar dönülmüş, ancak müfettişlerin çalışma alanları tüm Türkiye olarak belirtilmiştir. Bu yönetmelikten önce 1970 yılında Teftiş Kurulu Başkanını Milli Eğitim Şurasının tabi üyesi sayan 1261 sayılı kanun çıkartılmıştır.

1973 tarihinde çıkartılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 17, 56 ve 58. maddeleri, özetle, ülke içerisinde yürütülen tüm eğitim faaliyetlerinin Milli Eğitimin amaçlarına uygunluğunun Bakanlığın denetimine tabi olduğunu, mezkûr faaliyetlerin yürütülmesinden MEB'in sorumlu olduğunu ve hiçbir örgün eğitim kurumunun Bakanlığın izni olmadan açılamayacağını ve diğer bakanlıklara bağlı eğitim kurumlarının denetimlerinin de MEB'ce yürütüleceğini hüküm altına almıştır (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973).

1980'de İstanbul ve İzmir illerinde iki koordinatörlük kurulmuş, 1983 yılında, değişik tarihlerde benzer isimlerle oluşturulan, teftiş merkezleri uygulamasına geçilmiş ancak bu uygulamadan da çok kısa bir süre sonra vaz geçilmiştir. 1982 Anayasası, eğitim denetimi ile ilgili 1961 Anayasasında belirtilen yetkileri yenilemiş, 24., 42. ve 130 maddeleriyle denetim görevini daha da net bir şekilde ifade etmiştir (Anayasa, 1982).

Esasen Tanzimat Döneminden başlamak üzere 1786, 1921, 1924, 1961 ve 1982 anayasaları ve belirtilen süreçte eğitimle ilgili yürürlüğe konan hukuki düzenlemelerde eğitim öğretim çalışmalarının devletin denetiminde olduğu üzerinde ısrarla durulmuştur (Anayasa 1789; 1921; 1924; 1961; 1982)

1993 yılında Teftiş Kurulu Tüzüğü, aynı yıl da Teftiş Kurulu Yönetmeliği yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. İncelendiğinde hem tüzük ve hem de yönetmeliğin 1992 tarih ve 3797 sayılı MEB Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un Danışma Denetim Birimleri üst başlıklı 26. ve Teftiş Kurulu Başkanlığı (TKB) üst başlıklı 27. maddelerinde belirtilen esaslar çerçevesinde hazırlandığı ve belirtilen görevlere aynen değindiği görülür. Düzenlemelerde kurul başkanının güçlendirildiği, başkanın müfettişleri denetleme yetkisine sahip olduğu, başkanın bakana bağlı olduğu gibi müfettişlerin de başkana bağlı olduğu, böylece müfettişlerin görece silik

kaldığı değerlendirilebilir (MEB Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 1992; Teftiş Kurulu Tüzüğü, 1993) .

Bu yapılanma 2011 yılına kadar devam etmiştir. Ancak, 14 Eylül 2011 tarih ve 652 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin (KHK) 17, 44 ve geçici 3. maddelerinde belirtilen esaslar çerçevesinde TKB, Rehberlik ve Denetim Başkanlığı'na dönüştürülmüş, Bakanlık Müfettişleri isimlendirmesi Eğitim Denetçi olarak değiştirilmiş, 2014 tarih ve 6528 sayılı Kanun'un 17. maddesi ile de illerde görevli İl Eğitim Denetmenleri ve Eğitim Denetçileri birleştirilerek Maarif Müfettişi ismiyle Rehberlik ve Denetim Başkanlığına bağlanmıştır (Kanun Hükmünde Kararname, 2011; 6528 Sayılı Kanun, 2014). İllerde Milli Eğitim Müdürlükleri bünyesinde Maarif Müfettişleri Başkanlığı (MMB) oluşturulmuş, ancak mezkûr başkanlığın başkanının Rehberlik ve Denetim Başkanlığı tarafından atanması birtakım yetki çatışmalarını da beraberinde getirmiştir.

Bu uygulamaya 2016 tarih ve 6764 sayılı kanunla son verilmiş, Rehberlik ve Denetim Başkanlığı tekrar TKB'lığı, Maarif Müfettişi ibaresi de Bakanlık Maarif Müfettişi olarak değiştirilmiş, anılan kanun gereği yapılan mülakat neticesinde, kadro yetersizliği yüzünden Bakanlık Maarif Müfettişliğine ataması yapılmayan ve illerde görevli Maarif Müfettişleri ise şahsa bağlı kadro haline getirilmiştir (6764 Sayılı Kanun, 2016). 10.07.2018 tarih ve 30474 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe giren 1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin Taşra Teşkilatı üst başlıklı 327/3 maddesinde 06.07.2021 tarihinde, yapılan değişiklikle, yeni bir yapılanmaya gidilerek, İllerde görevli Maarif Müfettişlerinden bağımsız, ayrıca Eğitim Müfettişliği adıyla denetimde yeni bir oluşuma gidilmesi planlanmıştır (1. Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018).

2.2.2.2. MEB İlköğretim Müfettişliği/ Eğitim Müfettişliği

1838'den 1913 yılında yayımlanan ve bazı maddeleri 1961 yılına kadar yürürlükte kalan 305 sayılı İptidaiye Kanun-u Muvakkatı'na (Geçici İlköğretim Kanunu) kadar, eğitimin ilk kısım müfettişliği ile orta kısım müfettişliğinin gelişimlerinin büyük oranda aynı olduğu ve müfettişlerin görev alanları ile bu görevleri kimlerin yapacakları hususlarının çok genel ifadelerle belirtildiği anlaşılmaktadır. Her ne kadar adı geçen kanunun 91. maddesinde ilköğretim okullarının denetimlerinin, MEB Bakanlık Müfettişleri, MEB Bakanlık İl Eğitim Müfettişleri, İlköğretim Müfettişleri, İl Eğitim Müdürleri vb. kişilerce yapılabileceği belirtilmiş olsa da fiiliyatta denetim iş ve işlemleri İlköğretim Müfettişleri tarafından yerine getirilmiştir (Taymaz, 2005, s.18-19-20). Dolayısıyla İlköğretim Müfettişliğini 1913 yılından beri net bir şekilde takip etmekteyiz.

1927 yılına kadar ilköğretim okullarının denetimleri, 305 sayılı kanunun işaret ettiği şekilde yürütülmüştür. 1927 yılında Maarif Vekili Mustafa Necati tarafından onaylanan İlk Tedris Müfettişleri Talimatnamesi'nde, İlköğretim Müfettişlerinin görev alanları, göreve nasıl alınacakları, görevlerini nasıl yerine getirecekleri, karşılaştıkları muhtelif durumlar karşısındaki harekât tarzları, bağlı oldukları idari mekanizma, hangi durumlarda ne surette tecziye edilecekleri, vb. hususlar açık bir şekilde belirtilmiştir. Bu yönetmelikte, İlköğretim Müfettişlerinin kurumlarda teftiş, inceleme, soruşturma ve rehberlik çalışmalarını yürütecekleri açıkça belirtilmiştir ki bu görev gruplandırması büyük oranda 2016 yılına kadar devam etmiştir.

1935 yılına gelindiğinde İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un girişimleriyle eğitimde 'Köyde Eğitim' isimli bir seferberlik başlamış, bu proje çok tabi olarak İlköğretim Müfettişlerini, görev alanlarının genişlemesi şeklinde doğrudan etkilemiştir.

1961 tarihine kadar İlköğretim müfettişleri ile ilgili ana hatlarıyla belirttiğimiz yasal düzenlemeler dışında herhangi yeni bir mevzuatın hazırlanmadığı görülmektedir. Aynı yıl yürürlüğe giren ve halen yürürlükte bulunan 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda İlköğretim Müfettişlerinin görev alanları sayılmış, akabinde 09.07.1962 tarih ve 1211 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanıp yürürlüğe giren İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği'nde de belirtilen görevler ile İlköğretim Müfettişliğine alım şartları sayılmıştır. Yönetmeliğin 15/4 maddesinde belirtilen, İl Milli Eğitim Müdürü'nün teftiş raporlarını teftiş şefinin yardımını alarak inceleyeceği hükmünden, artık İl Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde bir teftiş biriminin oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği 29.04.1963 tarihinde yeniden yayımlanmış ancak bu yönetmelikte önemli bir değişiklik getirilmemiştir (TD. 29.04.1963/1253).

1969 tarih ve 1580 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanarak yürürlüğe giren İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği'nde bireysel olarak müfettiş yerine müfettişlik kavramı ile müfettişlerle beraber kurul ve kurul başkanının görevlerine vurgu yapılmıştır. Ayrıca İlköğretim Müfettişlerinin İl Milli Eğitim Müdürünün başkanlığında yılda üç defa olmak üzere, teftiş iş ve işlemleri ile ilgili sorunların görüşüleceğini de belirtmiştir.

Süreç içerisinde 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 45. maddesi gereği hazırlanarak 1990'da 20678 sayılı Resmi Gazetede (RG) yayımlanan MEB İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği'nin 25. maddesinde, İl Milli Eğitim müdürlüklerinin bünyesinde ilköğretim müfettişliğinin oluşturulacağı belirtilmiştir.

13.08.1999 tarihinde yayımlanan MEB İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği, İlköğretim Müfettişlerinin görev alanlarını genişletmiş, bunun dışında alım ve atama şartları ile kurul ve komisyonlardaki görevlendirilmelerinde kayda değer bir değişikliğe gidilmemiştir.

Takip eden süreçte, "İlköğretim Müfettişi" adı, 04.06.2010 tarih ve 5984 sayılı Kanunla "Eğitim Müfettişi"; "Eğitim Müfettişi" ve "Bakanlık Müfettişi" isimlendirmesi ise 14 Eylül 2011 tarih ve 652 Sayılı KHK ile "İl Eğitim Denetmeni" ve "Eğitim Denetçisi"; bu isimlendirmeler de 2014 yılında 6528 sayılı kanunla Maarif Müfettişi unvanıyla birleştirilerek, İl Millî Eğitim Müdürlükleri bünyesinde oluşturulan Maarif Müfettişleri Başkanlıklarında görevlendirilmişlerdir. Ancak bu isimlendirme de 2016 yılında, 6764 sayılı kanunla Bakanlık Maarif Müfettişi olarak değiştirilmiş, tüm Maarif Müfettişleri arasından görüşme/mülakat yoluyla Bakanlık Maarif Müfettişi seçimi yoluna gidilmiş, illerde kalan Maarif Müfettişleri ise şahsa bağlı kadroyla İl Milli Eğitim Müdürlükleri bünyesinde bırakılmış, 10.07.2018 tarih ve 30474 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe giren 1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin Taşra Teşkilatı üst başlıklı 327/3 maddesinde 06.07.2021 tarihinde, yapılan değişiklikle, yeni bir yapılanmaya gidilerek, İllerde görevli Maarif Müfettişlerinden bağımsız, ayrıca Eğitim Müfettişliği adıyla denetimde yeni bir oluşuma gidilmesi planlanmıştır.

2.3. Dünyada Denetim

Eğitimde denetim alt sistemi eğitim-öğretim çalışmalarının devlet gözetiminde yürütüldüğü her ülkede bulunmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülke eğitim sistemlerinin denetim yapılarının ana hatlarıyla incelenmesi, Türkiye'deki eğitim sistemindeki denetim alt sisteminin nitelik özelliğiyle daha iyi kavranmasını sağlayacağı değerlendirilmektedir.

2.3.1. İngiltere'de Eğitim Denetimi

İngiltere'de eğitimde denetim çalışmaları Denetim sistemi ulusal, yerel ve okul düzeyinde olmak üzere üçlü bir sistemle yürütülmektedir (Çiçek Sağlam ve Aydoğmuş, 2016, s. 17; Demirkasımoğlu, 2011, s. 27).

Ulusal düzeyde örgütlenen denetim sistemi OFSTED, "the Office Standards in Education, Children's Services and Skills" ismiyle örgütlenen bir yapı tarafından yürütülmekte olup ilgili iş ve işlemler bu yapı içerisinde oluşturulmuş olan, Bağımsız Yönetim Kurumu ve Kurumsal Yönetim Ekibi olarak adlandırılan iki birim tarafından yürütülmektedir. Yönetim kurulu eğitim bakanı tarafından atanan toplam on üyeden oluşmakta olup, oluşturulan amaçları ulaşmak için izlenmesi gereken yol ve yeni amaçlar belirlemek ile yönetim ekibinin görevlerini etkili ve verimli bir şekilde yürütmesini sağlamaktır (Demirkasımoğlu, 2011, s. 28). OFSETED'in yürüttüğü işlerin niteliği ile bulguların raporlaştırılması, sayıları yaklaşık 220 kişiden oluşan başkanının meclis tarafından atandığı Majestelerinin Müfettişleri Kuruludur. Okulların dış denetimlerini sağlayan bu kurul raporlarında denetim yaptıkları okullarda verilen eğitimin kalitesi, verilen eğitimin öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılama derecesi, okulun akademik başarısının hangi seviyede olduğu, okula ayrılan finansal kaynakların etkili ve verimli kullanılıp kullanılmadığı, öğrencilerin akademik, sosyo-kültürel ve ahlaki gelişimleri ile okulun çocukların ahlaki gelişimlerine etkisi belirtilir. (Demirkasımoğlu, 2011, s. 28; Burçin ve Konak, 2020, s. 49).

Ulusal düzeyde denetim görevini yürüten müfettişler eğitim müfettişleri, branş müfettişleri ve meslek dışı müfettişleri olmak üzere üç gruba ayrılmışlardır. (Demirkasımoğlu, 2011, s. 28).

Yerel düzeyde eğitim denetiminden Yerel Eğitim Yetkilileri (Local Education Authorities[LEA]) sorumludur. LEA yetkililerinden, görev alanlarında olan okulları yılda en az iki defa ziyaret ederek, gelişim durumlarıyla ilgili kurum yetkilileriyle görüşme yapmak ve bu doğrultuda hedefler koyması beklenir. LEA'lar kurumlara daha çok alanlarıyla ilgili olarak

rehberlik ve danışmanlık hizmeti vermektedirler ve bu görevlerini yerine getirirken de okulların hazırlamış olduğu öz değerlendirme raporlarından büyük ölçüde yararlanarak, okulların benzer okullarla karşılaştırmasını yapmaktadırlar (Demirkasımoğlu, 2011, s. 29).

Okul düzeyinde yapılan denetim, okulun gelişiminin kurumsal düzeyde ve kurumun kendi kendisini denetlemesi olarak planlanmış bir öz değerlendirmedir. Okulu temsilen okul müdürü öğretmenlerin çalışmalarının izlenmesi ve okulun genel performansından sorumludur (Çiçek Sağlam ve Aydoğmuş, 2016, s. 28) Kurum içi değerlendirme olarak da isimlendirilmekte ve veliler ile okulun diğer paydaşlarının kurum hakkında yapmış oldukları değerlendirmeleri içermektedir. Öz değerlendirme verileri yerel ve ulusal değerlendirme raporlarında önemli bir veri olarak da kullanılmaktadır (Bakioğlu ve Ülker, 2020, s. 294; Demirkasımoğlu, 2011, s. 30).

İngiltere eğitim sisteminde ulusal ve yerel düzeyde 3000 müfettişin görev yapmakta olup bunların yarıya yakını doğrudan kraliçeye bağlı, diğer yarısı ise 12 eğitim bölgesinde görev yapmaktadırlar. Kraliçeye bağlı müfettiş seçimlerinde, birtakım diploma ve sertifikalar ile yeteri kadar tecrübeye sahip ve açılan sınavlarda başarılı olmak sayılabilir. Yerel düzeyde görevli müfettişlerde de benzer nitelikler aranmaktadır (Burçun ve Konak, 2020, s. 50).

2.3.2.Fransa'da Eğitim Denetimi

Fransa'da eğitimin denetim yapılanması da İngiltere'deki gibi ulusal, yerel ve kurumsal olmak üzere üç düzeyde planlanmıştır (Demirkasımoğlu, 2011, s. 30).

Ulusal düzeyde denetim çalışmaları Genel Denetleme Kurulu ve Eğitim Yönetimi Genel Müfettişleri olmak üzere oluşturulan iki yapı tarafından yürütülmektedir. Genel Denetleme Kurulu uygulanmakta olan eğitim-öğretim programlarının uygulanması ile ilgili izlemleri yürütürken, Eğitim Yönetimini Genel Müfettişleri ise eğitiminin yönetim boyutuna yoğunlaşmaktadırlar (Demirkasımoğlu, 2011, s. 30).

Yerel düzeyde denetim çalışmaları, yerel ve bölgesel düzeyde örgütlenen denetleme kurulları tarafından yürütülmektedir. İlköğretim, mesleki ve çıraklık eğitimi ve bu kurumlardaki öğretim çalışmaları, danışma ve rehberlik hizmetleri, öğretmenlerin denetimleri ile terfi ve atamaları hakkında görüş vermek yerel ve bölgesel düzeyde örgütlenen teftiş kurullarında görevli eğitim müfettişleri tarafından; ortaöğretim kurumlarının yönetici ve öğretmenleri ile genel ve teknoloji alanında eğitim veren kurumların denetimlerinden sorumlu bölge akademi müfettişleri tarafından yürütülmektedir (Çiçek Sağlam ve Aydoğmuş, 2016, s. 28; Demirkasımoğlu, 2011, s. 32).

Fransa eğitim sistemi kurum içi denetimi dış denetimin bir başlangıcı olarak görmekte ve bu yönde teşvik etmektedir. Bu değerlendirme yasal olarak zorunlu değildir ve okul müdürlerinin değerlendirilmesinde kullanılmaktadır (Demirkasımoğlu, 2011, s. 32).

Denetim sistemi içerisinde Genel Müfettişleri en prestijli konuma sahip olup atamaları bakanlar kurulu tarafından yapılmaktadır. Müfettiş yardımcıları ile müfettişlerin atamaları ise eğitim bakanı tarafından yapılmaktadır (Erden, 2021, s.319).

2.3.3. Hindistan'da Eğitim Denetimi

Hindistan yirmi sekiz eyalet ve yedi birlikten oluşan federal bölgelerden oluşan bir yönetim şekline sahiptir ve eğitimin denetimi bölge ve eyaletlere göre farklılık göstermektedir. Örneğin Yeni Delhi'de, eğitimin denetiminden eğitim müdürleri sorumludurlar. Okul müdürleri eğitim memurlarına okulun akademik ve yönetsel durumu ile bilgi ve rapor sunmak zorundadırlar (Mazlum, 2021, s.451).

Denetim üç yolla gerçekleştirilmektedir:

a. Merkezi düzeyde denetim: Bu denetim türü eğitim müdürlerinin önceden belirlenen ve kendilerine bir gün önceden haber verilen okullarda

yapılan denetimlerdir. Okula denetleneceği üç ya da dört gün öncesinden haber verilir. Yapılan denetim elektronik ortamda doğrudan genel merkeze iletilerek üst düzey yetkililer bilgilendirilir.

b. Özel denetim: Eğitim memurları veya genel merkez herhangi bir okulla ilgili özel olarak olumsuz ve incelenmeye değer bir bilgi aldıklarında yapılan denetimdir.

c. Sürpriz okul ziyaretleri: Eğitim memurları bazı durumlarda hiçbir sebep yokken ve merkezden de herhangi bir izin ya da emir almadan kendilerinin belirledikleri bir okula giderek denetim yapabilirler (Mazlum, 2021, s.451).

Etkin bir denetim sistemine sahip olmayan Hindistan'da 1981 yılından beri okul ziyaretleri yoluyla yapılan denetim ve teftiş büyük oranda azalmış bulunmaktadır (Çiçek Sağlam ve Aydoğmuş, 2016, s. 25) okullardaki başarısızlıklardan, denetim yapan denetçiler sorumlu tutulmaktadır (Mazlum, 2021, s.451).

2.3.4.İran'da Eğitim Denetimi

İran'da eğitimin denetiminden eğitim bakanlığı sorumludur. Denetimler il ve ilçe eğitim müdürlükleri bünyesinde görev yapan denetmenler tarafından yapılmaktadır. Denetmenler kanunlara uyan, uyuşturucu ve içki kullanmayan, evli ve ahlaka aykırı hareketleri tespit edilmemiş olanlar arasından seçilmektedir (Demirkasımoğlu, 2011, s. 39).

Denetmenler, merkezden hangi konuda yetki almışlarsa o konuda denetim yapmak durumundadırlar, başka bir konuyu araştıramaz ya da denetmeyelezler. Denetim görevlileri özel ya da resmi eğitim kurumlarında yürütülen her türlü eğitim etkinliklerini, sınavlarla ilgili uygulama ve sonuçlarını, halktan ulaşan yakınmaları ile öğretmen ve okul müdürlerinin performanslarının değerlendirmesi ile ilgili izlenimlerini raporlaştırarak milli eğitim müdürüne sunarlar (Demirkasımoğlu, 2011, s. 39).

Denetimler:

a. Sürekli denetim,

b. Yıllık denetim ve

b. Olağan üstü durum denetimi olmak üzere üç şekilde planlanmıştır ve öğretmen ve yöneticilerin derece artış ve ödüllendirilmeleri denetim raporlarına göre önerilmekte ancak son kararı eğitim bakanlığı vermektedir. Bu kural denetmenlerce yapılan her teklif için geçerlidir. Denetimlerde olumsuz rapor alan yönetici ve öğretmenler idari yargı mercilerince yargılanmaktadırlar (Demirkasımoğlu, 2011, s. 39).

Burada esasta iki farklı grupta dört ülkenin eğitim sistemlerindeki denetim yapılanması anlatılmıştır. İnsani gelişmişlik endeksinin üst sıralarında yer alan İngiltere ve Fransa eğitim sistemlerinde denetim yapılanmasında insan güven ve bireysel karar vermeye ve bunların yanında rehberliğe yapılan vurgu kendisini açıkça göstermektedir. Ancak Hindistan ve İran eğitim sistemlerindeki denetim yapılanmasının insana güvensizliğe dayalı olduğu anlaşılmaktadır.

2.4.Denetimin İlkeleri

Okullarda yürütülen denetim çalışmalarının hangi ilkeler çerçevesinde yürütülecekleri, MEB Eğitim Müfettişleri Yönetmeliğinin 63. Maddesinde dört ana maddede belirtilmiştir. Bu yasal düzenlemeye göre, Eğitim Müfettişleri denetim faaliyetlerini ilgili mevzuat hükümlerine uygun olarak, o kurumun denetiminden sorumlu diğer müfettişlerle birlikte, hedeflenen kazanımları en üst düzeye çıkaracak nitelikte, kurum özellikleriyle çevresel ve bireysel farklılıkları da göz önünde bulunduracak şekilde, sorunları önleyici, olumlu yönde farklı uygulamaları benzeri kurumlara yayıcı, olası riskleri tespit edici ve sonrasında giderici ve böylece önleyici; kurumsal gelişmeyi esas alan, açık, objektif, nesnel, demokratik ve tarafsız bir şekilde; başarıyı vurgulayıcı ve katılımı teşvik edici, bilimsel veriler ışığında, ekonomik, etkili ve verimli bir

şekilde ve kurum tarafından yapılan öz değerlendirme çalışmalarını da dikkate alan bir anlayış ve sayılan ilkeler çerçevesinde yapmalarının esas olduğu belirtilmiştir (MEB, 2022). İlgili yasal düzenlemede sayılan bu ilkelere Taymaz ve Köse de benzer şekilde dikkat çekmektedir (Köse, 2021, s.116; Taymaz, 2004, s.27).

Görüldüğü üzere kurumlarda yürütülen denetim çalışmaları müfettiş yapı ve ilgili çalışanlar arasında yoğun bir sosyal ve kurumsal iletişimi gerektirmektedir. Bu iletişimin, esasen denetimin ilkelerinde gömülü olarak bulunduğu tarafımızca değerlendirilen etik ilkeler çerçevesinde yürütülmesi, ilişkinin sağlıklı yürütülmesinin yanı sıra yapılan denetim çalışmaları sonucu yapılacak paylaşımların ilgililerince içselleştirilmesini kolaylaştıracağı açıktır. Bu anlamda kısaca etik ve etik ilkelerin neler olduğunun açıklanmasında fayda olacağı değerlendirilmektedir.

2.5. Etik ve Meslek Etiği

Felsefenin uğraş alanlarından biri olan etik, bir ahlak felsefesi alanı olarak, ahlaki ilke, davranış ve değerlerin evrenini inceler (Kuçuradi, 2019, s.28). Yunanca asıllı olan etik (Ethike/ Ethos) kelimesinin sözlük anlamı ahlak ve töre olup (Akarsu, 2019, s.74; Atmaca ve İzci, 2021, s.3; Höffe, 2020, s.13; Özcan, 2000, s448), kişinin kendisi ve özellikle diğer kişilerle girdiği ilişkinin yine kendisi ve diğer bireyler açısından değerini ‘nedir?’ sorusu bağlamında inceleyen felsefesinin ana uğraş dallarından birisidir (Aydın, 2006, 14-15; Tezcan, 2021, 3). Etik, kişinin kendisiyle, diğer kişi ve/veya kişilerle, toplumla, kurumlarla vs. girmiş olduğu ilişkilerde uyulan erdem, iyi, vefa vb. değerlerin nasıl değerlendirilebileceği, bunların ne oldukları, evrensel niteliklerinin neler olduğu vb. sorulara, kişi çabasıyla, zaman ve mekân üstü evrensel cevaplar bulmayı amaçlar (Akarsu,2019, 74; Kuçuradi, 2018, 13). Kısaca tanımlamak gerekirse etik, ahlakın kişi tarafından nesneleştirilmek suretiyle gerekçelendirilmesidir (Höffe, 2020, s.13).

Eğitim açık bir toplumsal örgüt olup, farklı yönetim süreçlerinin içerir (Aydın,1988, 31; Bursalıoğlu, 1982, 115). Etik, anlamını insan ilişkilerinde kazanan felsefi bir uğraş alanı olarak (Haynes, 2020, 31), kendisini pratik hayatta en açık şekilde kişi davranışlarında gösterir. Etik ilke ve kodlar gözetilerek alınan kararların kişi ilişkilerinde olduğu kadar, olumlu örgüt ikliminin oluşması yanında, örgütsel verimlilik ve etkililiğe yapacağı pozitif katkı da yadsınamaz.

Son yarım yüzyılda etiğin yanında ve bir yerde onu gölgede bırakırcasına Meslekler Etiği kavramı yazın ve yönetim alanına girmiş bulunmaktadır (Aydın, 2006, s. 57; Kuçuradi, 2019, 13; Tezcan, 2021, 8). Böylece günümüzde *etik* kavramı sınırları içerisinde, *etikt*en değil *etikler*den bahsetmek gibi bir durumla karşı karşıya kalmış bulunmaktayız (Kuçuradi,2019, 13).

Bir mesleğin üyesi olan insanların, mesleklerini yaparken uymak durumunda oldukları kurallar o mesleğin etik kurallarıdır (Erdem ve Şimşek, 2013, s.188). Bu anlamda meslek etiği, mesleğin yürütülmesinde doğru ve yanlış davranışların neler olduğu konusunda meslek üyesine yol gösteren ilkeler bütündür. Daha çok doğrudan insanlarla ilişkili mesleklerde kendini gösteren meslek etiği (Aydın, 2010, s.99), meslek üyesinin uymak zorunda olduğu davranışlar bütünüdür (Aydın, 2006, s. 25). Mesleki etik kuralları evrensel niteliktedir ve bu özelliklerinden dolayı da dünyanın herhangi bir noktasında o meslek içerisinde bulunan kişilerden, meslekleri ile ilgili etkinliklerde aynı etik davranışlar beklenir (Erdem ve Şimşek, 2013, s.189; Kuçuradi, 1988, s.21).

Bu durumda yönetimin bir alt sistemi olan denetimin fonksiyonlarının icrasında, müfettişlerin okul paydaşlarıyla yoğun bir iletişim içinde olduğu

düşünüldüğünde, bu ilişkilerde referans alınacak etik ilke ve kodların varlığının önemi kendisini açık bir şekilde göstermektedir.

2.6. Denetimin İşlevleri

Denetimin işlevlerinin neler olduğu esasen onun ilkelerinde gizlidir. Bu anlamda denetimin işlevlerini birey, örgüt ve eğitim/öğretim faaliyetleri açısından değerlendirmek mümkündür (Gündüz, 2012, 3).

Okul örgütü oluş amaçlarına yönetici, öğretmen ve diğer paydaşlarca taşınır. Hızla gelişen toplumsal değişime koşut olarak eğitim öğretim faaliyetleri de gittikçe çok boyutlu hale gelmektedir ve gittikçe karmaşıklaşmaktadır (Seçkin,1998, s.298). Söz konusu değişim en fazla eğitim-öğretim faaliyetlerinin doğrudan yürütücüsü olan öğretmen ve yöneticileri etkilemektedir. Bu anlamda, sürekli değişim ortamında eğitimle amaçlanan etkililik ve verimliliği artırmada yönetici ve öğretmenlere yapılacak yardım ve rehberliğin kurumu bütünsel olarak görme konumunda olan denetim sisteminin sağlanması gerekliliği temelde kabul gören bir anlayıştır (Karagözoğlu,1985, s.4).

Denetimin öğretmen ve yöneticiler özelinde bireysel bağlamda ifade edilen işlevleri, aynı zamanda, örgütsel yani okul ve eğitim öğretim faaliyetlerini geliştirici işlevleri açısından da benzerlikler taşır. Fonksiyonları, alanında uzman olduğu varsayılan müfettişlerce yerine getiren denetim süreçleri, örgüt olarak okulun ve okulun içerisinde sürdürülen eğitim-öğretim faaliyetlerinin etkililik ve verimliliğinin derecesini, objektif, nesnel, açık ve seçik olarak belirlenen ölçütler ölçeğinde belirlemesi sürecinde aynı zamanda bu değişkenlerin gelişim ve değişen topluma da uyumlarının nasıl olması gerekti noktasında rehberlik işlevinde bulunur (Başaran, 1982. s. 104; Seçkin,1998. s.209). Sürekli değişim içerisinde bulunan okul örgütünün, gözlemlenmesi ve değerlendirilmesi zorunludur (Aydın, 1993. s.1). Denetimin yerine getirdiği işlevler anlamında okul, okulda yapılan eğitim-öğretim

etkinlikleri ve bu etkinliklerin yönetici, öğretmen ve diğer paydaşların gelişimlerinin sürekliliği için denetim faaliyetlerinin gerekliliği açıktır (Gündüz, 2012, s.1).

Kuramsal olarak belirtilen bu ilkelere koşut olarak MEB Eğitim Müfettişleri Başkanlığı Yönetmeliğinin 65. Maddesinde denetimin işlevleri, yolsuzlukları önlemek, usulsüzlükleri tespit etmek, eğitim öğretim faaliyetleriyle ulaşılmak istenilen amaçlara ulaşma seviyesini saptamak ve böylece genel olarak eğitim öğretim etkinliklerini geliştirmek ve bu yönde katkı sağlamak olarak belirtilmektedir (MEB, 2022).

2.7. Denetim Çeşitleri

Denetim çeşitleri denetimin kaynağına, amacına, kurumuna göre değişmektedir. Bu kapsamda genel yönetim kapsamı içerisinde, denetim sürecini geniş anlamda,

a) Siyasi denetim,
b) Yargı denetimi,
c) Kamuoyu denetimi ve baskı grupları,
d) Denetçiliği ve
e) Yönetsel/idari denetim alt başlıklarında inceleyebiliriz. Eğitim sistemi ve kurumlarında yapılan denetim, yukarıda yapılan sınıflandırmada yönetsel denetim alt başlığı altında incelenebilir (Taymaz, 2005, 27).

Eğitim denetimi değerlendirilen alan bazında, okul kurumunun amaçlarına ulaşma derecesinin tespitine dönük çalışmaları içeren kurum denetimi; denetim yapanların görevlendirilme esaslarına göre, genel ve özel denetim; kurum denetimini yapan müfettiş sayısına göre bireysel denetim ve grup denetimi; müfettiş ve denetimi yapılanların aynı fiziki mekanda bulunmalarına göre yakından denetim, uzaktan denetim; denetim çalışmalarının devamlılığına göre sürekli denetim, aralıklı denetim; yapılan denetim faaliyetlerinin niteliğine göre teknik denetim, yönetsel denetim;

denetim çalışmalarının konusuna göre faaliyet denetimi, işlem ve hesap denetimi ve yapılan denetim çalışmalarının amaçladıkları işlevlerini yerine getirme durumlarına göre tam denetim ve sondaj denetimi son olarak biçim yönünden normal denetim seri denetim şeklinde sınıflanabilmektedir (Köse, 2021. s. 120)

Okullarda yürütülen denetleme çalışmaları rehberlik ve denetim süreçlerinden oluşmaktadır. Rehberlik ağırlıklı denetim çeşitleri;

a) Önleyici rehberlik,

b) Düzeltici ve iyileştirici rehberlik,

c) Geliştirici rehberlik olmak üzere üç alt başlıkta;

denetim çeşitleri ise;

(a) Bakanlık bünyesinde bulunun kurum tarafından verilmesi gerekli hizmetlerin, belirlenen tanım ve akışa görü yürütülüp yürütülmediğinin değerlendirildiği amaçlandığı süreç denetimi;

(b) Bakanlık bünyesinde bulunan kurum tarafından sunulan hizmetlerin sonuçlar özelinde belirlenen kriterlere uygunluğunun değerlendirildiği sonuç denetimi;

(c) Bakanlığa bağlı kurumlar tarafından sunulan hizmetlerin etkililik, ekonomiklik ve verimliliklerinin çıktılar bazında değerlendirildiği performans denetimi;

(ç) Bakanlığa bağlı kurumda denetlenen birimin süreç, faaliyet ve yerine getirilen işlemlerin analiz edilmesi ile bilişim sistemlerinin süreklilik ve güvenirliğinin incelenip değerlendirildiği sistem denetimi;

(d) Kurumun gelir, gider, varlık ve hesaplarının doğrulukları ile mali yönetim ve kontrol sistemlerinin güvenirliklerinin değerlendirildiği mali denetim;

(e) Denetlenen birimce yürütülen iş ve işlemlerin ilgili hukuki düzenlemelere uygunluğunun incelendiği uygunluk denetimi;

(f) Spesifik bir konuda yürütülen iş ve işlemlerin sonuçlarının değerlendirildiği tematik denetim;

(g) İlgili çalışanın üzerinde bulunan görevleri ilgili hukuki düzenlemeler çerçevesinde yapılıp yapılmadığının değerlendirildiği personel denetimi;

(ğ) Eeğitim öğretim iş ve işlemleri ile yönetim süreçlerinin uygun yer ve zamanda yapılıp yapılmadığının değerlendirildiği yerindelik denetimi;

(h) Öğretmenlerin branş yeterliklerinin, dersi planlama ve bu plan doğrultusunda hazırlanma, ders işleyişinde uygun yöntemleri takip ve teknikleri uygulama, etkinlikleri yerinde ve zamanında verme, süreç sonunda öğrencide ulaşılması beklenen bilişsel, davranışsal ve duyuşsal olumlu değişiklikleri ölçebilme, tüm etkinliklerde eğitsel esaslara uygun davranma düzeylerinin değerlendirildiği ders denetimi ve

(ı) Kurumların kendilerini belirli yöntemlerle yine kendilerinin değerlendirdikleri öz değerlendirme (MEB, 2022) olarak sıralanmaktadır.

2.8. Denetim Yaklaşımları

Yönetimin bir bilim olarak kabul edilip, yönetimi oluşturan ögelerin inceleme konusu olmasıyla birlikte farklı yönetim anlayışları geliştirilmiştir. Yönetimdeki anlayış farklılıkları, onu oluşturan sistemlerden birisi olan denetim alt sistemini de doğrudan etkilemiştir. Aşağıda kısaca süreç içerisinde geliştirilen ve uygulanan denetim modelleri üzerinde durulacaktır.

2.8.1. Bilimsel Denetim

Bilimsel denetim modelinde çalışan ve onun iş başındaki davranışları ile ilgili kabuller F Taylor'un çalışmalarına ve kuramına dayanmaktadır (Aydın, 2008, s. 17; Köse, 2021. s. 122; Bülbül, 2018,s. 18 ; Ögenel M. ve Yılmaz A. , 2019, s.230). Taylor insana bireysel farklılıkları dikkate almayan mekanik bir bakış açısıyla bakmıştır. İnsan örgütteki herhangi bir araç gibidir. Verim elde etmek için uzmanlarca işin yapıma şeklinin en ince ayrıntılarına

kadar belirlenip yönergelendirilmesi yeterli görülmüştür (Bülbül, 2018, s.20). Denetim sürecinde işin belirlenen süre, sayı ve kalitede yapılıp yapılmadığı dikkate alınarak var olan durum saptanmaya çalışılmaktadır (Köse, 2021, s.123).

Bu model eğitimin denetim sistemine de bu anlayışla yansımış olup öğretmen ya da kurum yöneticisinden önceden kısımlara ayrılarak belirlenmiş kurallara göre davranmaları beklenir. Çalışanın herhangi beklenmedik bir durum karşısında öncelik alması ve durumsal hareket etmesi istenilen bir durum değildir. Yapılan değerlendirme, ortaya çıkan iş ya da davranışla belirlenen ölçütün karşılaştırılması sonucunda yapılan tespitlerin rapor haline getirilmesi şeklinde olmaktadır (Köse, 2021, s.123). İşbölümü ve işbölümünün getirdiği uzmanlaşma, otorite, emir komuta ve dolayısıyla amaç ortaklığı, merkezileşme, hiyerarşi, eşitlik, takım ruhu vb. kavramlar bilimsel yönetiminin anlayışının öncelikli kavramları olup (Bülbül, 2018, s.30) bu anlayış ağırlıklı olarak bilimsel denetim yaklaşımında da kendisin göstermektedir (Köse, 2021, s. 123).

2.8.2. Kliniksel Denetim

Denetim öncesi yapılan ön görüşme, gözlem, analiz/çözümleme, son görüşme ve değerlendirme basamaklarından oluşan kliniksel denetim 20. yüzyılın ikinci yarısında etkin olmaya başlamıştır (Ögenel ve Yılmaz, 2019, s.231). Bu denetim modelinde müfettiş alanında yeterli bir uzman olarak yapmış olduğu sınıf içi gözlemler sonucunda belirlediği alanlarda, öğretmene olan durum ile olması gereken durum arasındaki farkı göstermeyi amaçlar. Bu denetim yaklaşımı daha çok mesleki hayatlarının başlarında bulunan öğretmenlerin gelişmelerine katkı sağlayan bir modeldir (Köse, 2021, 124).

2.8.3. Öğretimsel Denetim

Öğrenme ve öğretme süreçlerini dikkate alan dolayısıyla daha çok eğitim/öğretim çalışmalarının sınıf içi boyutuyla ilgilenen öğretimsel denetimde temel amaç öğretmene öğretme süreçlerinde yardım bulunmaktır (Köse, 2021. s.123). Öğretmene müfettiş tarafından yapılacak yardımın esas amacı, öğrencilere verilen etkinliklerindeki niteliği artırmaktır. Öğretmene yapılacak söz konusu yardım bireysel ya da grup halinde olabilir (Aydın, 2008, 36). Denetim çalışmalarının her aşamasıyla planlanması ve etkinliklerin farklı gözlem teknik ve araçlarıyla yapılabilir.

2.8.4. Sanatsal Denetim

Sanatsal denetim modelinin temel varsayımı, denetim sürecinde tüm değişkenlerin planlamasının önceden yapılamayacağı, süreç içerisinde her an önceden öngörülemeyen durumlarla karşılaşılabileceği, bundan dolayı öğretmene eğitim/öğretim etkinliklerini nasıl planlaması gerektiğinin söylenmesi yerine olanı olduğu gibi gözlemenin daha etkili ve verimli olacağıdır. Bu denetim modelinde eksik bulma ve onu tamamlama yerine öğretmenin farklı yönlerinin tanınması ve geliştirilmesi temel amaçtır (Köse, 2021. s.123). Bu yaklaşımda eğitim öğretim alanı bilim olmaktan daha çok sanattır (Ögenel ve Yılmaz , 2019, s.231). Aydın'ın da işaret ettiği üzere, bu denetim modelinin başarılı olabilmesi için denetimi gerçekleştiren müfettişin sınıf içi etkinliklerini içselleştirmiş, ortamda olanları tanımlayabilme, iletişim becerisi yüksek ve yorumlama yeteneğinin üst düzeyde olması gerekmektedir (Aydın, 2008, s. 26).

2.8.5. Farklılaştırılmış Denetim

Bu denetim modelinde öğretmen ya da yönetici kendisi hakkında yapılacak denetim çalışmalarında seçme hakkında sahiptir (Karataş, 2014, s. 311). Bireysel farklılıklar beraberinde ihtiyaçların da farklılığını getirir. Dolayısıyla her öğretmene, onların bireysel farklılık ve ihtiyaçları dikkate

alınmadan aynı ve standart bir denetimin uygulanması etkili ve verimli olmaz (Köse, 2021, s.125). Farklılaştırılmış denetim modelinde denetim çalışmalarının, öğretmen ve yöneticilerden elde edilecek dönütler doğrultusunda tespit edilecek bireysel ihtiyaçlara uygun şekilde yapılıp değerlendirilmesi esastır.

2.8.6. Gelişimsel Denetim

Bu modelde yapılan denetim çalışmalarında öğretmen ve yöneticilerin asgari düzeyde sahip olması beklenen genel ve özel yeterlik alanlarının bilişsel, kavramsal, duygusal, davranışsal ya da ilgi alanlarının hangi aşamasında olduğunun bilinmesi önemlidir (Aydın, 2008, s. 47; Köse, 2021, s. 125). Amaç öğretmen ya da yöneticinin gelişim sürecine katkıda bulunmaktır (Akan, 2016, s. 167).

Denetim modellerine toplu olarak bakıldığında her birisinin denetim süreci, müfettiş yeterliği ve denetlenenin farklı özelliklerine vurgu yaptığı; zayıf ve güçlü yanlarının olduğu; zamanın bilimsel paradigmasından etkilendiklerini ve dolayısıyla ilke ve önceliklerini de ona göre oluşturdukları görülmektedir.

2.9. Ders Denetimi

İlgili yasal düzenlemede ders denetimi, sınıf içi eğitim öğretim çalışmalarının yürütücüsü konumunda bulunan ve denetimi yapılan öğretmende, müfettiş tarafından gözlemlenmesi hedeflenen davranış ve etkinlikler ile eğitim öğretim çalışmalarına maruz kalan ve muhatap olan öğrencinin göstermesi beklenen öğretimsel davranış ve etkinlikler olmak üzere iki faktör dikkate alınarak tanımlanıp açıklanmıştır. Bu kapsamda, MEB Eğitim Müfettişleri Yönetmeliğinin 65/2-h maddesinde ders denetimi, öğretmenin dersi ile ilgili yeterliğinin, derse hazırlanmasının, gerçekleştirmeyi hedeflediği kazanımlara en uygun öğretim yöntem ve tekniklerine kullanıp

kullanmadığının, kazanımları uygun ölçme araçlarıyla değerlendirip değerlendirmediğinin ve sınıf içi davranış ve etkinliklerinde eğitim biliminin esaslarına ne ölçüde uygun davrandığının değerlendirilmesinin yanında öğrencilerin kendilerinde gözlemlenmesi beklenen kazanımlara ne ölçüde ulaştıklarının belirlenmesi şeklinde tanımlanmaktadır (MEB, 2022). Aynı tanım MEB Teftiş Kurulu Yönetmeliğinin 58/2-h maddesinde de olduğu gibi benimsenmiştir (MEB, 2023).

2.9.1. Ders Denetimin Amacı

Ders denetiminde öğretmenin denetimi, müfettiş tarafından dersini işlediği anda yapılır. Ders denetiminin yapılış amacı esasen onun tanımında gizlidir. MEB Eğitim Müfettişleri Yönetmeliği ve MEB Teftiş Kurulu Yönetmeliğinde denetim genel anlamda öğretmenin alanındaki özel ve genel yeterliklerinin, konunun uzmanı olduğu kabul edilen müfettiş tarafından değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2022; MEB, 2023). Ders denetimi bir eğitim kurumu olan okulda görevli öğretmenin, sınıf ortamında gerçekleştirdiği eğitim öğretim faaliyetlerinin öncesi, anı ve sonrasının değerlendirilmesi etkinliğidir. Ders denetiminde ders etkinliklerinin gözlemlenmesi, somut çıktılarının incelenmesi ve sonuçta bir görüşe varılması ve değerlendirilmesi yapılmaktadır (Taymaz, 2002, s. 165) Öğretmenin, o sınıf seviyesi ve yaş grubunda bulunan öğrencilere kazandırması beklenen kazanımları öğrencide davranışa dönüştürmesi, öğrenciden de bu kazanımları göstermesi beklenir. Bu anlamda Ders denetiminin amaca, genel olarak denetim etkinliklerinin amacına koşut olarak, var olanı tespit, yapılan tespitin olması gerekenle mukayese edilmesi, varsa farklılıkların eğitsel ilkeler ile hukuki düzenlemelere yaklaştırılmasıdır(Gökçe, 1994) ve önceden planlanan eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerçekleşme derecesini tespit etmektir (Bursalıoğlu, 1982, s.172). Taymaz ders denetiminin amaçlarını, öğretmenin öğretime dönük etkinliklerinin amaca ulaşma derecesi ile ilgili bir görüşe varmak, eğitim öğretim çalışmalarındaki eksikliklerini tespit etmek ve bunları

gidermek için gerekli önerilerde bulunmak, okulda sürdürülen eğitim/öğretim çalışmalarında ortak bir anlayış geliştirme, okulda sürdürülen denetim çalışmalarına güven duyulmasını sağlamak, ölçme değerlendirme ile ilgili süreçlerde gerekli yardımı sağlamak süreçte karşılaşılan sorunların çözülmesinde öğretmene yol göstermek (Taymaz, 2005, s.164- 165) olarak saymaktadır.

2.9.2. Ders Denetim Süreçleri

Aydın denetim süreçlerini, yapılan denetim etkinlikleri kapsamında sorulan sorulara verilen cevaplar çerçevesinde dört maddede belirtmiştir:

a) Ne değerlendirilecek?

b) Nasıl değerlendirilecek?

c) Veriler nasıl toplanacak? ve

d) Toplanan veriler nasıl yorumlanacak? (Aydın, 1988, s.118). Genel anlamda denetim süreçleri ile spesifik olarak ders denetimi süreçleri benzerdir. Bu anlamda ders denetimi sürecinde de ilk adım gözlemi yapılacak derste öğretmenin hangi eylemlerinin değerlendirmeye alınacağının belirlenmesi çalışmasıdır. Bu aşamada değerlendirme yapan müfettiş ile edimleri değerlendirmeye konu olan öğretmenin tespit edilen eylemlerinin iki taraf içinde aynı anlamda kullanılmasının sağlanması gerekliliğidir (Aydın, 1988, s. 119). Denetim öncesi yapılacak ön görüşmeyle ortak bir anlamlandırma yapmak mümkündür.

Değerlendirme sürecindeki ikinci adım, değerlendirilmesine karar verilen olgu ya da durum neyse onun değerlendirilmesinde kullanılacak ölçütün tespitidir. Üçüncü adımda yapılan tespitler belirlenen ölçütle karşılaştırılır. Son adımda da belirlenen ölçütle karşılaştırılan veriler yorumlanarak bir tespitte bulunulur (Aydın, 1988, s.119).

Denetim süreçleri ile MEB Eğitim Müfettişleri Yönetmeliğinin 63. Maddesinde belirtilen denetim ilkeleri birlikte değerlendirildiklerinde (MEB, 2022) denetim süreçlerinin, rehberli ağırlıklı, bireysel farklılıkları dikkate alıcı, açık ve seçik, demokratik ve etik bir anlayışla, işbirliği ve katılımı önemseyen, tarafsız, nesnel ve objektif esaslara dayalı, etkililik ve verimlilik ilkelerini de bünyesinde taşıyan bir şekilde planlanmasının gerektiği açıktır.

2.10. Müfettiş

Kurumlarda denetim/teftiş görevi denetçi/müfettişler aracılığıyla yapılır. Müfettiş, denetim/teftiş işinin yapılması ve yürütülmesi edimini yerine getiren kamu görevlisidir. Eğitim sistemi hiyerarşisinde 'denetim' statüsünü işgal eden müfettiş, bu statüden beklenen 'müfettiş rolünü' oynamak durumunda olan kişidir. Müfettiş görevlendirildiği kurumda yönetici ve öğretmenlere 'rehberlik' etmek, okuldaki 'koordinasyonun' ne durumda olduğunu gözlemek ve tüm personel açısından yürütülen iş ve işlemlerde yol gösterici olmak pozisyonundadır. Müfettiş kurumda yürüttüğü denetim ve rehberlik çalışmalarıyla, kurum çalışanlarının, bu bağlamda özellikle yönetici ve öğretmenlerin mesleki gelişimlerine katkı sunmak, kendilerini değerlendirmelerine, güçlü ve gelişime açık yanlarının farkına varmalarına yardımcı olmak ve uyguladığı öğretim yöntemlerinin uygunluğuna karar verebilme yeterliğine ulaşmalarında gerekli bakış açısını kazandırmak vb. (MEB, 2022). hedeflere ulaşmayı amaçlar. Geçmişten günümüze, öğretmen ve yöneticilerin yeterlikleri, gördükleri eğitim ve ilgili kaynaklara ulaşabilme imkânlarının artması neticesinde, müfettişin 'kaynaklık' görevinin minimuma indiği, bunun yanında rehberlik etme, koordinasyon, moral verici ve eğitim liderliği rolünün ise daha önem kazandığı gözlemlenmektedir (Aydın, 2008, s.11). Böylece sosyal, kültürel, politik ve özellikle teknolojik gelişmelere bağlı olarak, eğitimde denetim sürecinin, zaman içerisinde katı ve otoriter bir şekilde denetlemekten, esnek ve demokratik bir ilişki içerisinde geliştirme ve rehberlik etmeye doğru bir seyir takip etmiştir (Bursalıoğlu, 1982, s.172).

2.10.1. Eğitim Müfettişleri

Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Müfettişleri Yönetmeliğinde eğitim müfettişi, rehberlik, denetim, inceleme, araştırma, soruşturma ve ön inceleme çalışmalarını yürütmek ve bu bağlamdaki diğer görevlerin yürütülmesinde gerekli birlikteliği sağlamak için il milli eğitim müdürlükleri bünyesinde oluşturulan eğitim müfettişleri başkanlığında görevli müfettişler olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2022).

Eğitim müfettişlerinin atamaları, belirlenen şartları taşıyan adayların başvurabildiği yarışma sınavı sonucuna göre yapılmaktadır. Eğitim müfettişliği yarışma sınavına, sınavın yapıldığı tarih itibariyle MEB'e bağlı resmi ve özel öğretim kurumlarında görevde olan ve öğretmen unvanını kazanmış bulunan kişiler ile üniversitelerin siyasal bilgiler, iktisadi ve idari bilimler, hukuk, işletme ve iktisat fakültelerinin en az lisans mezunları ile bunlara denkliği Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) tarafından kabul edilen yurt içi ve yurt dışı yükseköğretim kurumları mezunu ve KPSS puan türlerinden belirlenen puan veya üstünde puan alan ve sınavın yapıldığı yılın Ocak ayının birinci günü itibariyle 35 yaşını doldurmamış adaylar katılabilmektedirler (MEB, 2002).

Yapılan sınavda başarılı olan adayların ataması, eğitim müfettiş yardımcısı olarak, yapılır. Hazırlayıcı, yeterlik ve görev başında eğitimlerinin verildiği 3 yıllık müfettiş yardımcılığı süreci sonunda sözlü ve yazılı olarak yapılan yeterlik sınavında başarılı olanların atamaları eğitim müfettişi unvanıyla kadrolarının bulunduğu ile yapılır (MEB, 2002).

İl milli eğitim bünyesinde oluşturulan eğitim müfettişleri başkanlıklarında görevli eğitim müfettişleri, ildeki her derece ve türdeki resmi ve özel örgün ve yaygın eğitim kurumları ile özel barınma hizmeti veren kurumların rehberlik, denetim, izleme, değerlendirme, iş başında eğitim, soruşturma ve ön inceleme çalışmalarını yürütmekle görevlidirler (MEB, 2002).

2.10.2. Bakanlık Müfettişleri

Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliğinde bakanlık müfettişi, rehberlik, denetim, inceleme, araştırma, soruşturma ve ön inceleme çalışmalarını yürütmek ve bu bağlamdaki diğer görevlerin yürütülmesinde gerekli birlikteliği sağlamak için Teftiş Kurulu Başkanlığı (TKB) bünyesinde görevli Bakanlık Başmüfettişleri ve Bakanlık Müfettişleri olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2023).

Bakanlık müfettişlerinin atamaları, belirlenen şartları taşıyan adayların başvurabildiği yarışma sınavı sonucuna göre yapılmaktadır. Bakanlık Müfettişliği yarışma sınavına, sınavın yapıldığı tarih itibariyle MEB'e bağlı resmi ve özel öğretim kurumlarında görevde olan ve öğretmen unvanını kazanmış bulunan kişiler ile üniversitelerin siyasal bilgiler, iktisadi ve idari bilimler, hukuk, işletme ve iktisat fakültelerinin en az lisans mezunları ile bunlara denkliği Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) tarafından kabul edilen yurt içi ve yurt dışı yükseköğretim kurumlarından mezunu ve Kamu Personel Seçme Sınavı (KPSS) puan türlerinden belirlenen puan veya üstünde puan alan ve sınavın yapıldığı yılın Ocak ayının birinci günü itibariyle 35 yaşını doldurmamış adaylar katılabilmektedirler (MEB, 2023).

Yapılan sınavda başarılı olan adayların ataması, müfettiş yardımcısı olarak, yapılır. Ataması yapılan müfettiş yardımcısı iki yıl bir müfettiş gözetiminde çalışır. İki yılın sonunda kendisinin önerdiği ve TKB tarafından kabul edilen tez çalışmasını yürütür. Tüm bu süreç sonunda yazılı ve sözlü olarak iki aşamadan oluşan yeterlik sınavında başarılı olan müfettiş yardımcıları müfettiş olarak atanırlar (MEB, 2023).

TKB'lığında görevli müfettişler, görevlendirilme türüne göre rehberlik, denetim, inceleme ve soruşturma çalışmalarını yürütmenin yanında, yürüttükleri çalışmalar sırasında öğretmenlik alanında, mevzuat ve uygulamalarda görülen sorunlar ile ilgili önerilerde bulunmanın yanı sıra müfettiş yardımcılarının yetiştirilmeleri ve Bakanlık yönetim sistemlerinin,

kurumsal yapısının ve teftişe ilişkin standartların belirlenmesinde belirledikleri önerileri Başkanlığa sunmak şeklinde belirtilmiştir (MEB, 2003).

2.11.Türk Eğitim Sisteminde Teftiş/Denetimin Yasal Dayanakları

Eğitimin, belirli ilkeler çerçevesinde devletin denetimi ve gözetimi altında yapılacağı normlar hiyerarşisinin en üstünde bulunan anayasanın 42. Maddesinde açık bir şekilde belirtilmiştir (Anayasa, 1982). Eğitim/öğretim etkinliklerinde denetime en üst hukuki normda yapılan bu vurgu 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 17. 56. ve 58. Maddelerinde de vurgulanmıştır (MEB, 1973). Bunların yanında 1 numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 320 ve 327. Maddelerinde de eğitim öğretim faaliyetlerinin denetimlerinin Milli Eğitim Bakanlığının taşra ve merkez teşkilatında kuracağı birimlerce yapılacağı belirtilmektedir (MEB, 2022). Ayrıca 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun 3. Maddesi (MEB, 2007) ile bu kanunun uygulanma esaslarının belirtildiği Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği (MEB, 2012) hangi alanda olursa olsun gerçek veya tüzel kişiler tarafından açılacak özel öğretim kurumlarının MEB denetimi ve gözetimi altında faaliyet gösterecekleri belirtilmektedir.

MEB Eğitim Müfettişleri Yönetmeliği (MEB, 2022) ve MEB Teftiş Kurulu Yönetmeliği (MEB, 2023) ile de yukarıda değinilen anayasa ve kanun düzeyindeki hukuki düzenlemelerin uygulanma usul ve esasları belirtilmiştir.

2.12.Türk Eğitim Sisteminde Teftişin Genel Amaçları

MEB Eğitim Müfettişleri Yönetmeliğinin, 39/2 maddesinde başkanlığın rehberlik ve denetim hizmetlerinin yürütülmesinde eşgüdümü sağlamak üzere kurulduğu, Eğitim Müfettişleri Başkanının görevlerinin sayıldığı 41/1-b maddesinde ise başkanın görevleri arasında ilde faaliyet gösteren bakanlığa bağlı kurumların rehberlik, denetim, izleme,

değerlendirme, araştırma, inceleme, soruşturma ve ön önceleme ile izleme hizmetlerini planlamak ve yürütmek olduğu, grup başkanın görevlerinin sayıldığı 47/1-a maddesinde grup başkanının ve eğitim müfettişlerinin görevlerinin sayıldığı 53/1 madde ve alt fıkralarında benzer hizmet alanları ile ilgili görevleri (MEB, 2022) belirtilmektedir.

Aynı görevler MEB Teftiş Kurulu Yönetmeliğinin 8/1-ç ve 42/1-b maddelerinde de sayılmaktadır (MEB, 2023).

İşaret edilen hukuki düzenlemelerden MEB merkez ve taşrada teşkilatlarında kurulan teftiş kurulu başkanlığı ile eğitim müfettişleri başkanlıklarının görevlerinin;

a) Rehberlik ve işbaşında yetiştirme

b) Denetim,

c) İzleme ve değerlendirme

d) Araştırma,

e)İnceleme,

f) Soruşturma

g) Ön İnceleme olduğu ve bu görevlerin müfettişler aracılığıyla yapılacağı anlaşılmaktadır.

İlgili hukuki düzenlemelerden de açık bir şekilde anlaşılmaktadır ki, genelde yönetim süreçlerinin ve özelde okulun ayrılmaz bir parçası olan denetim sisteminin ana fonksiyonu ve amacı, ne zaman, nerede, nasıl, kim tarafından, ne kadar sürede verileceği önceden planlanan eğitim öğretim etkinliklerinin amacına ne kadar yaklaştığının ya da uzağında kaldığının tespitidir (Bursalıoğlu, 1982, s.171). Bu kapsamda Taymaz teftişin genel amaçlarının denetimin tüm alt bileşenlerini kapsadığını belirtmekte, teftiş sistemini kurumun amaçlarına ulaşmada ona yardımcı olmak, gösterilen faaliyetlerin içinde bulunulan toplumun ihtiyaçlarını karşılamaya uygun olup olmadığını değerlendirmek, kurum çıktılarının istenen ve önceden belirlenen

niteliklere sahip olup olmadığını değerlendirmek, çalışanların yüksek bir motivasyonla çalışmalarına katkıda bulunmak, denetimi yapılan kurum personelinin hizmet içi eğitim ihtiyacını karşılama gayreti içinde olmak, değerlendirmelerini objektif ölçütler doğrultusunda yapmak, yürürlükteki mevzuata aykırı davranış ve uygulamalar ile ilgili gerekli inceleme, soruşturma veya ön inceleme çalışmalarını yürütüp raporlaştırmak (Taymaz, 2005, s.60) şeklinde belirtmektedir.

Özetle denetim sisteminin, kurumlarda etkinlik, ürün ve uygulama anlamında olanların olması gerekenlere ne ölçüde benzer olduğunun izlenmesi, ihtiyaç hissedilmesi durumlarda iyileştirme faaliyetlerinde bulunulması ve gerekli durumlarda da düzeltilmesini amaçlayan faaliyetler bütünü olarak tanımlanabilir.

2.13. Yasal Metinlere Göre Eğitim Müfettişlerinin Görevleri

Eğitim müfettişlerinin görevleri 657 kanunun 72 nci maddesi, 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin 320 nci ve 327 nci maddeleri ile 375 sayılı KHK ek 24 üncü maddesi dayanağında hazırlanan MEB Eğitim Müfettişleri Yönetmeliğinin 53/1 ve takip eden alt fıkralarda belirtildiği görülmektedir (MEB,2022). Belirtilen yönetmeliğin işaret edilen maddesinde eğitim müfettişlerinin görevlerinin, denetimin teme amaçları olan MEB'e bağlı tüm resmi ve özel eğitim öğretim kurumlarının rehberlik ve işbaşında yetiştirme, denetim, izleme ve değerlendirme, araştırma, inceleme, soruşturma ve ön inceleme ile ilgili iş ve işlemlerini yürütmek raporlamak ve göre tevdi eden makama sunmak; bahse konu bu çalışmaları Bakanlıkça yayımlanan standartlara göre yürütmek; kurul ve komisyonlarda ilgili olarak kendisine verilen görevleri yapmak ile görev alanına giren konularda eğitim müfettişleri başkanı verdiği görevler ve mevzuatta verilen diğer görevleri yapmak olarak

sıralanmaktadır (MEB, 2022). MEB Teftiş Kurulu Yönetmeliğinin 42 nci maddesinde benzer görevler sayılmaktadır.

Belirtilen mevzuat hükümlerinde sayılan görevlerle uyumlu bir şekilde MEB Özel Öğretim Kurumları Kanununun 3 ve 11 inci maddelerinde her türlü eğitim faaliyetlerinin kurum ve çalıştırılan personel bakımında, Bakanlığın izni ve denetimine tabi olduğu (MEB, 2007); Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinin 67/1 maddesinde de kanunda denetim ile ilgili maddelere atfen özel öğretim kurumlarının, bakanlık ve milli eğitim müdürlüklerince görevlendirilecek diğer görevliler yanında eğitim müfettişlerince denetlenebileceği; aynı yönetmeliğin 6. maddesinde kurum açılışlarının; 13. maddesinde program ilavesi; 17. maddesinde yerleşim ve kontenjan değişikliği ile ilgili iş ve işlemlerin de eğitim müfettişleri eliyle yapılabileceği belirtilmektedir (MEB, 2012).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, nitel araştırma çalışma grubu, verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlanmasında izlenen yol ve araçlarla ilişkili bilgilere yer verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada kullanılan veriler, nitel araştırma tekniklerinden olgubilim desen çerçevesinde derinlemesine görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Bir sözel bilgi toplama tekniği olan görüşme tekniği (Karasar, 2020, s. 210), Yüzeysel bilgi sahibi olmakla birlikte tüm boyutlarını ayrıntılı bir şekilde bilmediğimiz konulara odaklanan olgubilim desende veri kaynakları olayın merkezinde olan birey ya da gruplardır. Katılımcılarla araştırılacak olguyu ve odaklanılan problemi ortaya çıkarmak için görüşmeler yapılarak önceden hazırlanan

sorular bağlamında hedef kitlenin düşüncelerinin öğrenilmesi ve elde edilen verilerden bir tanımlamaya gidilmesi amaçlanır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2021, s. 22- 158). Derinlemesine görüşme, araştırmacı ile görüşülen kişi arasında, araştırılmak istenilen konu ya da soru çerçevesinde sürdürülen kontrollü bir iletişim türü olarak tanımlanabilir (Cotien ve Manion, 1994, s.27). Bu görüşme türünde amaç, üzerinde araştırma yapılan konuyu, araştırmaya katılan hedef kitle içerisinde yer alan kişinin bakış açısıyla anlamaktır (Patton, 1990, s.109; Mason, 1996, s.39; Seidman, 1991, s.3). Soruların ne şekilde ve yönde olursa olsun yönlendirmelerden uzak, üzerinde çalışılan probleme uygun ve sorgulama içermeyecek bir şekilde hazırlanması esastır (Krueger ve Casey, 2000, s.67). Bu ölçütler çerçevesinde, araştırmada kullanılan soruların amaca uygun ve anlaşılabilir olmasına özel gösterilmiştir.

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Çalışma kapsamında, Edirne, İstanbul, Kırklareli ve Tekirdağ illeri milli eğitim müdürlüklerinde hale görevde bulunan 30 eğitim müfettişiyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 4'ü kadın ve 26'sı erkektir. Müfettişlikte geçen süre bakımından 13 katılımcı 10-20 yıl; 9 katılımcı 21-30 yıl ve 8 katılımcı da 31-40 yıl arası sürede müfettiş olarak görev yapmakta olduklarını belirtmişlerdir.

Derinlemesine görüşmelerde katılımcıların ifadelerinin sonunda verilen parantez içindeki bilgiler sırasıyla katılımcının görev yaptığı ilin ilk harfini ve müfettişlik mesleğinde geçirilen süreyi (E, 15- Edirne, müfettişlikte geçen süre 15 yıl): (E, 15A- Edirne, müfettişlikte geçen süre, müfettişlikte geçen aynı süreye sahip katılımcı) simgelemektedir.

3.3 İşlem ve Veri Toplama

Araştırma için hazırlanan sorular önce Edirne İl Milli Eğitim Müdürlüğünde görevli üç eğitim müfettişiyle ön uygulama yapılarak soruların anlaşılırlığı test edilmiştir. Yapılan çalışmada hazırlanan soruların anlaşılırlığı

ile ilgili bir sorunun olmadığının anlaşılması üzerine, son şekliyle katılımcıları sorulmuştur. Derinlemesine görüşme sürecinde ses kaydı ve gözlem notu alınabilmesi için görüşmeye katılandan onay alınmıştır. Görüşmeler kırk dakika ile elli beş dakika arasında sürmüştür.

Yapılan derinlemesine görüşmeler öncesinde araştırmacı araştırma ile ilgili katılımcılara bilgi vermiştir. Görüşme ortamlarının gürültüden arındırılmış ve katılımcıların kendilerini rahat bir şekilde ifade edebilecekleri mekanlar olmasına özellikle dikkat edilmiştir. Görüşme sürecinde, katılımcıları, araştırma kapsamında hazırlanan sorular yöneltilmiş ayrıca gözlem notları da alınmıştır (Bkz: EK 1, EK 2).

3.4 Veri Analizi

Görüşmelerin tamamlandıktan sonra, çözümleme sürecine geçilmiş, bu amaçla metinlerin içerik analizleri Nvivo nitel veri analizi programıyla yapılmıştır. Elde edilen bulgular ve böylece ulaşılan olgular betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmişti. Betimsel analizde elde edilen bulgular olabilecek en açık şekilde tanımlanır. Betimsel analiz, eğitim alanındaki araştırmalarda kullanılan en yaygın yöntemlerden biridir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2021, s. 22- 158). Her bir görüşme sonrasında, yapılan çözümler metinler halinde kağıda aktarılmıştır. Bu süreçte tutulan gözlem notlarından da yararlanılmıştır. Çözümleme çalışmalarında sorular gruplandırılmış, anahtar temalar belirlenmiş, anahtar temalardan alt tema ve kavramlara oradan da bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulgular üzerinde gerçekleştirilen analiz çalışmaları sonucunda araştırma bulguları elde edilmiştir. Katılımcıların ifadeleri değiştirilmeden olduğu gibi yansıtılmış ve bulgular içerisinde katılımcılar referans verilerek kullanılmıştır.

Araştırma alanı Edirne, İstanbul, Kırklareli ve Tekirdağ illeri ile katılımcılar da bu illerde görevli 30 eğitim müfettişiyle sınırlıdır. Katılımcılara

kişisel bilgilerin paylaşılmayacağı söylenmiştir. Katılımcıların bir kısmı, hatta kişisel bilgilerinin de kullanılabileceğini de belirtmişlerdir. Kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri cevaplarla ilgili herhangi bir kaygı gözlemlenmemiştir. Tüm bu verilerden, sorulara verilen yanıtların samimi ve içten olduğu değerlendirilmektedir.

Uygulamada genel olarak güçlükle karşılaşılmamıştır.

BÖLÜM IV
BULGULAR VE YORUM

4.1. Ders Denetiminin Tanımı

Araştırma kapsamında "Ders denetimini nasıl tanımlarsınız?" Sorusu doğrultusunda denetimin tanımı temasına ulaşılmış. Denetim teması içerisinde ise öğretmen denetimi, öğretmene rehberlik, eğitim sürecinin denetimi ve öğrencinin değerlendirilmesi kategorilerine ulaşılmıştır. Öğretmenin denetimi kategorisinde; Öğretmenin iletişim becerilerinin değerlendirilmesi, ders sürecinin planlanıp planlanmadığının değerlendirilmesi, öğretmenin yetkinliğinin/alan becerisinin değerlendirilmesi, öğretmenin ölçme/değerlendirme süreçlerini değerlendirme ve öğretmenin öğretim programlarında belirlenen hedeflere ulaşma derecesinin değerlendirilmesi bulgularına; eğitim sürecinin denetim kategorisinde; öğretim etkinliklerinin değerlendirilmesi ve ders sürecinde kullanılan öğretim ilke ve yöntemlerinin değerlendirilmesi bulgularına; öğretmene rehberlik kategorisinde; kullanılan araç/gereçlerin dersin amacına uygunluğunun tespiti ve bunun öğretmenle paylaşımı, sınıf yönetiminin pedagojik açıdan uygunluğunun tespiti ve bunun öğretmenle paylaşımı ve hukuki mevzuata uygunluk ve bunun öğretmenle paylaşılması bulgularına ve öğrencilerin değerlendirilmesi kategorisinde ise öğrencilerin hazır bulunuşluklarının değerlendirilmesi ve öğrencilerin kazanımlarının değerlendirilmesi bulgularına ulaşılmıştır.

Tabo 1: Ders Denetiminin Tanımı Temasına İlişkin Sorular, Ulaşılan Kategori ve Bulgular

İlgili sorular	**TEMA (ÜST TEMA)**	**KATEGORİ (ALT TEMA)**	**KODLAR**
1.Ders denetimini nasıl tanımlarsınız?	Denetimin tanımı.	Öğretmenin denetimi.	Öğretmenin iletişim becerilerinin değerlendirilmesi. Ders sürecinin planlanıp planlanmadığının değerlendirilmesi Öğretmenin yetkinliğinin/alan becerisinin değerlendirilmesi Öğretmenin ölçme/değerlendirme süreçlerini değerlendirme Öğretmenin öğretim programlarında belirlenen hedeflere ulaşma derecesinin değerlendirilmesi.
		Eğitim sürecinin denetimi.	Öğretim etkinliklerinin değerlendirilmesi. Ders sürecinde kullanılan öğretim ilke ve yöntemlerinin değerlendirilmesi.
		Öğretmene rehberlik	Kullanılan araç/gereçlerin dersin amacına uygunluğunun tespiti ve bunun öğretmenle paylaşımı Sınıf yönetiminin pedegojik açıdan uygunluğunun tespiti ve bunun öğretmenle paylaşımı. Hukuki mevzuata uygunluk ve bunun öğretmenle paylaşılması.
		Öğrencilerin değerlendirilmesi	Öğrencilerin hazır bulunuşluklarının değerlendirilmesi. Öğrencilerin kazanımlarının değerlendirilmesi.

4.1.1. Öğretmenin Denetimi.

Ders denetiminin tanımlanmasında, katılımcıların az bir kısmı öğretmenin iletişim becerilerinin değerlendirilmesine vurgu yapmışlardır.

Ders denetimini öğretmenin iletişim becerilerinin değerlendirilmesine vurgu yaparak tanımlayan örnek katılımcı görüşü aşağıdaki gibidir:

"Ders denetimi öncesi yapılan plan dâhilinde öğretmenin dersini ziyaret ederek öğretmenin sınıf ortamındaki öğretim etkinliklerinin, iletişim becerilerinin gözlemlenmesi, izlenmesi, değerlendirilmesi ve raporlanmasıdır" (E, 15).

"Ders denetimi, öğretmenin ..., iletişim ve sınıf yönetimine ilişkin becerilerini önceden belirlenmiş amaç ve kurallar ışığında belirleme, tanımlama ve olası sapmaları gidermeye dönük mesleki yardım ve rehberlik sürecidir." (İ, 18).

"Ders denetimi, öğretmenin sınıf yönetimindeki performansını, buna bağlı olarak iletişim becerisini, ..., yönelik yapılan değerlendirme faaliyetidir." (İ, 38A).

Katılımcıların az bir kısmı, ders denetimini, belirttiği diğer etmenler yanında öğretmen tarafından ders sürecinin planlanıp planlanmadığına vurgu yaparak tanımlamıştır. Örnek katılımcı görüşü şu şekildedir:

"Öğretmenin, eğitim öğretim sürecini planlaması uygulaması ve değerlendirilmesine yönelik yapılan; gözlem, belge tarama, görüşme ve geri bildirim süreçlerini kapsayan bir çalışma." (İ, 38).

"Öğretmenin ... derse hazırlık gelmesi ve planlama faaliyetlerini, ..., yönelik yapılan değerlendirme faaliyetidir." (İ, 38A).

Katılımcıların önemli bir kısmı, ders denetimini, belirttikleri diğer etmenler yanında, öğretmenin yetkinliğinin/alan becerisinin değerlendirilmesine vurgu yaparak tanımlamış olup örnek katılımcı görüşü aşağıdaki gibidir:

"Ders denetimini, öğretmenlerin mesleki genel yeterliliklerinin incelenmesi, izlenmesi, değerlendirilmesi ve dönüt verilmesi olarak tanımlayabiliriz." (T, 14).

"Öğretmenin iş başında, öğretmenlik mesleğini icra ederken yetkinliğinin ve çalışmalarının incelenmesi ve değerlendirilmesi olarak tanımlarım." (İ, 10).

"Denetleyen ve denetlenen arasında sürecin başında yapılan planlama ile öğretmenin kendi alanındaki becerisi ile sınıf yönetme kabiliyetinin denetmen tarafından incelenip değerlendirildiği sürece öğretmenin de dâhil olduğu çok yönlü bir süreçtir." (İ, 15).

Belirttiği diğer etmenler yanında, ders denetimini, öğretmenin ölçme/değerlendirme süreçlerinin değerlendirilmesine vurgu yaparak tanımlayan az sayıdaki katılımcı, özetle, görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

"Öğretmenin; ..., ölçme ve değerlendirme süreçlerine yönelik çalışmalarını, ..., önceden belirlenmiş amaç ve kurallar ışığından belirleme, tanıma ve olası sapmaları gidermeye dönük mesleki yardım ve rehberlik sürecidir." (İ, 18).

Katılımcıların önemli bir kısmı, ders denetimini tanımlarken, belirttikleri diğer etmenlerin yanında, öğretmenin öğretim programlarında belirlenen hedeflere ulaşma derecesinin değerlendirilmesine vurgu yapmışlardır. Belirtilen etmene vurgu yapan örnek katılımcı görüşü şu şekildedir:

"Ders denetimi öğrencinin, öğretmenin ve edinilmesi gereken kazanımların tüm yönleriyle mevcut şartlar göz önünde bulundurularak değerlendirme sürecidir." (İ. 15A).

"Eğitimin önceden belirlenmiş hedeflerine ulaşıp ulaşmadığının iş başında gözlenip değerlendirilmesi ve geri dönütler verilmesi sürecidir." (İ, 17).

"Belirlenen hedeflerin planlanan süre ve yöntem tekniklerle öğrencilerde istendik davranışların oluşup oluşmadığına yönelik değerlendirme süreci olarak tanımlarım." (İ. 17B).

4.1.2 Eğitim Sürecinin Denetimi

Az sayıdaki katılımcı yapmış oldukları denetim tanımında doğrudan, önemli bir kısmı ise diğer değişkenlerle beraber, eğitim sürecinin değerlendirmesine de vurgu yapmışlardır.

Ders denetimini, eğitim sürecinin denetimi kategorisinde ele alıp, öğretim etkinliklerinin değerlendirilmesine vurgu yaparak tanımlayan örnek katılımcı görüşü aşağıdaki gibidir:

"Ders denetimini, sınıf içinde bir ders sürecinde gerçekleştirilen etkinliklerin önceden hazırlanan ya da belirlenen hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığının… tespiti ve varsa olumsuz durumların bunların öğretmenle paylaşılması sürecidir…" (E, 17).

"Öğretmenlerin eğitim ve öğretim etkinliklerinin gözlenmesi, incelenmesi ve değerlendirilmesine yönelik çalışmadı." (E, 24).

Ders denetimini, ders sürecinde kullanılan öğretim ilke ve yöntemlerinin değerlendirilmesine vurgu yaparak tanımlayan az sayıdaki katılımcı görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

"Öğretmenin öğrenme ve öğretme süreçlerindeki etkililiğinin her yönüyle kontrol edilerek, öğretmenin her zaman öğrenebileceğini ve

gelişebileceğini düşünerek birlikte düzeltme ve geliştirme çalışmalarının yapılmasıdır." (E, 23).

"Öğretmenin … uygun öğretim yöntem ve tekniklerini kullanma becerisini değerlendirme faaliyetidir." (İ, 38A).

4.1.3 Öğretmene Rehberlik

Katılımcıların önemli bir kısmı yapmış oldukları denetim tanımında doğrudan veya diğer değişkenlerle beraber, öğretmene rehberlik boyutuna vurgu yapmışlardır.

Ders denetimini, öğretmene; kullanılan araç/gereçlerin dersin amacına uygunluğunun tespiti ve bunun öğretmenle paylaşımında rehberlik etmek etmenlerine vurgu yaparak tanımlayan çok az sayıdaki katılımcı görüşünü şöyle ifade etmişlerdir:

"Ders denetimini, …, kullanılan araç ve gereçlerin dersin amaçlarına uygun olup olmadığının, … tespiti ve varsa olumsuz durumların bunların öğretmenle paylaşılması sürecidir. …" (E, 17).

Ders denetimini, sınıf yönetiminin pedagojik açıdan uygunluğunun tespiti ve bunun öğretmenle paylaşımında rehberlik etmek ögesine vurgu yaparak tanımlayan örnek katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

"Ders denetimini, …, yine ders anlatılırken uygulanan yöntem ve tekniklerin uygunluğunun bütün bunların yanında sınıf yönetiminin pedegojik açıdan uygunluğunun tespiti ve varsa olumsuz durumların bunların öğretmenle paylaşılması sürecidir. Bütün bunların yanında öğretmenin, ders işleyişinde, uygulama …, ders denetiminin konusunu oluşturur düşüncesindeyim." (E, 17).

"Ders denetimi, alanında uzman birisinin, bir dersi belli kriterler çerçevesinde izleyip, geri dönüt verdiği bir denetim türüdür." (İ, 25).

"Ders denetimi öğretmenin çalışmalarını değerlendirme eksikliklerini giderme, öğretmene rehberlik ve öğretmenin sorularını cevaplama, sorunlarına çözüm yolu göstermedir." (İ, 17A).

Ders denetimini, hukuki mevzuata uygunluk ve bunun öğretmenle ve bunun öğretmenle paylaşımında rehberlik etmek ögesine vurgu yaparak tanımlayan toplam az sayıdaki katılımcı, benzer şekilde, görüşünü şöyle ifade etmiştir:

"Ders denetimini, ...Bütün bunların yanında öğretmenin, ders işleyişinde, uygulama ve davranışlarında ilgili hukuki mevzuata uyup uymama yönündeki davranışları da ders denetiminin konusunu oluşturur düşüncesindeyim." (E, 17).

"Öğretmenin ..., ölçme ve değerlendirme çalışmalarını amaca ve mevzuata uygun yürütüp yürütmediğine yönelik yapılan değerlendirme faaliyetidir." (İ, 38A).

4.1.4 Öğrencilerin Değerlendirilmesi

Az sayıdaki katılımcı, yapmış oldukları denetim tanımında öğrencilerin değerlendirilmesi boyutuna dikkat çekmişlerdir. Ders denetimini öğrencilerin hazır bulunuşluklarının değerlendirilmesi öğesine vurgu yaparak değerlendiren çok az sayıdaki katılımcı, görüşünü şöyle ifade etmiştir:

"Ders işleme süreci boyunca,..., öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyi, derse katılımları gibi sürecin gözleme dayalı olarak değerlendirilmesidir." (E, 32).

Ders denetimini öğrencilerin kazanımlarının değerlendirilmesi öğesine vurgu yaparak tanımlayan az sayıdaki katılımcı, görüşünü şöyle ifade etmiştir:

> *"Ders denetimi öğrencinin, öğretmenin ve edinilmesi gereken kazanımların tüm yönleriyle mevcut şartlar göz önünde bulundurularak değerlendirme sürecidir."* (İ. 15A).

4.2 Ders Denetiminin Gerekliliği

Araştırma kapsamında "Ders denetiminin gerekliliğini nasıl değerlendirirsiniz? Mevcut durumda yapılan ders denetimlerinin 'etkililiği' ve 'verimliliği' ile ilgili değerlendirmeleriniz nasıldır? Açıklar mısınız? Şu anda uygulanan ders denetimlerini nasıl değerlendirirsiniz?" soruları doğrultusunda denetimin gerekliliği temasına ulaşılmış. Denetimin gerekliliği teması içerisinde ders denetiminin gerekliliği ve denetimlerin etkililiği ve verimliliği kategorilerine ulaşılmıştır. Ders denetiminin gerekliliği kategorisi içerisinde; öğretmen ihtiyaç duyunca yapılmalı, hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığının, eğitimde etkililik ve verimliliğin tespiti için gerekli gerekli ama yapılamıyor, öğretmene yardım için gerekli, öğretmenin denetlenmesi (kontrolü) için gerekli, eğitimin planlanması için gereklidir, gerekli değil bulgularına ulaşılmıştır. Denetimlerin etkililiği ve verimliliği kategorisinde ise denetim etkili ve verimli değil çünkü okul müdürleri tarafından gerçekleştiriliyor, bulgusuna ulaşılmıştır.

Tabo 2: Ders Denetiminin Gerekliliği Temasına İlişkin Sorular, Ulaşılan Kategori ve Bulgular

İlgili sorular	**TEMA (ÜST TEMA)**	**KATEGORİ (ALT TEMA)**	**BULGULAR (KODLAR)**
2.Ders denetiminin gerekliliğini nasıl değerlendirirsiniz? 3.Mevcut durumda yapılan ders denetimlerinin 'etkililiği' ve 'verimliliği' ile ilgili değerlendirmeleriniz nasıldır? Açıklar mısınız? 4.Şu anda uygulanan ders denetimlerini nasıl değerlendirirsiniz?	Denetimin gerekliliği	Ders denetiminin gerekliliği	Öğretmen ihtiyaç duyunca yapılmalı Hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığının, eğitimde etkililik ve verimliliğin tespiti için gerekli. Gerekli ama yapılamıyor Öğretmene yardım için gerekli. Öğretmenin denetlenmesi (kontrolü) için gerekli Eğitimin planlanması için gereklidir Gerekli değil.

		Denetimlerin etkililiği ve verimliliği	Denetim etkili ve verimli değil çünkü okul müdürleri tarafından gerçekleştiriliyor.

4.2.1.Ders denetiminin gerekliliği

Katılımcıların tamamına yakını ders denetiminin gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Çok az sayıdaki katılımcı denetimin öğretmen ihtiyacı doğrultusunda yapılası gerektiğini ve ders denetiminin gerekli olduğunu ancak yapılamadığını; katılımcıların çok önemli bir kısmı doğrudan, bir katılımcı ise diğer değişkenler yanında ders denetiminin eğitim/öğretim etkinliklerinde belirlenen hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığının, etkililik ve verimliliğin tespiti için gerekli olduğunu; önemli sayıdaki katılımcı denetimin gerekliliğini, eğitim/öğretim çalışmalarında öğretmene yapılan yardım olarak; az sayıdaki katılımcı ders denetiminin gerekliliğini, öğretmenin sınıf içinde yürüttüğü etkinliklerin kontrol edilmesi bağlamında değerlendirmişlerdir. Katılımcıların çok az bir kısmı eğitimin rastgelene değil planlı yürütülen etkinlikler olma özelliğine dikkat çekerek, ders denetiminin eğitimin planlanması için gerekli olduğunu; bir katılımcı mevcut durumda ders denetiminin yapılmasının bilinçli olarak, üstü örtülü bir şekilde politika yapıcıları tarafından engellendiğini belirtmiştir.

Bir katılımcı ders denetiminin rehberlik boyutuna dikkat çekerek, denetim çalışmasının ihtiyaç duyan ve bu ihtiyacını giderme isteğinde olan öğretmenlerle yürütülmesi gerekliliğini belirtmiştir. Ders denetiminin öğretmen ihtiyaç duyunca yapılması gerektiğini belirten katılımcı düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

> *"Okul örgütünün bir parçası olan ders denetiminin gerekli olduğunu düşünüyorum, ancak bunu denetime iştirak edecek öğretmenin de istemesi ve rehberlik ve denetime gönüllü olması gerekir."* E, 15).

Katılımcıların çok büyük bir kısmı, eğitim/öğretim etkinliklerinin formel yapısına ve dolayısıyla planlı bir şekilde sınıfta yürütülen ve önceden belirlenen amaçlara ulaşma özelliğine, başka bir deyişle, denetimin sınıfta yürütülen eğitim

öğretim çalışmalarının etkililiği ve verimliliğini tespit bağlamında gerekliliğine vurgu yapmışlardır. Ders denetiminin eğitimin hedeflerine etkili ve verimli bir şekilde ulaşılıp ulaşılmamasının tespiti için gerekli olduğunu belirten örnek katılımcı düşüncesi aşağıdaki gibidir:

> *"Ders denetimi, öğretmen tarafından yapılan planlama ve her türlü etkinliğin o dersin amacına uygunluğunun uzman kişilerce belirlenmesine yönelik çalışmalar olarak önemli ve gereklidir. Denetim yapılmadığı bir dersin amacına ulaşıp ulaşmadığı, ne kadar ulaştığı, görülen aksaklıkların nasıl giderileceği vb konular bilinemez. Bu durumda eğitimin amaçlılık, ekonomiklik, verimlilik vb ilkelerine ters bir durumdur."* (E, 20).

> *"Ders denetimi öğretmenin eğitim-öğretim çalışmalarında verimli olmasını, eğitim öğretimle ilgili sorumluluklarını yerine getirmede güdüleyici bir etki oluşturan bir süreçtir."* (T, 31).

Katılımcıların önemli bir kısmı eğitim öğretim çalışmalarının dinamik yapısına ve bu yapı içinde öğretmenin rolüne dikkat çekerek, denetimin gerekliliğini, eğitim/öğretim çalışmalarında öğretmene yapılan yardım olarak belirtmektedirler. Ders denetiminin yürüttüğü çalışmalarda öğretmene yardım için gerekli olduğunu belirten örnek katılımcı düşüncesi aşağıdaki gibidir:

> *"Öğretmenin kendini sürekli yenilemesi, başkasının gözünden kendini görmesi açısından önemlidir. Böylelikle mesleki hayatta meydana gelen zihinsel yorgunluğa bağlı kişinin kendi eksikliklerini görememesinin önüne geçilir, ayrıca alanında başarılı öğretmenleri taltif bakımından da kıymetlidir."* (İ, 15).

> *"Eğitim öğretimde birlik sağlamak ve öğretmeni görevini en iyi şekilde yapmaya özendirmek. Bence ders denetimin, çık kısa olarak söylemek istiyorum gerekliliği budur."* (İ, 17).

Az sayıdaki katılımcı ders denetiminin gerekliliğini, öğretmenin sınıf içinde yürüttüğü etkinliklerin kontrol edilmesi bağlamında değerlendirmişlerdir. Ders denetiminin öğretmenin kontrolü için gerekli olduğunu belirten katılımcı görüşü aşağıdaki gibidir:

> *"Eğitim ve öğretim sürecinin işleyişinin en temel unsuru öğretmendir. Bu süreçlerin geliştirilmesi hedefleniyorsa mutlaka derste öğretmen tarafından yürütülen çalışmaların görülmesi ve öğretmenle birlikte değerlendirilmesi gerekir. Sınıf ortamında fiili olarak yürütülen çalışmaların neler olduğunun tespit edileceği yöntemlere ihtiyaç vardır. Bunun en iyi yollarından biri doğrudan ortamda gözlem yapılması ve bu sürece dâhil olunmasıdır. O nedenle ders denetimi, denetim sürecinin vazgeçilmez bir ögesidir."* (E, 33).

Çok az sayıdaki katılımcı eğitimin rastgele değil planlı yürütülen etkinlikler olma özelliğine dikkat çekerek, ders denetiminin eğitimin planlanması için gerekli olduğunu belirtmiştir:

> *"Denetim ve değerlendirme yönetim süreçlerinin bir boyutu olduğundan bir zorunluluk ve sonraki faaliyetlerin planlanması ve uygulamasına katkı sağlayan bir geri beslemedir."* (İ, 38).

Çok az sayıdaki katılımcı mevcut durumda ders denetiminin yapılmasının bilinçli olarak, üstü örtülü bir şekilde politika yapıcıları tarafından engellendiğini ifade etmiştir:

> *"Mevcut durumda ders denetimlerinin yapılması politika yapıcıları tarafından direk olmasa da bir şekilde engellenmektedir…."* (E, 23).

Çok az sayıdaki katılımcı ders denetiminin gerekli olmadığını belirtmiştir. Gerekçeleri, bir alt soruyla sorularak konuyu açması istenmiş ancak olumlu cevap alınamamıştır. Ders denetiminin gerekli olmadığını belirten katılımcı düşüncesini şöyle belirtmiştir:

"Gerekli görmüyorum. Bence gerekli değil. Bu kadar cevaplayabilirim. Son on yıl olmadı da ne oldu. Ne kaybettik." (İ, 24).

4.2.2. Ders Denetimlerinin Etkililiği ve Verimliliği

Katılımcıların çok büyük bir kısmı mevcut uygulamada ders denetiminin müfettişler tarafından yapılmadığını, bunun sebebinin müfettişlerin sayıca yetersiz olduğu kadar, karar vericiler tarafından da üstü kapalı da olsa istenmediğini, ayrıca yapılan denetimlerde kısıtlı zamana sahip olunması da olduğunu, ders denetimlerinin okul müdürleri tarafından yapıldığını, oysa okul müdürlerinin yaptıklarının ders izleme olduğunu, ifade etmekte ve kısaca belirtilmeye çalışılan bu nedenler bağlamında okul müdürleri tarafından gerçekleştirilen ders denetiminin olması gerektiği gibi, etkili ve verimli olmadığını belirtmektedirler. Örnek katılımcı görüşleri:

"Mevcut durumda ders denetimi çalışmaları okul müdürleri tarafından yürütülmeye çalışılmaktadır. ... Okul müdürleri tarafından yapılan ders denetimlerinin yeterince etkili ve verimli olduğunu düşünmüyorum." (E, 20).

"Mevcut durumda ders denetimi yapmak etkili değildir. ... Okul müdürlerinin yaptıkları işlemi ders denetim olarak değil ders izlemesi olarak değerlendirmekteyim." (İ, 15A).

"Mevcut durumda ders denetimlerinin daha çok klinik durumlara ve mucip onaylarına dayalı olarak yapıldığını, bunun da kuramdaki 'durum saptama' boyutunu geçmediği, dolayısıyla süreç odaklı olarak eğitim-öğretimi düzeltme ve geliştirmeye dönük bir amaç taşımadığından etkili ve verimli olmadığını değerlendiriyorum." (İ, 36).

Çok az sayıdaki katılımca mevcut ders denetimlerinin yeterli olduğunu belirtmektedirler.

"Ders denetimlerinin belirlenen programlar çerçevesinde yapılması ile etkililik ve verimliliğinin iyi olduğunu söyleyebilirim." (İ, 26).

Çok az sayıdaki katılımcı mucipli ders denetiminin etkili ve verimli olduğunu belirtmiştir.

"Öğretmenin yetersizliğinin okul idarecileri ve veliler tarafından konu edildiği durumlarda yapılan mucipli ders denetimi, etkili ve verimli bir denetimdir." (İ, 18A).

Çok az sayıdaki katılımcı mevcut durumda idari denetim yapıldığını, bundan dolayı yapılan ders denetiminin etkililiği konusunda fikir beyan edemeyeceğini belirtmiştir.

"Mevcut durumda yapılan ders denetimlerinin 'etkililiği' ve 'verimliliği' konusunda pek bir şey söylemenin mümkün olmadığı aşikardır. ... Yapılan denetim idari denetim ile sınırlı kalmaktadır. Ders denetimi için ne zaman ne de müfettiş yeterlidir" (İ, 19A).

4.3. Ders Denetiminde Branşın Rolü

Araştırma kapsamında "Sizce ders denetim sürecinde branşın rolü nasıldır? Aynı ya da farklı branşta olmak süreci nasıl etkiler?" sorusu doğrultusunda denetimde branşın rolü temasına ulaşılmış. Denetimde branşın rolü teması içerisinde denetimde branşın rolü önemli ve denetimde branşın rolü önemli değil kategorilerine ulaşılmıştır. Denetimde branşın rolü önemli kategorisi içerisinde denetimci denetlediği öğretmenle aynı branştan olmalıdır, önemlidir ancak farklı branştan olması da olumsuz etkilemez bulgularına ulaşılmıştır. Denetimde branşın rolü önemli değildir kategorisinde ise denetimde branşın rolü önemli değildir çünkü öğretme stratejisi – pedagojik formasyon önemlidir bulgusuna ulaşılmıştır.

Tabo 3: Ders Denetimde Branşın Rolü Temasına İlişkin Sorular, Ulaşılan Kategori ve Bulgular

İlgili sorular	**TEMA (ÜST TEMA)**	**KATEGORİ (ALT TEMA)**	**BULGULAR (KODLAR)**
5.Sizce ders denetim sürecinde branşın rolü nasıldır? Aynı ya da farklı branşta olmak süreci nasıl etkiler?	Denetimde Branşın Rolü	Denetimde branşın rolü önemlidir.	Branş önemlidir denetimci denetlediği öğretmenle aynı branştan olmalıdır. Önemlidir ancak farklı branştan olması da olumsuz etkilemez.
		Denetimde branşın rolü önemli değildir.	Çünkü öğretme stratejisi – pedagojik formasyon önemli

4.3.1. Ders Denetiminde Branşın Rolü Önemlidir

Katılımcıların çok büyük bir kısmı denetim sürecinde eğitim müfettişinin öğretmenle aynı branştan olmasının daha faydalı olacağını, öğretmenin müfettişi daha kolay benimseyeceğini, böylece öğretmenin getirilen önerileri kabulünün kolaylaşacağını, öğretmenliğin uzmanlık gerektiren bir meslek olduğu, kişinin bilmediği süreci kontrol edemeyeceğini, ders işlenişinde kullanılan yöntem ve teknikler ile araç/gereçlerin uygunluğunun daha isabetli tespit edileceğini, dersin programına daha hakim olabileceğini, öğretmene mesleki gelişimi açısından daha fazla katkı sunulabileceğini ve derste öğrenciye kazandırılması hedeflenen kazanımların kazandırılma düzeylerinin daha kolay ve doğru tespit edileceğini belirtmektedirler.

Denetimde branşın önemli olduğunu ifade eden örnek katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

"Eğer sınıflarda ders denetimi yapıldığı takdirde aynı branştan olan Müfettiş tarafından öğretmenin ders denetiminin yapılması daha doğru olur. Böylece öğretmenin müfettişi daha kolay benimseyeceğini ve böylece söylediklerini önemseyeceklerini düşünüyorum" (E, 32).

"Aynı branşta olmak kesinlikle önemlidir. Böylelikle ders anlatım becerisi ile öğretmenin sınıf iklimine kattıkları bütünleşik bir biçimde değerlendirilebilir. Objektif veri elde etmede aynı branşta olmak deneticiye daha fazla alan serbestliği tanır." (İ, 15).

"Öğretim programlarına hakimiyet bağlamında aynı branştan olmanın olumlu sonuçları beklenir ve aynı branştan olmak analitik gözlem, tespit ve çözüm imkânı tanır. Aynı branştan olunması halinde öğretmene yapılacak mesleki rehberliğin etkililiğinin artacağı öngörülebilir." (İ, 18).

4.3.2. Ders Denetiminde Branşın Rolü Önemli Değildir

Az sayıdaki katılımcı ders denetiminde branşın rolünün önemli olmadığını, denetiminde öğretmenin alan bilgisinin değil bildiklerini öğrenciye aktarma sürecinin değerlendirildiğini, bu anlamda öğretme pedagojik formasyonun daha fazla öne çıktığını; yedi katılımcının ise müfettişin denetim yaptığı öğretmenle aynı branştan olmasının önemli olmakla birlikte denetim sürecini çok da olumsuz etkilemez şeklinde değerlendirme yaptıkları görülmektedir.

Denetimde branş önemli değildir görüşünü ifade eden örnek katılımcı görüşü aşağıdaki gibidir:

"Branşın rolü bilgi ölçmede önemli olabilir ancak; ders denetimi sadece bilgi ölçmekten ibaret değildir. Denetim esaslarını bilen için branşın önemi olmadığını düşünüyorum. Yani ders denetiminde öğretmenin bilgisi ölçülmüyor ki aynı branştan olmak önemli olsun." (K, 37).

Az sayıdaki katılımcı, denetimde branşın önemlidir ancak farklı branştan olmak da süreci olumsuz etkilemez, şeklinde değerlendirme yapmışlardır. Örnek katılımcı görüşü aşağıdaki gibidir:

> *"Branşın etkisinin olduğunu düşünmekle birlikte bu etkinin düşünülenin aksine oldukça az olduğunu düşünüyorum."* (İ, 36).

4.4. Ders Denetimi Yapan Denetimcinin Değerlendirmesi

Araştırma kapsamında "Ders Denetimlerinin eğitim müfettişleri tarafından yapılmasını nasıl değerlendirirsiniz? (olumlu /olumsuz yönleriyle). Okul Müdürlerinin ders denetimi yapıyor olmalarını nasıl değerlendirirsiniz? (olumlu /olumsuz yönleriyle)." soruları doğrultusunda denetimcinin değerlendirmesi temasına; denetimcinin değerlendirmesi teması içerisinde eğitim müfettişlerinin denetimi ve okul müdürlerinin denetimi kategorilerine ulaşılmıştır. Eğitim müfettişlerinin denetimin değerlendirilmesi kategorisi içerisinde; ders denetimi eğitim müfettişleri tarafından yapılması gerekmektedir çünkü eğitim müfettişleri, eğitim denetimi açısından bilgiye ve deneyime sahip profesyonellerdir, ders denetimi yasal olarak eğitim müfettişlerine verilmiştir, eğitim müfettişleri olumlu yanı objektif değerlendirme yapar, ders denetimi eğitim müfettişleri tarafından yapılmasının öğretmen ve öğrenci üzerindeki olumsuz yanı strestir, eğitim müfettişleri yoğun oldukları ve denetim yeteneklerini yitirdikleri için ders denetimi yapılmamalıdır, ders denetimin eğitim müfettişi tarafından yapılmalı ancak müfettiş sayısı az, ders denetimin eğitim müfettişi tarafından yapılmalı ancak zaman yeterli değil, ders denetimin eğitim müfettişi tarafından yapılmalı ancak müfettişlerin olumsuz tutum ve davranışları giderilmeli ve eğitim müfettişlerinin yerelleşme sorunlarının bulunduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Okul müdürlerinin denetiminin değerlendirilmesi kategorisinde ise Olumlu buluyorum; Olumsuz buluyorum çünkü denetim konusunda donanımlı değiller, olumsuz buluyorum çünkü objektif olmaları zor, olumsuz buluyorum çünkü iş yükleri

fazla bundan dolayı yeterli zamanları yok, okul müdürleri ders denetimi yapmış olmak için yaptıklarından ciddiye alınmıyor bulgularına ulaşılmıştır.

Denetimin kim tarafından yapıldığı önemli değildir kategorisinde ise katılımcıların, ders denetiminin kimin tarafından yapıldığının önemli olmadığı şeklinde ifade ettikleri bulguya ulaşılmıştır.

Tabo 4: Denetimcinin Değerlendirilmesi Temasına İlişkin Sorular, Ulaşılan Kategori ve Bulgular

İlgili sorular	**TEMA (ÜST TEMA)**	**KATEGORİ (ALT TEMA)**	**BULGULAR (KODLAR)**	
6.Ders Denetimlerinin eğitim müfettişleri tarafından yapılmasını nasıl değerlendirirsiniz? (olumlu /olumsuz yönleriyle). 7.Okul Müdürlerinin ders denetimi yapıyor olmalarını nasıl değerlendirirsiniz? (olumlu /olumsuz yönleriyle).	Denetimcinin değerlendirilmesi	Eğitim Müfettişlerinin Ders Denetimi	Olumlu görüşler	Ders denetimi eğitim müfettişleri tarafından yapılması gerekmektedir çünkü eğitim müfettişleri, eğitim denetimi açısından bilgiye ve deneyime sahip profesyonellerdir. Ders denetimi yasal olarak eğitim müfettişlerine verilmiştir. Eğitim müfettişleri Olumlu yanı objektif değerlendirme yapar
			Olumsuz görüşler	Ders denetimin eğitim müfettişi tarafından yapılmalı ancak müfettiş sayısı az. Ders denetimin eğitim müfettişi tarafından yapılmalı ancak zaman yeterli değil. Ders denetimin eğitim müfettişi tarafından yapılmalı ancak müfettişlerin olumsuz tutum ve davranışları giderilmeli. Ders denetimi eğitim müfettişleri tarafından yapılmasının öğretmen ve öğrenci üzerindeki olumsuz yanı strestir Eğitim müfettişleri yoğun oldukları ve denetim yeteneklerini yitirdikleri için ders denetimi yapılmamalıdır. Yerelleşme
		Okul müdürlerinin ders denetimleri	Olumlu görüşler	Olumlu buluyorum
			Olumsuz görüşler	Olumsuz buluyorum çünkü denetim konusunda donanımlı değiller. Olumsuz buluyorum çünkü objektif olmaları zor. Olumsuz buluyorum çünkü iş yükleri fazla bundan dolayı yeterli zamanları yok Okul müdürleri ders denetimi yapmış olmak için yaptıklarından ciddiye alınmıyor.
		Ders denetiminin kimin tarafından yapıldığı önemli değildir.		Denetimin kim tarafından yapıldığı önemli değildir

4.4.1. Eğitim Müfettişlerinin Denetimi

Çok önemli sayıdaki katılımcı eğitim müfettişlerinin eğitim denetimi açısından yeterli bilgi, beceri ve donanıma sahip profesyoneller olduklarını, çok fazla örnek gördüklerini ve gördükleri bu değişik örneklerin taşıyıcısı olabileceklerini, denetimin bilimsel uzmanlık ve denetim kültürü gerektiren bir etkinlik olduğunu bu yeterliğe de eğitim müfettişlerinin sahip olduklarını, eğitim müfettişleri tarafından yapılan tespitlerin direnç gösterilmeden kabul edilebildiği, tüm bu gerekçelerden dolayı da ders denetiminin de eğitim müfettişleri tarafından yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bu doğrultuda görüş bildiren örnek katılımcı ifadeleri aşağıdaki gibidir:

> *"Uzmanlık alanı denetim olan ve sürekli olarak denetim işi ile uğraşan kişiler ders denetimlerinde daha sağduyulu ve tarafsız davranırlar. Olumsuz yönü yoktur."* (İ, 18A).

> *"Ders denetimlerinin eğitim müfettişleri tarafından yapılması daha sağlıklı olacaktır. Öğretmen üzerindeki etkisi de fazla olacaktır. Müfettişler tarafından yapılan uyarı ve açıklamaları öğretmenler daha ciddiye alacaktır."* (İ, 19).

Çok az sayıdaki katılımcı ders denetiminin yasal olarak eğitim müfettişlerine verildiğini belirtmektedir.

> *"Ders denetimlerinin kesinlikle eğitim müfettişleri tarafından yapılması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü hem yasal anlamda hem de seçilme ve yetiştirilme süreçleri düşünüldüğünde ders ve eğitimle ilgili diğer denetimlerin ancak müfettişler tarafından yapılırsa etki olacağını düşünmekteyim" (T14).*

Az sayıdaki katılımcı, ders denetiminin müfettişler tarafından yapılmasının denetimin objektifliği açısından önemli olduğunu belirtmişlerdir. Örnek görüşü aşağıdaki gibidir:

> *"Ders denetimlerinin Eğitim Müfettişlerince yapılması hem objektiflik hem de uzmanlık açısından önemlidir." (İ25).*

Ders denetiminin eğitim müfettişleri tarafından yapılması gerektiğini belirten az sayıdaki katılımcı ayrıca müfettiş sayısının yetersizliğinden dolayı denetimlerin gereği gibi yapılamadığını belirterek görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir. Örnek katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

> *"Müfettişler denetim alanında uzman olduklarından ders denetimlerinin müfettişler tarafından yapılması gerektiği; olumsuz tarafı ise alanda yeteri kadar müfettiş/branş müfettişinin olmadığından etkili olmadığını düşünmekteyim." (*E, 24).

> *"..., Ders denetiminin eğitim müfettişleri marifetiyle gerçekleştirilmesinin olumsuz yönüne değinmek gerekirse, özellikle teknik okullarda okutulan bazı programlarda alan / branş müfettişi yokluğu konusundan bahsedilebilir ki bu husus Bakanlığın kadrolama politikasıyla ilişkilidir."* (İ, 18).

Az sayıdaki katılımcı denetimde zaman sıkıntısı yaşandığı, yapılan denetim sonrası sürecin takip edilemediğini ve öğretmenlerin müfettişlere karşı olumsuz tutum ve düşüncelere sahip olduklarından denetimin gereği gibi yapılamadığını ifade etmiştir;

> *"..., zaman sıkıntısı iki denetim arasının uzun olması, öğretmenlerin müfettişlere karşı olumsuz tutum ve düşünceleri ile yapılan ders denetimden sonra sürecin takibinin yapılamamasının da olumsuz yönleri olduğunu düşünüyorum."* (E, 15).

"Ders denetimlerinin eğitim müfettişleri tarafından yapılmasının olumlu olduğunu söyleyebilirim, olumsuz yönleri ise denetim sürecinin kısa ve belli bir zaman diliminde gerçekleştirilmesi bazı sınırlılıklar oluşturabilir." (İ, 26).

Çok az sayıdaki katılımcı eğitim müfettişlerinin denetimde olumsuz tutum ve davranışlar gösterdiklerini, bu durumun süreci olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

"..., Eğitim camiasında Müfettiş denilince akla bir takım olumsuz tutumlar gelmekte ve bu durum Müfettişlere karşı negatif bir algıya sebep olmaktadır. Bu algıya bazı Müfettişlerin olumsuz tutum ve davranışları neden olabilmektedir...." (İ, 19A).

Az sayıdaki katılımcı ders denetiminin müfettişler tarafından yapılmasının olumsuz yanının öğretmen ve öğrenci üzerindeki stresi arttırması olarak ifade etmiştir. Örnek katılımcı görüşü aşağıdaki gibidir:

"Müfettişlerin karşısında/yanında öğretmen ve öğrenciler strese girebilir, çeşitli iletişim problemleri yaşanabilir. Bu durumları da olumsuz olarak değerlendirebiliriz." (İ, 10).

Eğitim müfettişleri yoğun oldukları ve denetim yeteneklerini yitirdikleri için ders denetimi yapılmamalıdır diyen çok az sayıdaki katılımcı düşüncesini şöyle belirtmiştir:

"Yapmasınlar işleri çok. Müfettişler ders denetim yeteneklerini kaybetmişlerdir. Zaten denetim kaldırıldığında da o kadar önemli bir değişme olmadı ki. Ama müfettişler ders denetimi yapmasınlar. Ben böyle düşünüyorum. Daha fazla açıklama yapmak istemiyorum. Neyi açıklayayım ki?" (İ, 24).

Çok az sayıdaki katılımcı, eğitim müfettişlerinin yerelleşmelerinin engellenmesi durumunda faydalı olabileceklerini, mevcut durumda tükenmişlik

sendromu ve iş doyumlarının olmaması ve kendilerini değersiz hissetmelerinden dolayı da ders denetimlerinin olumlu olmayacağını belirtmiştir. Katılımcı görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

> *"... Eğitim müfettişlerinin yerelleşmelerinin engellenmesi durumunda yaptıkları denetim faaliyetlerinin eğitimin niteliğini artırmaya yönelik çalışmaları destekleyecektir. Ancak mevcut durumda müfettişlerin içerisinde bulunduğu tükenmişlik sendromu, iş doyumlarının olmaması, kendilerini değersiz hissetmemeleri gibi nedenlerle ders denetimlerinin olumlu olmayacağı kanaatindeyim."* (İ, 27).

Çok az sayıdaki katılımcı eğitim müfettişi algısının güçlendirilmesi gerektiğini, müfettişin özlük ve sosyal haklar açısından denetimlerini yaptıkları yönetici ve öğretmenlerin üstüne çıkartılmaları gerektiğini, aynı işi yaptıkları bakanlık eğitim müfettişleri ve diğer denetim görevlileri ile eşdeğer hale getirilmeleri gerektiğini, bu hususlarda gösterilecek çabalar ölçüsünde eğitim müfettişlerinin ders denetiminde kabul görmelerinin de o ölçüde artacağını, ayrıca bu özene eğitim müfettişi seçim ve yetiştirilme süreçlerinde de uyulması gerektiği ve liyakatin olabildiğince ön planda tutulması gerektiğini ifade ederek görüşlerini şöyle belirtmiştir:

> *"Öncelikle eğitim müfettişi algısının güçlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bunun da özlük, sosyal ve mali hakları başta olmak üzere denetledikleri yönetici ve öğretmenlerin üstüne çıkarılmaları gerektiği, kendisi gibi aynı işi yapan başta Milli Eğitim Bakanlık Müfettişleri olmak üzere diğer denetim elemanlarına olabildiğince eş değer hale getirilmesi gerektiğini düşünüyorum."* (İ, 36).

4.4.2. Okul Müdürlerinin Denetimi

Katılımcıların önemli bir kısmı okul müdürlerinin ders denetimi yapması konusunda olumlu görüş bildirmişlerdir. Olumlu görüş bildiren katılımcılar okul müdürlerinin ders denetimi yapmalarını öğrenme ve öğretme süreçlerini daha

yakından tanımaları, eğitim lideri olarak okuldaki öğrenme ve öğretme süreçlerine yön verebilmeleri, öğretmende önemsen duygusu yaratacağı, okul müdürünün ders denetimi yoluyla öğretmenin güçlü ve zayıf yönlerini öğreneceği, bunların yanında okul müdürünün okuldaki öğretim süreçlerinden sorumlu olmaları dolayısıyla ders denetim yapmalarının olumlu olacağını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda düşüncelerini ifade eden örnek katılımcı görüşü aşağıdaki gibidir:

> *"Okul müdürlerinin ders denetimi yapıyor olmaları okuldaki öğrenme ve öğretme süreçlerini daha yakından tanımaları ve yönlendirmeleri açışından olumludur."* (E, 23).

> *"Okul müdürleri yönetimin tüm süreçlerinden sorumlu oldukları için ders denetimleri yapmaları görevlerini tam anlamıyla yürütmeleri açısından gereklidir."* (İ, 38).

> *"Okul müdürleri öğretmenini okuldaki eğitim öğretim süreçlerinde ve ders dışında da izleme olanağı bulduğundan dolayı daha iyi tanıdığı için objektifliğini koruduğu sürece olumlu olarak denetimlerine de yansıyacaktır. ..."* (T, 14).

Katılımcıların çok büyük bir kısmı okul müdürlerinin denetim yapması konusunda olumsuz görüş belirtmişlerdir. Katılımcılar özellikle öğretmen sayısının fazla olduğu kurumlarda okul müdürlerinin iş yükleri de düşünüldüğünden etkili ve verimli bir denetim yapamayacaklarını, ders denetiminin alanda yetişmiş müfettişlerin görevleri ve işi olduğunu, okul müdürlerinin yeterlik olarak ders denetimlerine uygun olmadıklarını, yürütmenin aynı zamanda denetim yapamayacağını, okul müdürleri tarafından yapılan işin denetim değil izleme olduğunu, okul müdürlerinin ders denetimlerini yeterince önemsemediklerini ve öğretmenle aynı kurumda çalışıyor olmalarından dolayı da yeterince objektif olamayacaklarını belirtmişlerdir.

Okul müdürlerinin ders denetimlerini olumsuz buluyorum çünkü denetim konusunda bilgi ve donanıma sahip değiller, diyen örnek katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

"Okul müdürlerinin ders denetimi yapmalarının sağlıklı olmadığını ve olumlu da hiçbir yönünün bulunmadığını düşünmekteyim." (E, 17).

"Onlar dersi gözler. Gözlem denetim değildir. Okul müdürlerinin denetim konusunda bilgi birimi olduğunu düşünmüyorum" (İ, 24).

"Okul müdürleri bu görevlerini iş yoğunluklarından dolayı ve denetim konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları için sağlıklı bir şekilde yapamamaktadırlar" (İ, 25).

"Okul müdürlerinin yeterli zaman ve imkâna sahip olmamaları, ikili ilişkilerin denetim çalışmalarının etkili olmasını olumsuz etkilemektedir." (T, 31).

Katılımcıların önemli bir kısmı okul müdürlerinin ders denetimlerinde objektif olmalarının zor olduğunu belirtmişlerdir. Örnek katılımcı düşünceleri aşağıdaki gibidir:

"Okul müdürünün aynı okuldaki öğretmenlerin dersine girip izlemesi ve ders denetimi yapması geçmiş yılarda objektif davranıp davranmadıkları yönünde olumsuzlukların ortaya çıkmasına yol açtı." (E, 32)

"Okul müdürleri öğretmenlerle sürekli birlikte olmasından dolayı tüm süreci değerlendirme açısından olumlu olabilir ancak okulda kişisel çatışmalarında her zaman yaşanacağı değerlendirildiğinde okul müdürleri denetimde objektifliğini kaybedebilir." (İ, 17).

"Okul Müdürlerinin görev yaptıkları, dolayısıyla parçası oldukları eğitim öğretim sürecinde, objektif ve etkili bir denetim yapmalarının imkânı

bulunmamaktadır. Fiilen yerine getirilmeyen bu denetimin uygulanmasının eğitim öğretim sürecine sıfır etkisi olacaktır" (İ, 23).

Az sayıdaki katılımcı okul müdürlerinin iş yüklerinin fazla olduğunu, sık sık kurum dışında bulunduklarını bundan dolayı ayrıca ders denetimi için yeterli zamanlarının olmadığını belirtmektedirler:

"Öğretmenlerinin etkili ve verimliliğini bire bir görmesi açısından okul müdürlerinin ders denetimleri yapmaları olumlu fakat kalabalık okullarda ders denetimi yapmak çok fazla zaman alması nedeniyle çok fazla iş yüküne neden olmaktadır ..." (İ, 15A).

"..., Okul müdürlerinin yönetsel ve idari açıdan iş yükleri oldukça fazla olduğundan denetime yeterince zaman ayıramamaları, öğretmenin ders denetimini zaman zaman bir tehdit ve psikolojik baskı aracı olarak kullanması, ..." (İ, 36).

Az sayıdaki katılımcı okul müdürleri tarafından yapılan ders denetiminin çok ciddiye alınmadığını, çünkü, denetimlerini yapmış olmak için yaptıklarını, değerlendirme yapılmadığını, okul müdürlerinin ders denetimini görevlerinin bir parçası olarak da görmediklerini belirtmektedirler. Örnek katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

"Okul müdürleri tarafından yapılan denetimlerin çok ciddiye alındığını düşünmüyorum. Genellikle derslere girilip sınıf ortamında değerlendirme bile yapılmıyor diye düşünüyorum." (İ, 19).

"Okul müdürlerinin ders denetimlerini yapmış olmak için yaptıklarını, eğitim-öğretim sürecine olumlu bir katkısının olmadığını, sınıftaki hiçbir aksaklığı düzeltemediğini değerlendiriyorum. Olumlu yönü en azından bir denetleyenin olması" (K37).

4.4.3. Ders Denetiminin Kimin Tarafından Yapıldığı Önemli Değildir

Çok az sayıdaki katılımcı ders denetiminin kim tarafından yapıldığının önemli olmadığını belirtmektedir. Örnek katılımcı görüşü aşağıdaki gibidir:

> *"Okul müdürlerinin ders denetimleri sağduyulu ve tarafsız olduğu ölçüde değerlidir. Bunun denetimi de eğitim müfettişleri tarafından yapılmaktadır. Kimin tarafından yapıldığının fazla bir önemi de yoktur."* (İ, 18A).

4.5. Ders Denetimin Etkisi

Araştırma kapsamında "yapılan ders denetimi sonucu öğretmene yapılacak olan geribildirimlerin etkililiğini nasıl değerlendirirsiniz? Ders denetiminin öğretmen üzerindeki etkilerini nasıl değerlendirirsiniz? (olumlu/olumsuz yönleriyle); ders denetiminin öğrenci üzerindeki etkilerini nasıl değerlendirirsiniz? (olumlu/olumsuz yönleriyle)" soruları doğrultusunda denetim etkisi temasına ulaşılmış. Denetim etkisi teması içerisinde ders denetiminin öğretmen üzerindeki etkisi ve ders denetiminin öğrenci üzerindeki etkisi kategorilerine ulaşılmıştır. Ders denetiminin öğretmen üzerindeki etkisi kategorisi içerisinde ders denetiminde geribildirim yapılması öğretmen üzerindeki olumlu etkiye sahiptir ve gereklidir; okul müdürlerinin gerçekleştirdiği denetim sonucu yapılan geri bildirimler etkisizdir; ders denetiminin işlevine hâkim öğretmenlerle doğru iletişimle gerçekleştirilen denetim olumlu etkiye sahiptir; ders denetiminin hem olumlu hem de olumsuz etkileri vardır, ders denetiminin etkililiği öğretmenin gelişmeye açık, bilinçli olup olmamasıyla ilgilidir; ders denetiminin etkililiği denetçinin tutumuna bağlıdır ve denetimin etkisi yoktur şeklinde bulgulara ulaşılmıştır.

Ders denetiminin öğrenci üzerindeki etkisi kategorisi içerisinde süreç müfettiş tarafından iyi yönetilirse öğrencileri olumlu etkiler; ders denetimi öğrenci üzerinde olumlu etkiye sahiptir; ders denetiminin öğrenci üzerindeki etkisi öğretmenin

tutumuna bağlıdır; denetim öğrenci üzerinde kaygıya neden olmaktadır; denetimin öğrenciye etkisi öğrencinin başarılı olup olmadığına göre değişir; ders denetimi öğrenci üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiye sahiptir ve ders denetiminin öğrenci üzerinde etkisi yoktur şeklinde bulgulara ulaşılmıştır

Tabo 5: Denetimin Etkisi Temasına İlişkin Sorular, Ulaşılan Kategori ve Bulgular

İlgili sorular	**TEMA (ÜST TEMA)**	**KATEGORİ (ALT TEMA)**	**BULGULAR (KODLAR)**
8.Yapılan ders denetimi sonucu öğretmene yapılacak olan geribildirimlerin etkililiğini nasıl değerlendirirsiniz? 9. Ders denetiminin öğretmen üzerindeki etkilerini nasıl değerlendirirsiniz? (olumlu/olumsuz yönleriyle). 10. Ders denetiminin öğrenci üzerindeki etkilerini nasıl değerlendirirsiniz? (olumlu/olumsuz yönleriyle).	Denetimin etkisi	Ders denetiminin öğretmen üzerindeki etkisi	Ders denetiminde geribildirim yapılması öğretmen üzerindeki olumlu etkiye sahiptir ve gereklidir. Okul müdürlerinin gerçekleştirdiği denetim sonucu yapılan geri bildirimler etkisizdir. Ders denetiminin işlevine hâkim öğretmenlerle doğru iletişimle gerçekleştirilen denetim olumlu etkiye sahiptir. Ders denetiminin hem olumlu hem de olumsuz etkileri vardır. Ders denetiminin etkililiği öğretmenin gelişmeye açık, bilinçli olup olmamasıyla ilgilidir. Ders denetiminin etkililiği denetçinin tutumuna bağlıdır. Denetimin etkisi yoktur.
		Ders denetiminin öğrenci üzerindeki etkisi	Süreç müfettiş tarafından iyi yönetilirse öğrencileri olumlu etkiler. Ders denetimi öğrenci üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Ders denetiminin öğrenci üzerindeki etkisi öğretmenin tutumuna bağlıdır. Denetim öğrenci üzerinde kaygıya neden olmaktadır. Denetimin öğrenciye etkisi öğrencinin başarılı olup olmadığına göre değişir Ders denetimi öğrenci üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiye sahiptir. Ders denetiminin öğrenci üzerinde etkisi yoktur.

4.5.1. Denetimin Öğretmen Üzerinde Etkisi

Katılımcıların tamamına yakını ders denetiminde geribildirim yapılması öğretmen üzerindeki olumlu etkiye sahiptir ve gereklidir görüşüne sahiptir. Düşüncelerini ders denetiminde geribildirim yapılması öğretmen üzerindeki olumlu etkiye sahiptir ve gereklidir şeklinde ifade eden örnek katılımcı görüşleri:

> *"Geribildirim olmadan öğretmen kendisini göremez, nerede olduğunu bilemez. Öğretmenin gelişimi için geribildirim gereklidir. Yoksa denetim çalışmaları anlamsız olur. Çünkü öğretmene bir katkısı olmaz."* (T, 14).

> *"Öğretmene denetim sonrası yapılan geribildirimlerin; öğretmenin zayıf ve kuvvetli yönlerini bilmesini, tespit edilen eksiklikleri düzeltmesine ve kendini geliştirmesine katkı yapmaktadır. Geri bildirim olmazsa yapılan işler tamamen boş olur."* (T, 31).

Çok az sayıdaki katılımcı, geri bildirimin önemli olmakla beraber, resmi eğitim/öğretim kurumlarının üç yılda bir denetlendiği düşünüldüğünde, denetimin bu kadar uzun sürelere yayılması durumunda yapılan geri bildirimin etkisinin olmayacağını belirtmektedir. Örnek katılımcı görüşü aşağıdaki gibidir:

> *"Geri bildirimin etkili olabilmesi için, denetimin süreklilik arz etmesi gerek, bir denetimden sonra 3 yıl uğranmayan bir kurumda geri bildirimin bir anlamı olmaz."* (K, 37).

Az sayıdaki katılımcı ders denetiminde geri bildirim önemli olduğunu ancak okul müdürlerinin gerçekleştirdiği denetim sonucu yapılan geri bildirimler etkisiz olduğunu belirtmişlerdir. Örnek katılımcı görüşleri:

> *"Kurum yöneticileri tarafından ders denetimi yapıldığı müddetçe geribildirimlerin etkililiğinden bahsetmek anlam ifade etmeyecektir"* (İ38A).

"Geri dönüt vereceksin de ne olacak. Maaşı mı artacak meslekten mi çıkarılacak. Belki mentörlük anlamında geri dönüt verebilirler ancak bu bilgi birikiminin okul müdürlerinde olduğunu düşünmüyorum" (İ24).

Çok az sayıdaki katılımcı geri bildirimin etkisinin müfettiş ile öğretmenin tespitlerinin bir birlerine benzerlik derecesiyle koşut olduğunu, tek taraflı aktarımların etkisinin zayıf olduğunu, ayrıca geri bilirimin öğretmen tarafından kabulünün meslekte geçirilen süreye de bağlı olduğunu belirmiştir. Katılımcı düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

"..., Yapılan tespitlerin öğretmen tarafından kabul görmesinin düzeyi, geribildirimin etkili olmasıyla doğrudan ilişkilidir. Yapılan denetim çalışmasında öğretmen ve müfettişin tespitleri ne kadar çok birbirine yakınsa, öğretmenin o geri bildirimi kabul etme olasılığı da o kadar yüksek olacaktır..." (E, 20).

Katılımcıların önemli bir kısmı ders denetiminin etkisinin, öğretmenin denetim kriterlerinden haberdar olması, denetime bakış açısı, kendisini geliştirme çabasında olması, süreçten öğretmenin haberdar olması ve müfettişin de doğru iletişim kanalları kullanması değişkenlerine göre şekilleneceğini belirtmişlerdir. Örnek katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

"Bu tamamen öğretmenin denetime bakış açısıyla ilgili bir durumdur. Gelişme çabası içerisinde olan, işini seven ve gereğini yapan olgun bir öğretmen denetim etkinliklerinden çekinmek bir yana bu tür etkinlikleri kendi gelişimi için bir fırsat olarak görür ve kendisi denetimi talep eder." (E, 17).

"Denetim, herkes üzerinde bir gerginlik mutlaka yaratacaktır. Ancak oluşturulacak güven ortamında öğretmen kendisine iletilenlerin kendisini geliştirmek ve yürütülen çalışmalara katkı sağlamak amacıyla olduğunu

gördüğünde daha açık bir iletişim ortamı yaratılacak ve denetimden beklenen yarar sağlanacaktır." (E, 33).

Katılımcıların önemli bir kısmı ders denetiminin hem olumlu hem de olumsuz olumsuz etkileri olduğunu savunmaktadır. Katılımcılar ders denetiminin olumlu etkilerini, denetim sürecinde öğretmenin olumlu veya olumsuz yanlarını görebilecekleri, bununda öğretmeni geliştirici bir etkiye sahip olacağı, öğretmenin bir dış gözle kendisini değerlendireceği, öğretmenin yapmış olduğu uygulamaları hakkında kendisini ifade etme olanağına kavuşacağı, öğretmenin profesyonel bir yardım alacağı ve öğretmeni dinç tutacağı şeklinde, olumsuz etkilerini ise; kısa süreli yapılan denetimlerin nesnel olamayacağı, başkası tarafından ders dinlenmesinin kaygıyı artıracağı, amatörce yapılan ders denetimlerinin moral/motivasyonu olumsuz yönde etkilediği, etkili iletişimden yoksun denetimlerde öğretmenin direnç geliştirebileceği şeklinde ifade etmişlerdir. Örnek katılımcı görüşleri:

"Olumlu etkiler: Öğretmen, etkili bir ders denetimi vasıtasıyla süreç içerisindeki eksiklik, yanlışlıklarını veya olumlu yanlarını görebilir. Bu durumun öğretmenin motivasyonunu olumlu yönde etkileyeceği düşünülebilir. ... Olumsuz etkileri: Öğretmenlerin kısa süreli ders denetimlerinde yapılan denetim çalışmasının nesnel olmayacağı, yani gerçekçi olmayacağı yönündeki algılarıdır. Ayrıca sınıfta bir başkası tarafından dersin dinlenmesinin kaygı düzeyini artırabileceğini söyleyebilirim." (E, 20).

"Ders denetiminin olumlu yönleri; ders denetimi etkileşimli bir süreç olduğundan, öğretmen uygulamalar hakkında kendini ifade etme fırsatı bulabilecektir. Ayrıca uygulamalarda tereddüt yaşadığı konularda eğitim müfettişi ile müzakere şansını yakalayacak, eğitim müfettişinin iyi uygulamalara yönelik örneklemeleri içerisinden uygun olanı / olanları seçme olanağına erişecektir. Olumsuz yönleri; denetimin ruhunda yer alan

eleştiri olgusu her öğretmen tarafından aynı biçimde içselleştirilemeyebilir." (İ, 18).

Katılımcıların önemli bir kısmı, denetiminin etkililiği öğretmenin açık, denetime olumlu bir bakış açısına sahip ve bilinçli olup olmamasıyla ilgili olduğunu ifade etmiştir. Örnek katılımcı görüşleri:

"Öğretmen görevini iyi bir şekilde yapıyorsa, kendinden eminse ve denetime açıksa denetlenmekten, olumlu veya olumsuz eleştiriden zevk alır." (E, 32).

"Özellikle alanında yeterli olan öğretmenler çalışmalarının bağımsız bir denetçi tarafından değerlendirilmesini istemekte ve yaptığı çalışmaların görünür olmasını istemektedir." (İ, 27).

"Ders denetiminin öğretmen üzerindeki etkisi tam olarak öğretmenin denetime nasıl baktığıyla ilgilidir. Öğretmenin denetimin gerekliliğine inanması durumunda denetimden olumlu yoksa olumsuz olarak etkilenecektir. Yani bakış açısı öğretmenin denetime bakış açısıyla ilgilidir." (İ, 23).

Az sayıdaki katılımcı ders denetiminin etkililiğinin ders denetimini yapan müfettiş veya okul müdürünün tutumuna bağlı olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

"Ders denetiminin öğretmen üzerindeki etkisinin ders denetimi yapan okul müdürü veya müfettişin tutumuna/davranışına göre değiştiği, ders denetimi esnasında olumsuz bir durumla karşılaşan öğretmenin ders denetimine karşı olumsuz bir tutum ve davranış geliştirdiği ve ders denetimini bir ihtiyaç olarak görmediği." (E, 24).

"Denetleyen ile denetlenen arasında kurulan ilişki ne kadar güven, saygı ve gelişme amacına dayanırsa denetlenen üzerinde olumlu etkisi o kadar

kuvvetli olur, düşüncesindeyim. Denetlemek bir beceridir. Denetim sürecinde müfettişin göstereceği açık, net, katılımcı tutum denetim etkinliğinin öğretmen üzerinde olumlu bir etki bırakacağını düşünüyorum." (E, 38).

Çok az sayıdaki katılımcı denetimin etkisizleştirildiğinden ötürü etkisinin olmadığı şeklinde görüş bildirmiştir. Örnek katılımcı görüşü aşağıdaki gibidir:

"Denetim etkisizleştirildiği için öğretmen üzerinde olum ya da olumsuz bir etkisi olmayacaktır. Açıklamaya gerek yok ki. Denetim yaklaşık on yıldır etkisizleştirilmiş durumdadır. 2014 yılında başlayan sonrasında 2016 yılında kaldırılan denetim sisteminin normal etkisine gelebilmesi yıllar alır. Ben böyle düşünüyorum." (İ, 24).

4.5.2. Denetimin Öğrenci Üzerinde Etkisi

Katılımcılardan önemli bir kısmı, ders denetimi sürecinin denetimi yapan müfettiş veya okul müdürü tarafından iyi yönetilmesi halinde denetim öğrencileri olumlu etkiler şeklinde görüş belirtmişlerdir. Örnek katılımcılar düşünceleri aşağıdaki gibidir:

"Öğrencilere denetim sırasında olumlu yönde yaklaşan bir denetim elemanı öğrencilerin olumlu yönde davranış geliştirmelerine, algı oluşturmalarına yardımcı olur." (E, 32).

"Sınıf ortamında bulunan denetim yapan kişi kendisini sınıfın bir parçası olarak görür ve öğretmen ve öğrenciye de bunu aktarırsa denetim süreci öğrenci açısından olumlu bir yaşantı olarak değerlendirilecektir." (E, 33).

"Öğrencilerin bulunduğu ders ortamında öğretmenlerin olumlu yanlarının görülerek öne çıkarılması, öğrencilerinin yanında takdir edilmesi, onurlandırılması öğretmenlerle birlikte öğrencilere de

motivasyon sağlayacak, öğrenme sürecine etkili bir şekilde katılmalarına olumlu katkı sunacaktır." (İ, 23).

Önemli sayıdaki katılımcı ders denetiminin öğrenci üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu aşağıdaki gibi belirtmiştir. Örnek görüşler aşağıdaki gibidir:

*"Ders denetimleri öğrenciler üzerinde de olumlu olarak yansır, zira öğrenci farklı bir kişinin eğitim ortamında bulunma deneyimine hem de eğitsel açıdan farklılıkların yaşanmasına sahip olacaktır." (*İ, 26).

"Denetim süreci; öğrencilerin öğrenme becerilerinin gelişimine katkı yapar. Denetimin öğretmene olan olumlu yansıması, öğrenciyi de olumlu anlamda etkiler. Çünkü öğretmen zayıf yanlarını geliştirecek bu da öğrenmeyi bu arada öğrenciyi de olumlu anlamda etkileyecektir." (T, 31).

Katılımcıların önemli bir kısmı sekizi ders denetiminin öğrenci üzerindeki etkisinin öğretmenin tutumuna bağlı olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir.

*"Ders denetimlerinin öğrenci üzerindeki etkileri öğretmenlerin tutumlarıyla doğrudan ilişkilidir. Eğer öğretmen bu konuda gerginlik yaşarsa öğrenciler de yaşayacaktır. Bu nedenle denetim elemanı denetim öncesi öğretmenle görüşüp onu rahatlatmalıdır. Öğretmen rahatlarsa öğrenci de rahatlayacaktır." (*İ, 25).

"Yapılan denetim neticesinde öğretmenin performansı etkili bir şekilde ortaya konulduğu takdirde öğrenci üzerinde de olumlu etki bırakması söz konusu olacaktır." (İ, 38A).

Az sayıdaki katılımcı denetimin öğrenci üzerinde kaygıya neden olduğunu ifade etmiştir:

"Genel olarak denetim esnasında öğrencilerin sessiz kaldıkları ve sürece olumlu ya da olumsuz dahil olmadıkları gözlemlenmiştir, bunun nedenin de sınıfa dahil olan yabancıya karşı duyulan çekingenlik olduğu kanaatindeyim." (İ, 15).

"Öğretmenler kadar olmasa da ders denetimi sırasında öğrenciler üzerinde kaygı oluşacaktır. Yine aynı şekilde öğrencilere verilecek dönütler öğrencilerin olumlu yönde motive olmasını sağlayacaktır." (İ, 15A).

Çok az sayıdaki katılımcı, ders denetiminin başarılı öğrencilerdi motivasyonlarını artırıcı, başarısız öğrencilerde ise stres meydana getirici etkiye sahip olabileceğini belirtmiş ve düşüncesini şöyle ifade etmiştir:

"Başarılı öğrencilerin öğretmenlerinden başkaları tarafından da takdir edilmelerine olanak verir, motivasyonlarını artırır. Başarısız öğrenciler için ise fark edilmek istemediklerinden stres yaratabilir, diye düşünüyorum." (K, 37).

Katılımcıların az bir kısmı ders denetiminin öğrenci üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Ders denetiminin öğrenci üzerindeki olumlu etkilerini öğretmene yapılan rehberlik çalışmaları sonucundaki faydanın öğrenciye olumlu yansıyacağı, öğrencinin öğretmene güven duyacağı, denetimin öğrenciyi daha dinamik tutacağı; olumsuz etkilerini ise öğrencinin kimi durumlarında kendisini tedirgin hissedebileceği, öğretmenin denetim yapan kişi ile ilgili olumsuz yansıtmalarının öğrencide kaygıya sebep olacağı şeklinde belirtmişlerdir. Örnek katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

"Olumlu etkileri; öğretmene yapılan rehberlik sürecinden beklenen fayda eğitime ve ilerleyen süreçte öğrenciye olumlu yansır.. Olumsuz etkileri; denetimin niteliği ve etkileşimin kalitesi belirleyici olmakla, öğrenci kimi durumlarda kendini tedirgin hissedebilir." (İ, 18).

"Öğrencilerin çalışma ve motivasyonlarını olumlu etkileyebileceği kanaatindeyim.. Olumsuz yönü ise öğretmenlerin denetleyicileri her zaman öcü

gibi göstermeleri öğrencinin kendilerine olan güven duygularını zedelemektedir." (İ, 27).

Az sayıdaki katılımcı denetimin öğrenciler üzerinde olumlu ya da olumsuz bir etkisinin olmadığını, öğrencilerin denetimi daha çok o güne özgü bir farklılık olarak değerlendirdiklerini, öğrencinin denetlendiğini bildiğini, ilkokul düzeyinde bir heyecanlanma olabileceğini belirtmiş ve özetle ders denetiminin öğrenci üzerinde etkisi olmadığını ifade etmişlerdir. Örnek katılımcı görüşleri:

"Öğrenci üzerinde olumlu olumsuz bir farklılık yaratacağını düşünmüyorum." (İ, 19).

"Bunu tahmin edemiyorum. Belki ilginç gelir belki saçma bulurlar ama eskisi gibi kesinlikle korkmazlar." (İ, 24).

4.6. Denetimde Yeterlilik

Araştırma kapsamında "Eğitim Müfettişlerin ders denetimi ile ilgili yeterliliklerini nasıl değerlendirirsiniz? Ders denetimi ile ilgili kendi yeterliliğinizi nasıl değerlendirirsiniz? Sizce ders denetçisinin yeterliliği ile ilgili nasıl çalışmalar yapılmalıdır?" soruları doğrultusunda denetimde yeterlilik temasına ulaşılmış. Denetimde yeterlilik teması içerisinde eğitim müfettişlerin ders denetimi ile ilgili yeterlilikleri, ders denetimi ile ilgili katılımcının yeterliliği ve ders denetiminin yeterliliği için yapılması gerekenler kategorilerine ulaşılmıştır.

Eğitim Müfettişlerin ders denetimi ile ilgili yeterlilikleri kategorisi içinde eğitim müfettişler kendilerini sürekli geliştirmelidir, eğitim müfettişleri ders denetimi yapacak yetkinliktedir, eğitim yönetim ve denetimi alanında eğitim görmeleri eğitim müfettişlerinin ders denetiminde daha yetkindir, kendi branşında denetim yapan eğitim müfettişlerinin ders denetiminde daha yetkindir, ders denetimi alanındaki yetiştirme süreçlerini tamamlayan müfettişler ders denetiminde yetkindirler, ders denetimi için eğitim müfettişleri yeterlidir ancak denetimde belli bir standardın olmaması yetersizliğe neden olmaktadır, sistem içinde yeterli birikime sahip yeterli sayıda

müfettiş olmaması ders denetimini olumsuz olarak etkilemektedir, ders denetimi için eğitim müfettişlerini yeterlidir ancak sistemsel aksaklıklar yetersizliklere neden olmaktadır, eğitim müfettişleri uzun süre ders denetimi yapmadıkları için yeterliliklerini yitirmiştir, ders denetimi için eğitim müfettişleri yeterlidir ancak yetersiz olanlar da vardır, ders denetimi için eğitim müfettişlerini yeterli bulmuyorum ve eğitim müfettişlerinin ders denetimindeki yeterliliği öğretmenlerce değerlendirilmelidir bulgularına ulaşılmıştır.

Ders denetimi ile ilgili katılımcının yeterliliği kategorisi içinde ders denetimi için kendimi yeterli görüyorum, uzun zamandır ders denetimi yapmadığım içim net cevap veremiyorum/ yeterli görmüyorum, ders denetiminde yeterliliğimi arttırmak için çaba sarf ediyorum /kendimi geliştirmeye ihtiyacım var ve ders denetimini önemsemiyorum bulgularına ulaşılmıştır.

Ders denetiminin yeterliliği için yapılması gerekenler kategorileri içinde müfettişlere eğitimdeki güncel gelişmeler doğrultusunda eğitimler verilmeli, gelişmeleri desteklenmeli, eğitim müfettişinin ders denetimindeki yeterliliğinin artırılması için, her şeyden önce kendisinin gelişime açık olması ve çaba göstermesi gerekir, eğitim müfettişinin ders denetimindeki yeterliliğinin artırılması için, müfettişlerin alım koşullarına lisans üstü eğitim almış olmanın da eklenmesi gerekir. Eğitim müfettişinin ders denetimindeki yeterliliğinin artırılması için, eğitim yönetimi ve denetimi alanının açılması gerekir, eğitim müfettişleri denetleme ve soruşturma olarak ayrışmalı ve bu doğrultuda uzmanlaşmaya gidilmeli, ders denetimine uygun kişilerin seçilmesi ve denetim sürecinin itibarının korunması, öğretmen ve öğrenciden alınan geri bildirimlerle süre yönetilmeli, ders denetimine gerek olmadığı için denetim yapacak kişinin yeterliliğine ilişkin yapılacak bir şey yok ve eğitim müfettişleri ders denetimi konusunda yeterliler ve farklı bir şey yapmaya gerek yok bulgularına ulaşılmıştır.

Tabo 6: Denetimde Yeterlilik Temasına İlişkin Sorular, Ulaşılan Kategori ve Bulgular

İlgili sorular	**TEMA (ÜST TEMA)**	**KATEGORİ (ALT TEMA)**	**BULGULAR (KODLAR)**
11. Eğitim Müfettişlerin ders denetimi ile ilgili yeterliliklerini nasıl değerlendirirsiniz? 12. Ders denetimi ile ilgili kendi yeterliliğinizi nasıl değerlendirirsiniz? 13. Sizce ders denetçisinin yeterliliği ile ilgili nasıl çalışmalar yapılmalıdır?	Denetimde Yeterlilik	Eğitim Müfettişlerin ders denetimi ile ilgili yeterlilikleri	Eğitim müfettişler kendilerini sürekli geliştirmelidir. Eğitim müfettişleri ders denetimi yapacak yetkinliktedir. Eğitim yönetim ve denetimi alanında eğitim görmeleri eğitim müfettişlerinin ders denetiminde daha yetkindir. Kendi branşında denetim yapan eğitim müfettişlerinin ders denetiminde daha yetkindir. Ders denetimi alanındaki yetiştirme süreçlerini tamamlayan müfettişler ders denetiminde yetkindirler. Ders denetimi için eğitim müfettişleri yeterlidir ancak denetimde belli bir standardın olmaması yetersizliğe neden olmaktadır. Sistem içinde yeterli birikimime sahip yeterli sayıda müfettiş olmaması ders denetimini olumsuz olarak etkilemektedir. Ders denetimi için eğitim müfettişlerini yeterlidir ancak belli bir standardın olmaması yetersizliklere neden olmaktadır. Eğitim müfettişleri uzun süre ders denetimi yapmadıkları için yeterliliklerini yitirmiştir. Ders denetimi için eğitim müfettişleri yeterlidir ancak yetersiz olanlar da vardır. Ders denetimi için eğitim müfettişlerini yeterli bulmuyorum Eğitim müfettişlerinin ders denetimindeki yeterliliği öğretmenlerce değerlendirilmelidir.
		Ders denetimi ile ilgili katılımcının yeterliliği	Ders denetimi için kendimi yeterli görüyorum. Uzun zamandır ders denetimi yapmadığım içim net cevap veremiyorum/ yeterli görmüyorum. Ders denetiminde yeterliliğimi arttırmak için çaba sarf ediyorum /kendimi geliştirmeye ihtiyacım var. Ders denetimini önemsemiyorum.
		Ders denetiminin yeterliliği için yapılması gerekenler	Müfettişlere eğitimdeki güncel gelişmeler doğrultusunda eğitimler verilmeli, gelişmeleri desteklenmeli Eğitim müfettişinin ders denetimindeki yeterliliğinin artırılması için, her şeyden önce kendisinin gelişime açık olması ve çaba göstermesi gerekir. Eğitim müfettişinin ders denetimindeki yeterliliğinin artırılması için, müfettişlerin alım koşullarına lisansüstü eğitim almış olmanın da eklenmesi gerekir. Eğitim müfettişinin ders denetimindeki yeterliliğinin artırılması için, eğitim yönetimi ve denetimi alanının açılması gerekir. Eğitim müfettişleri denetleme ve soruşturma olarak ayrışmalı ve bu doğrultuda uzmanlaşmaya gidilmeli. Ders denetimine uygun kişilerin seçilmesi ve denetim sürecinin itibarının korunması. Öğretmen ve öğrenciden alınan geri bildirimlerle süre yönetilmeli Ders denetimine gerek olmadığı için denetim yapacak kişinin yeterliliğine ilişkin yapılacak bir şey yok. Eğitim müfettişleri ders denetimi konusunda yeterliler ve farklı bir şey yapmaya gerek yok.

4.6.1. Eğitim Müfettişlerin Ders Denetimi ile İlgili Yeterlilikleri

Katılımcılardan az bir kısmı sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde olduğumuzu, yüksek lisans ve doktora sahibi öğretmenlerin olduğunu, müfettişlerin yaş ortalamalarının yüksek olduğunu, teknolojinin sürekli gelişerek yenilendiğini ve eğitimdeki tüm süreçleri takip etmeleri gerektiğini belirterek özetle eğitim müfettişlerini kendilerini sürekli geliştirmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Örnek katılımcı görüşleri:

> *"Genel itibarla, sistem içerisinde denetim kültür ve alanına hâkim kesimin eğitim müfettişleri olduğu kabul edilmekle, değişen zamana bağlı olarak gelişen program, uygulama, teknoloji, araç gereç ve yöntemler üzerine eğitim müfettişlerinin sürekli yenilenmesi, bu amaçla hizmet içi kurs, seminer ve benzeri programlara katılımlarının sağlanması, mevzuatın takip edilmesi ve kişisel gelişim noktasında çalışmalar yapması beklenmelidir."* (İ, 18).

Katılımcıların önemli bir kısmı, sistem içerisinde ders denetimi konusunda en yetkin kişilerin eğitim müfettişleri olduklarını, eğitim müfettişlerinin denetim sürecinde gösterilmesi beklenen alan yeterliklerinin üst düzeyde olduğu, seçilme ve yetiştirilme süreçleri dikkate alındığında ders denetimini en iyi eğitim müfettişlerinin yapacaklarını belirtmiş ve özetle; eğitim müfettişlerinin ders denetimi yapacak yetkinlikte olduklarını ifade etmişlerdir. Örnek katılımcı düşünceleri aşağıdaki gibidir:

> *"Eğitim müfettişleri ders denetimi ile ilgili yeterlidirler. Eğitim sistemi içerisinde denetim açısından en yeterli olan personeldir. Etkililikleri yüksektir."* (E, 23).

> *"Eğitim müfettişlerinin seçilme ve yetiştirilme dönemlerini değerlendirdiğimizde en iyi denetim yapacak olanlaradır."* (İ, 17).

"Bence arttırılmalı ve ders denetimleri eğitim müfettişlerince yapılmalı. Bu anlamda eğitim müfettişlerinin ders denetimi ile ilgili yeterlikleri bence oldukça üst seviyededir." (İ, 19).

Katılımcılardan çok azı eğitim yönetim ve denetimi alanında eğitim görmeleri eğitim müfettişlerini ders denetiminde daha yetkin kılacaklarını savunmaktadır:

"Özellikle eğitim yönetimi ve denetimi alanında eğitim gören (lisans/yüksek lisans) müfettişlerin, denetim konusunda uzman/yeterli bilgiye sahip oldukları, ancak eğitim yönetimi ve denetimi alanında hiçbir eğitim almadan (lisans/yüksek lisans) bir sınavla öğretmenlikten veya idarecilikten müfettişliğe terfi ettirilen müfettişlerin ders denetimi konusunda uzmanlıklarının sorgulanması gerektiğini düşünüyorum." (E, 24).

Katılımcıların az bir kısmı, kendi branşında denetim yapan eğitim müfettişlerinin ders denetiminde daha yetkin olduklarını ifade etmektedir. Örnek katılımcı görüşü aşağıdaki gibidir:

"Özellikle kendi branşında ders denetimi yapan bir eğitim müfettişi ders denetimini en iyi şekilde yapar ve öğretmene yardımcı olur. Kendi branşında denetim yapan eğitim müfettişi yeterlidir." (E, 32)**.**

Az sayıdaki katılımcı ders denetimi alanındaki yetiştirme süreçlerini tamamlayan müfettişlerinin ders denetiminde yetkin olduklarını belirtmişlerdir. Örnek katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

"Eğer Eğitim Müfettişi donanımlıysa eğitim öğretim sürecine mutlaka katkısı olmaktadır. Ancak yeterli donanıma sahip olmadan sistem içinde denetim yapması beklenen Eğitim Müfettişlerinin bu süreçte yeterli katkı sağlayamadıkları görülmüştür." (E, 33).

"Mevcut haliyle her branşta yeterli müfettişin bulunmaması en büyük sorun olarak görünmektedir. Bunun yanında yeterliliklerinin geliştirilmesi için verimli hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenmesi yerinde olacaktır." (İ, 38A).

Çok az sayıdaki katılımcı, ders denetimi için eğitim müfettişlerinin yeterli olduğunu ancak denetimde belli bir standardın olmamasının yetersizliklerine neden olduğunu belirtmiştir:

"Genel anlamda ders denetimi alanındaki yeterliliklerini olumlu ve istenen ölçüde görmekle birlikte yapılan denetimlerdeki davranış ve gözlem farklılıklarıyla ders denetimlerindeki süre farklılıklarının da bu yeterlilikler arasındaki en önemli eksiklikler olarak değerlendiriyorum." (İ, 36).

Çok az sayıdaki katılımcı sistem içinde yeterli birikimime sahip yeterli sayıda müfettiş olmamasının ders denetimini olumsuz olarak etkilediğini belirtmiştir.

"Şu anda sistemde her branştan müfettiş olmadığı ya da varsa sayısının yetersiz olduğu dikkate alındığında ders denetiminin müfettişler tarafından yapılması mümkün olmamaktadır. Ders denetiminin yeterli birikime sahip olan müfettişler tarafından yapılması eğitim öğretimi olumlu etkileyecektir." (İ, 17A).

Az sayıdaki katılımcı, eğitim müfettişlerinin uzun süre ders denetimi yapmadıkları için yeterliliklerini yitirdiklerini ifade etmektedir:

"Eğitim Müfettişlerinin yaklaşık 10 yıl boyunca ders denetimi sürecinden uzak bırakılmaları nedeni ile konu ile ilgili hizmet içi eğitime tabi tutulmaları önem arz etmektedir." (İ, 23).

"Eğitim Müfettişlerinin ders denetimi ile ilgili yeterliliklerinin köreldiğini düşünüyorum. Yıllardır ders denetimi yapılmadığından, değişen programlardan haberdar olmadıklarını değerlendiriyorum. Söyleyeceklerim bu kadar." (K, 37).

Çok az sayıdaki katılımcı ders denetimi için eğitim müfettişlerinin yeterli olduklarını ancak yetersiz olanların da olduğu yönünde görüş bildirmiş ve düşüncesini şu şekilde belirtmiştir:

"Ders denetiminde eğitim müfettişlerinden başka formasyona sahip başka bir meslek grubu yoktur. Eğitim müfettişlerinin ders denetiminde genel olarak iyi olduğunu düşünüyorum. Ancak her meslek grubunda olduğu gibi müfettişler arasında da olumsuz örnek oluşturanlar bulunmaktadır. Olumsuz örnekten kastım, yeterli mesleki bilgiye sahip olmamak, ilgili mevzuattan çok kendi eğitim anlayışını öğretmene doğru diye sunmak vb. kastetmekteyim. Bunlardan olumsuz davranışları belirlenenlerin derhal alandan çıkarılması, korunmaması gerekir." (E, 38).

Çok az sayıdaki katılımcı ders denetimi için eğitim müfettişlerini yeterli bulmadığını belirtmiş ve düşüncesini şöyle ifade etmiştir:

"Yeterli bulmuyorum ancak daha iyisi yetiştirilinceye kadar sistemde en iyisi müfettiştir. Yeterli bulmuyorum. Daha ne söyleyeyim. Ders denetiminin hiçbir aşamasında yeterli bulmuyorum." (İ, 24).

Eğitim müfettişlerinin ders denetimindeki yeterliliğinin öğretmenlerce değerlendirilmesi gerektiğini savunan çok az sayıdaki katılımcı kendisini aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

"Bu sorunun öğretmenler tarafından cevaplandırılması gerektiğini düşünmekteyim. Öğretmen tarafından anlaşıldığımız kadarız. Bu soruya böyle cevap vermek istiyorum." (İ, 17B).

3.6.2. Ders Denetimi İle İlgili Katılımcının Yeterliliği

Katılımcılardan çok önemli bir kısmı ders denetimi için kendilerini yeterli gördüklerini belirtmişlerdir. Kendilerini ders denetimi için yeterli gören örnek katılımcı düşünceleri aşağıdaki gibidir:

> *"Ders denetimi yönünden kendimi iletişim, sorun algılama ve çözüm yolu üretme, olumlu örnekleri taktir etme; derse hazırlık uygulama ve değerlendirme çalışmalarının değerlendirilmesi hususlarında yeterli görmekteyim."* (E, 20).

> *"Yeterli olduğumu düşünüyorum. Kendimi sürekli geliştirme çabası içerisindeyim. Bunları söyleyebilirim."* (İ, 25).

> *"Kendi branşımda kendimi iyi derecinin üzerinde yeterli buluyorum. Ancak diğer derslerde kendimi bu kadar yeterli görmüyorum."* (İ, 38).

Dikkate değer sayıdaki katılımcı uzun zamandır ders denetimi yapmadığı için net cevap veremediklerini ayrıca bu yüzden kendilerini ders denetimi için yeterli görmediklerini belirtmiştir. Örnek katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

> *"Kendimi ders denetimi konusunda geliştirmem gerektiğini düşünüyorum. Çünkü malum uzun sayılabilecek bir süredir denetim etkinliklerinden ayrı kaldık."* (İ, 15A).

> *"Güncelin çok gerisinde kaldığımı, 10 yıl öncesinin bilgileri ile günümüzde yeterli olunamayacağını değerlendiriyorum."* (K, 37).

Az sayıdaki katılımcı ders denetiminde yeterliliğimi arttırmak için çaba sarf ediyorum ayrıca ders denetimi için kendimi geliştirmeye ihtiyacım var şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir:

> *"Bu alanda yeterliliğimi yükseltmek için çok sayıda yazın taraması yapıp kitap, makale okumaları yaptım. Ayrıca ilgili alanda yüksek lisansımı*

tamamladım, buna rağmen aynı branşta olmadığım öğretmenlerin alan yeterliliğini tespit ederken zorlandığım zamanlar oldu." (İ, 15).

"İçerisinde her meslek mensubunda olduğu gibi bende de bir takım kırılmalar yaşandı. Hem mesleğe hem de mesleğin itibarsızlaştırılmasına yönelik olarak yapılan düzenlemeler neticesinde kendimi güncelleme konusunda yeterli çaba içerisinde olmadığım düşüncesindeyim. Bu nedenle bir ölçek ortaya konulacak olursa kendimi orta olarak değerlendirebilirim." (İ, 27).

Katılımcılardan çok az kısmı ders denetimini önemsemediğini ifade etmiştir:

"Ders denetimini önemsemiyorum ben rehberliği gerekli görüyorum, mentörlük/rehberliğimin iyi olduğunu düşünüyorum. Onun için denetim konusunda yeterliğimi hiç düşünmedim." (İ, 24).

3.6.3. Ders Denetiminin Yeterliliği İçin Yapılması Gerekenler

Önemli sayıdaki katılımcı doğrudan az sayıdaki katılımcı da belirttikleri diğer öneriler yanında, ders denetiminin yeterliğini için yapılması gereken çalışmalar arasında müfettişlere eğitimdeki güncel gelişmeler doğrultusunda eğitimler verilmesi ve gelişmelerinin desteklenmesi gerektiğini savunmaktadır. Eğitim öğretimdeki güncel gelişmelerin takibi yurt içinde ve yurt dışında sunulacak eğitim fırsatlarıyla, hizmet içi eğitim ve seminerlerle mümkün kılınmalıdır. Konuya ilişkin örnek katılımcı görüşleri:

"Yukarıda da bahsedildiği gibi çağın gerektirdiği yeniliklere uyumlu mesleki gelişimlerine katkı sağlayacak planlı ve düzenli bilgilendirmeler ve paylaşımlar yapılarak müfettişler desteklenmeli." (E, 15).

"Ara ara eğitimler düzenlenebilir. Bakanlık tarafından akademik bir yayın sağlanabilir. Dünyadaki ders denetimi ile ilgili uygulamaların görülmesi sağlanabilir. Örnek ders denetimi uygulamaları yapılabilir." (E, 23).

"Hizmet içi çalışmalar ve en önemlisi yurt dışına çıkarak eğitimi ve denetimi izleme imkânı sunulmalıdır." (İ, 17).

Önemli sayıdaki katılımcı, eğitim müfettişinin ders denetimindeki yeterliliğinin artırılması için, diğer faaliyetlerin yanında alanlarıyla lisansüstü eğitim almaları gerektiğini, eğitim müfettişlerinin alım koşullarına lisansüstü eğitim almış olmanın da eklenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Örnek katılımcılar düşüncelerini şöyle ifade etmişlerdir:

"..., Müfettiş alımlarında da alanda yüksek lisans yapmış öğretmenler arasından seçim yapılmalıdır." (E, 33).

"...Ayrıca müfettişlere yüksek lisans ve doktora yapmaları konusunda pozitif ayrımcılık yapılması gerektiğini düşünmekteyim. Alanlarında tabi. Eğitim yönetimi ve denetimi alanında. Kastım bu." (T, 24).

"...Ayrıca müfettişlere yüksek lisans ve doktora yapmaları konusunda pozitif ayrımcılık yapılması gerektiğini düşünmekteyim. Alanlarında tabi. Eğitim yönetimi ve denetimi alanında. Kastım bu." (T, 24).

Dikkate değer sayıdaki katılımcı, eğitim müfettişinin ders denetimindeki yeterliliğinin artırılması için, diğer faaliyetlerin yanında müfettişin, her şeyden önce kendisinin gelişime açık olması ve çaba göstermesi gerektiğini belirtmişlerdir. Örnek katılımcılar düşüncelerini şöyle ifade etmişlerdir:

"Eğitim müfettişinin gelişmeye açık olması ve ona kendini geliştireceği ortamların sağlanması gerekmektedir. Ama en önemlisi de müfettişin sürekli kendisini geliştirme gayreti içinde olmasıdır. Bu çok önemlidir. Gelişmeyi müfettişin kendisi istemeli kendisinde olmalıdır. Yoksa

dışarıdan yapılan hizmet içi çalışmalar ancak o zaman faydalı olur." (E, 32).

"Ders denetçisi kendisinde gördüğü eksik yanların üzerine giderek bu eksik yanlarını öncelikle bir özeleştiri yaparak kendisi gidermeye çalışmalıdır…", (İ, 19A).

Çok az sayıdaki katılımcı müfettişlerin ders denetimindeki yeterliklerinin artırılması için belirttiği yüksek lisans şartıyla birlikte üniversitelerde dört yıllık eğitim veren eğitim yönetimi ve denetimi alanlarının yeniden açılması gerektiğini belirtmiştir. Eğitim yönetimi ve denetimi alanının açılması gerektiğini belirten katılımcı görüşünü şöyle ifade etmiştir:

"Ders denetimi yapacak olan denetçinin öğretim programı, öğretim yöntem ve teknikleri, psikoloji ve sınıf yönetimi vb. alanlarda gerekli eğitimleri alması, kısaca üniversitelerde dört yıllık eğitim yönetimi ve denetimi alanlarının yeniden açılması veya en azından ders denetimi yapacak olan okul müdürü veya müfettişlerin bu alanda yüksek lisans yapmalarının sağlanması gerekmektedir." (E, 24).

Denetim yapanın eğitiminin yanında özlük haklarının düzeltilmesi gerektiğine vurgu yapan çok az sayıdaki katılımcı düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

"Öğretmenlik deneyimi ardından, süreç içinde belli aralıklarla eğitime tabi tutularak, hem alanda hem de eğitim sürecinde yeterlilikleri geliştirilmeli, ayrıca yıllar itibariyle kötüleşen ve denetim yaptıkları öğretmen ve yöneticilerden daha alt düzeyde bulunan özlük haklarında ivedi, ciddi iyileştirmelere gidilmelidir" (İ23).

Çok az sayıdaki katılımcı eğitim müfettişlerinin denetleme ve soruşturma olarak ayrışmalı ve bu doğrultuda uzmanlaşmaya gitmeleri gerektiğini savunmaktadır. Katılımcı görüşü aşağıdaki gibidir:

Müfettişlerin mesleki olarak inceleme ve soruşturma, denetim (rehberlik ve denetim) olmak üzere farklı görev alanları olmakla birlikte meslekte belli bir süre sonra bir uzmanlaşmaya gidilerek inceleme ve soruşturma veya denetim alanlarının tercih edilmesinin alanda daha da faydalı olacağını düşünüyorum. Bu çerçevede denetim (-alt alan olarak ders denetimi) görev boyutunu seçmiş olan müfettişlerin çok daha etkili ve verimli denetimler yapacağını düşünüyorum." (İ, 36).

Katılımcılardan az bir kısmı ders denetimine uygun kişilerin seçilmesi ve denetim sürecinin itibarının korunması gerektiğini belirtmiştir.

"Denetçinin seçilmesi atanması sürecinin iyileştirilmesi, denetçilerin seçilirken alanında temayüz etmiş kişilerden seçilmesi, süreç içerisinde denetçilerin kendilerini yenilemelerine yönelik çalışmaların yapılması, denetçinin ve denetimin itibarsızlaştırılmaması en önemli etkenler olarak sıralanabilir." (İ, 27).

"Alanında yeterli ve iletişim becerisi güçlü, kıvrak zekaya sahip kişilerin süreçte görev alması gerekmektedir. " (İ, 38A).

Çok az sayıdaki katılımcı ders denetim sürecinin öğretmen ve öğrenciden alınan geri bildirimlerle yönetilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

"Öğretmen idareci ve öğrencilerden gelen geri bildirimlerin değerlendirilmesi sonucuna göre çalışmaların planlanması gerektiğini düşünmekteyim." (İ, 17B).

Çok az sayıdaki katılımcı ders denetimine gerek olmadığı için denetim yapacak kişinin yeterliliğine ilişkin yapılacak bir şeyin olmadığını savunduğu görülmüştür:

"Neden yapılsın ki önce ders denetimine gerek var mı önce bu araştırılsın. Denetime gerek olduğunu düşünmüyorum" (İ24).

Katılımcılardan çok az bir kısmı eğitim müfettişleri ders denetimi konusunda yeterli oldukları için farklı bir şey yapmaya gerek olmadığını ifade etmiştir:

> *"Eğitim müfettişi yeterlidir. Uygulamada ders denetçisi diye bir kişi yoktur. Olmayan kişinin yeterliliği sorgulanamaz."* (İ, 18A).

4.7. İdeal Ders Denetimi

Araştırma kapsamında "Sizce ideal ders denetimi nasıl olmalıdır? Açıklar mısınız? (denetim öncesi, denetim sırası, denetim sonrası süreç basamakları açısından)" sorusu doğrultusunda ideal ders denetimi temasına ulaşılmış. İdeal ders denetimi teması içerisinde denetim süreci planlanarak gerçekleştirilmeli, geliştirici olmalı ve bilgilendirme yapılarak başlanan süreç geri bildirimlerle sonlandırılmalı, *i*deal ders denetimi nesnel kriterler doğrultusunda gerçekleştirilmeli, ideal ders denetim sürecini müfettiş şekillendirmeli, denetim süreci öğretmenle birlikte planlanmalı, ideal ders denetiminde denetimci denetim hakkında akademik yeterliliğe sahip olmalı, ideal ders denetiminde öğretmenin denetime yönelik olumlu algısı önemlidir şeklinde bulgulara ulaşılmıştır.

Tabo 7: İdeal Ders Denetimi Temasına İlişkin Sorular, Ulaşılan Kategori ve Bulgular

İlgili sorular	**TEMA (ÜST TEMA)**	**BULGULAR (KODLAR)**
14. Sizce ideal ders denetimi nasıl olmalıdır? Açıklar mısınız? (denetim öncesi, denetim sırası, denetim sonrası süreç basamakları açısından)	İdeal ders denetimi	Denetim süreci planlanarak gerçekleştirilmeli, geliştirici olmalı ve bilgilendirme yapılarak başlanan süreç geri bildirimlerle sonlandırılmalı İdeal ders denetimi nesnel kriterler doğrultusunda gerçekleştirilmeli İdeal ders denetim sürecini müfettiş şekillendirmeli. Denetim süreci öğretmenle birlikte planlanmalı İdeal ders denetiminde denetimci denetim hakkında akademik yeterliliğe sahip olmalı İdeal ders denetiminde öğretmenin denetime yönelik olumlu algısı önemlidir

Katılımcılardan çok büyük bir kısmı, ders denetimi sürecinin geliştirici, öngörülebilir, şeffaf ve açıklık ilkelerine vurgu yaparak, ders denetiminin denetimden

önce müfettiş tarafından planlanması gerektiğini, yapılan bu planlamadan öğretmenin haberdar edilmesi gerektiğini, bunun için denetim öncesi toplantı yapılabileceğini belirtmişler, denetim sırasında müfettişin grubun üyesi gibi hareket etmesi gerektiğinin altını çizmişler, denetim sonrasında da bulguların öğretmenle birlikte tespit ve değerlendirilmesi ve öğretmenle zaman geçirilmeden paylaşılması gerektiğinin üzerinde durmuşlar ve bu ilkeler çerçevesinde yapılan ders denetiminin geliştirici olacağını vurgulamışlardır.

Katılımcıların az bir kısmı objektifliğin sağlanması adına denetim çalışmalarının farklı zamanlarda farklı müfettişler tarafından tekrar yapılması gerektiği üzerinde durmuş; çok az sayıdaki katılımcı denetim ve soruşturma konularında branşlaşmaya gidilmesi gerektiğini belirtmiş ve başka bir katılımcı da yine planlama denetimin odağında kalmak kaydıyla yapılan denetimde öğretmen değerlendirmesinin yanında müfettişin de kendisi ile ilgili bir öz değerlendirme yapması amacıyla süreç denetiminin yapılması gerektiğini ve bu süreçte ön test/son test uygulamasının yapılması gerektiğini ifade etmiş ve böylece belirtildiği gibi katılımcıların çok büyük bir kısmı ideal bir ders denetiminin özetle; önceden yapılan bir plan dahilinde sürdürülen, geliştirici, tarafların bilgilendirildiği ve sonuçların da paydaşlarla paylaşılarak bitirildiği bir süreç olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bu çerçevede, ders denetiminde planlamanın önemini vurgulayan önemli sayıdaki katılımcılardan, örnek katılımcı görüşü aşağıdaki gibidir:

> *"Bütün şartları normal olarak kabul edersek: Öncelikle ders denetiminin iyi bir planlama dahilinde yeterli bir süre ayrılarak yapılması et etkili yöntemdir."*(E, 20).

> *"Denetim öncesi hazırlık yapılarak öğretmenin bilgilendirilmesi, öğretmenin çalışmaları hakkında bilgi alınması ve denetim sürecinde öğretmeni güdüleyici ve yol gösterici bir süreç yürütülmelidir."* (İ, 17).

Az sayıdaki katılımcı, ideal ders denetiminin nasıl yapılması gerektiğiyle ilgili olarak belirttikleri diğer görüşleriyle birlikte, ideal ders denetiminin nesnel kriterler doğrultusunda gerçekleştirilmesi gerektiğini de belirtmişlerdir. İdeal ders denetiminin nesnel kriterlerle yapılmasını savunan örnek katılımcı düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir:

> *"Ders denetimlerinin eğitim müfettişinin denetim anlayışından bağımsız önceden belirlenmiş nesnel kriterler çerçevesinde olması gerektiğini düşünmekteyim. "* (E, 20).

Çok az sayıdaki katılımcı ideal ders denetim sürecini müfettişin şekillendirmesi gerektiğini belirterek düşüncesini şöyle ifade etmiştir:

> *"Konu, Teftiş Kurulu Başkanlığının web sitesinde yer alan Mucipli Ders Denetim Rehberi"nde açıklanmaktadır. Bu rehberde sözü edilen süreç basamaklarına yeni eklemeler yapmak her zaman mümkündür. Ancak unutmamak gerekir ki her denetim müfettişin rengini taşır. Yani bir standarttan ziyade her müfettiş kendi anlayışına nasıl verimli olacaksa o yöntemle ders denetimini yapmalıdır. Ben böyle düşünüyorum."* (İ, 18A).

Denetim süreci öğretmenle birlikte planlanmalıdır diyen az sayıdaki katılımcı düşüncelerini aşağıdaki gibi belirtmişlerdir:

> *"İdeal ders denetimi, öğretmenle birlikte planlanarak derslerin izlenmesi ve tespitlerin öğretmenle paylaşılmasını içermesi gerekir. Bu sürecin öğretmenle işbirliği içerisinde yürütülmesi sağlanmalıdır."* (İ, 26).

Çok az sayıdaki katılımcı, ideal ders denetiminin öğretmenle birlikte planlanması gerektiği düşüncesiyle birlikte, denetim çalışmalarının öncelikle ihtiyaç hisseden ve bu talepte bulunan öğretmenle yapılması gerektiğin ifade ederek, ayrıca ayrışmıştır.

"Denetim öncesi öğretmenle görüşülmesinin ve denetim zamanının ve süresinin öğretmenle planlanmasının gerektiğini, düşünüyorum." (K37).

İdeal ders denetiminde denetimci denetim hakkında akademik yeterliliğe sahip olmalı diyen çok az sayıdaki katılımcı düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Eğitim yönetimi yüksek lisans ve doktora programlarında da denetim üzerine yeterli çalışma yok. Oysa denetim yapanların akademik anlayış ve yeterliğe sahip olmaları çok önemlidir." (İ, 24).

İdeal ders denetiminde öğretmenin denetime yönelik olumlu algısı önemlidir diyen katılımcı çok az sayıdaki katılımcı düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir:

"İdeal ders denetimi yapılabilmesi için öncelikle öğretmenin denetim sürecini olumlu algılaması, gelişime/değişime açık olması önem taşımaktadır. Denetimin, kendisine katkı sağlayacağını düşünen öğretmenin sürece bakışı olumlu olacaktır." (İ, 38A).

BÖLÜM V
SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

5.1.1. Katılımcıların Denetimi Tanımı

Denetim, genel anlamda kontrol etmek, (MEB, Örnekleriyle Türkçe Sözlük, 1995, s.621) olarak tanımlanmaktadır. Gökçe Eğitim/öğretimde denetim sistemini, yapılan etkinliklerin belirlenmesi, belirlenen durum ile olması gereken durumun karşılaştırılması, varsa farklılıkların eğitsel ilkeler çerçevesinde hukuki düzenlemelere yaklaştırılması, periyodik olarak devam eden bu işlem sonucunda gerekli düzeltme geliştirmelerin bir aracı olarak tanımlamaktadır (Gökçe, 1994, s.75). Eğitimde gözetme yollarından biri olan

denetim, kamu yararı adına okul faaliyetlerini kontrol yöntemi olarak tanımlanmakta, bu anlamda denetim, önceden planlanan eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerçekleşme derecesini tespit aracı olarak belirtilmektedir (Bursalıoğlu, 1982, s.171).

MEB Eğitim Müfettişleri Yönetmeliğinde denetim çeşitlerinden birisi olan ders denetimi, ilgili ders öğretmeninin alan yeterliğinin, derse hazırlık ve planlamasının, ders işleme sürecinde uygun öğretim yöntem ve tekniklerini kullanabilme, etkinliklere yer verebilme, ölçme ve değerlendirme, sınıf yönetimi becerisi ile öğrencilerin öğretim programlarında öngörülen kazanımlara ulaşma düzeyinin incelenmesi şeklinde tanımlanmaktadır (MEB, 2022).

MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde, okul müdürünün görevleri arasında, öğretmenlerin başarı derecelerinin artırılması amacıyla öğretim yılı içinde bir defadan az olmamak üzeri öğretmenlerin derslerini izlemesi ve rehberlikte bulunması belirtilmektedir (MEB, 2013) .

Araştırma kapsamında "Ders denetimini nasıl tanımlarsınız?" Sorusu doğrultusunda denetimin tanımı temasına, denetim teması içerisinde ise öğretmen denetimi, öğretmene rehberlik, eğitim sürecinin denetimi ve öğrencinin değerlendirilmesi kategorilerine ulaşılmıştır. Öğretmenin denetimi kategorisinde; öğretmenin iletişim becerilerinin değerlendirilmesi, ders sürecinin planlanıp planlanmadığının değerlendirilmesi, öğretmenin yetkinliğinin/alan becerisinin değerlendirilmesi, öğretmenin ölçme/değerlendirme süreçlerini değerlendirme ve öğretmenin öğretim programlarında belirlenen hedeflere ulaşma derecesinin değerlendirilmesi bulgularına; eğitim sürecinin denetimi kategorisinde; öğretim etkinliklerinin değerlendirilmesi ve ders sürecinde kullanılan öğretim ilke ve yöntemlerinin değerlendirilmesi bulgularına; öğretmene rehberlik kategorisinde; kullanılan araç/gereçlerin dersin amacına uygunluğunun tespiti ve bunun öğretmenle paylaşımı, sınıf yönetiminin pedagojik açıdan uygunluğunun tespiti ve bunun öğretmenle paylaşımı ve hukuki mevzuata uygunluk ve bunun öğretmenle paylaşılması bulgularına ve öğrencilerin değerlendirilmesi kategorisinde ise

öğrencilerin hazır bulunuşluklarının değerlendirilmesi ve öğrencilerin kazanımlarının değerlendirilmesi bulgularına ulaşılmıştır.

Katılımcı görüşleri üzerinde yapılan çözümlemelerde katılımcıların ders denetimini, öğretmenin denetimi, eğitim sürecinin denetimi, öğretmene rehberlik ve öğrencinin değerlendirilmesi şeklinde gruplandırılan dört alt temada ve toplam on iki farklı etmen çerçevesinde tanımladıkları görülmektedir. Bu alt temalardan ise öğretmenin denetimi ve öğretmene rehberlik boyutlarına yapılan vurguların öne çıktığı anlaşılmaktadır. Denetim tanımında öğrencilerin değerlendirilmesine değinen görüş içeriklerden de, katılımcıların öğrenci kazanımları üzerinden, dersin amacına ulaşılma derecesini değerlendirmek istedikleri anlaşılmaktadır.

Katılımcıların ders denetimini tanımlamaları, denetim kelimesinin sözlük anlamı, alan yazındaki karşılığı ile ilgili mevzuatlarda ders denetiminin tanımı çerçevesinde çözümlendiğinde, tanımların ortak nitelikleri içerdiği anlaşılmaktadır. Bunun yanında katılımcıların kendi aralarında da benzer özelliklere vurgu yaptıkları dolayısıyla konu ile ilgili ortak bir anlayışa sahip oldukları görülmektedir. Bu anlayış birliğinin, eğitim müfettişleri tarafından yapılacak ders denetimlerinde, belirlenen ilkeler çerçevesinde davranılacağını göstermektedir. Ayrıca yaklaşımlardaki birliğin tutarlılık ve bunun sonucu olarak güvenilirliği de önemli ölçüde pekiştireceği değerlendirilmektedir.

5.1.2. Katılımcıların Ders Denetiminin Gerekliliğini, Var Olan Durumda Yapılan Ders Denetimlerinin Etkililiği ve Verimliliği Bağlamında Değerlendirmeleri

Farklı sınıflamalar olmakla birlikte, yönetimin genel olarak planlama, örgütleme, yönlendirme ve değerlendirme süreçlerinden meydana geldiği kabul edilmektedir (Robbins, Decenzo ve Coulter, 2016, s.8). Örgütü meydana getiren tüm bu ögeler, yönetim süreçleri aracılığıyla eşgüdümlenir (Aydın, 1988, s.31-32). Sistem yaklaşımı çerçevesinde, örgüt bileşenlerinin işlemesi yönetim aracılığıyla

olmaktadır (Bursalıoğlu, 1982, s.18-19). Yönetimin amacı, örgütü oluş amaçlarına ulaştırmaktır (Robbins, Decenzo ve Coulter, 2016, s.6).

Her örgüt yapısında gözlemlenen bu süreçler okul örgütleri için de geçerlidir ve bu süreçlerin uyumu ve istenen düzeyde çalışması durumunda okul özel ve genel amaçlarına istenilen şekilde ulaşır. Denetim, bir örgüt olan okulun, amaçlarına ulaşma sürecinde nerede olduğunu belirler. Bu fonksiyonunu, "denetim süreci içerisinde, eğitim kaynaklarının kolektif olarak etkili bir biçimde kullanılması, öğretimin kalitesine etki eden durum ve etkenlerin eleştirici bir yaklaşımla analiz edilmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesini" (Aydın; akt. Taymaz, 2005, s.5) amaçlayarak yerine getirmeye çalışır. Ancak, güçlü ve etkili bir denetimin olduğu bir okul sisteminde, entropy olarak belirtilen güç kaybının önüne geçilmiş olur (Aydın, 2008, s.3).

Denetim çalışmaları yönetsel ve ders etkinlikleri süreçleri kapsar. Bu bağlamda, okullarda yürütülen denetim türlerinden biri olan ders denetimi (MEB, 2022), denetimin vazgeçilmez öğelerinden birisidir. Yapılacak olan ders denetimleriyle, dersin, ilgili ders öğretmeninin alan yeterliğinin, derse hazırlık ve planlamasının, ders işleme sürecinde uygun öğretim yöntem ve tekniklerini kullanabilme, etkinliklere yer verebilme, ölçme ve değerlendirme, sınıf yönetimi becerisi ile öğrencilerin öğretim programlarında öngörülen kazanımlara ulaşma düzeyinin belirlenmesi hedeflenmektedir (MEB, 2022) ve bu açılardan vazgeçilmezdir.

Araştırma kapsamında "Ders denetiminin gerekliliğini nasıl değerlendirirsiniz? Mevcut durumda yapılan ders denetimlerinin 'etkililiği' ve 'verimliliği' ile ilgili değerlendirmeleriniz nasıldır? Açıklar mısınız? Şu anda uygulanan ders denetimlerini nasıl değerlendirirsiniz?" soruları doğrultusunda denetimin gerekliliği temasına ulaşılmış. Denetimin gerekliliği teması içerisinde ders denetiminin gerekliliği ve denetimlerin etkililiği ve verimliliği kategorilerine ulaşılmıştır. Ders denetiminin gerekliliği kategorisi içerisinde; öğretmen ihtiyaç duyunca yapılmalı, hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığının, eğitimde etkililik ve verimliliğin tespiti için gerekli gerekli ama yapılamıyor, öğretmene yardım için

gerekli, öğretmenin denetlenmesi (kontrolü) için gerekli, eğitimin planlanması için gereklidir, gerekli değil bulgularına ulaşılmıştır.

Katılımcı görüşleri üzerinde yapılan çözümlemelerden, gerekçeleri farklı olmakla birlikte, katılımcıların tamamının, ders denetiminin gerekliliği konusunda düşünce birliği içerisinde oldukları anlaşılmaktadır.

Denetimlerin etkililiği ve verimliliği kategorisinde ise mevcut uygulamada ders denetiminin müfettişler tarafından değil okul müdürleri tarafından yapıldığını, oysa okul müdürlerinin yaptıklarının ders izleme olduğunu, ifade etmekte ve bu neden bağlamında gerçekleştirilen ders denetiminin olması gerektiği gibi, etkili ve verimli olmadığını belirtmektedirler.

5.1.3. Katılımcıların, Ders Denetiminde, Denetim Yapan Kişinin, Denetimi Yapılan Dersin Öğretmeniyle Aynı yada Farklı Branştan Olmasının Denetim Sürecini Hangi Yönde Etkileyeceği Hakkındaki Düşünceleri

Ders denetimi öğretmenin, sınıf ortamında gerçekleştirdiği eğitim öğretim çalışmalarının öncesi, denetim anı ve sonrasının değerlendirilmesi etkinliğidir. Ders denetiminde, denetleyici tarafından, ders etkinliklerinin izlenmesi, somut çıktılarının incelenmesi ve sonuçta bir görüşe varılması ve değerlendirilmesi yapılmaktadır (Taymaz, 2002, s. 165).

MEB Eğitim Müfettişleri Yönetmeliği ve MEB Teftiş Kurulu Yönetmeliğinde ders denetimi öğretmenin alanındaki özel ve genel yeterliklerinin, alanda uzman olduğu kabul edilen müfettiş tarafından değerlendirilmesi olarak tanımlanmakta ve bu kapsamda ilgili ders öğretmeninin derse hazırlık ve planlamasının, ders işleme sürecinde uygun öğretim yöntem ve tekniklerini kullanabilme, etkinliklere yer verebilme, ölçme ve değerlendirme, sınıf yönetimi becerisi ile öğrencilerin öğretim programlarında öngörülen kazanımlara ulaşma düzeyinin incelenmesi şeklinde tanımlanmaktadır (MEB, 2022; MEB, 2023).

Araştırma kapsamında “Sizce ders denetim sürecinde branşın rolü nasıldır? Aynı ya da farklı branşta olmak süreci nasıl etkiler?” sorusu

doğrultusunda denetimde branşın rolü temasına ulaşılmış. Denetimde branşın rolü teması içerisinde denetimde branşın rolü önemli ve denetimde branşın rolü önemli değil kategorilerine ulaşılmıştır. Denetimde branşın rolü önemli kategorisi içerisinde denetimci denetlediği öğretmenle aynı branştan olmalıdır, önemlidir ancak farklı branştan olması da olumsuz etkilemez bulgularına ulaşılmıştır.

Ders denetimi sürecinde eğitim müfettişinin öğretmenle aynı branştan olmasının daha faydalı olacağını belirten katılımcılar düşüncelerini, öğretmenin müfettişi daha kolay benimseyeceğini, böylece öğretmenin getirilen önerileri kabulünün kolaylaşacağını, öğretmenliğin uzmanlık gerektiren bir meslek olmasından dolayı, kişinin bilmediği süreci kontrol edemeyeceğini, müfettişin ders işlenişinde kullanılan yöntem ve teknikler ile araç/gereçlerin uygunluğunun daha isabetli tespit edileceğini, dersin programına daha hakim olabileceğini, öğretmene mesleki gelişimi açısından daha fazla katkı sunulabileceğini ve derste öğrenciye kazandırılması hedeflenen kazanımların kazandırılma düzeylerinin daha kolay ve doğru tespit edileceğini belirtmektedirler.

Denetimde branşın rolü önemli değildir kategorisinde ise denetimde branşın rolü önemli değildir çünkü öğretme stratejisi – pedagojik formasyon önemlidir düşüncesi belirtilmiştir.

Denetimde branşın önemli olmadığını belirten katılımcıların, öğretmenin, görmüş olduğu eğitim dolayısıyla sahip olduğu eğitimsel yeterlikleri kabulüyle ve bu anlamda denetimde branşın önemli olmadığı yönünde görüşler belirttikleri görülmüştür.

Katılımcıların büyük oranda, denetimi yapılan ders öğretmeni ile eğitim müfettişinin aynı branştan olmalarının, denetim sürecini ve denetimin etkililiğini olumlu anlamda etkileyeceğini belirtmişlerdir. Bu anlamda eğitim müfettişlerinin, ilgili hukuki düzenlemeler ile literatürde belirtilen denetim yaklaşımları, denetimin ilke ve çeşitleri ile ders denetiminin tanımında işaret edilen öğretmenin alanı ile ilgili özel ve genel yeterliklerinin tespitine yapılan vurguyu paylaştıkları anlaşılmaktadır.

5.1.4. Katılımcıların Ders Denetiminin Eğitim Müfettişleri veya Okul Müdürleri Tarafından Yapılması İle İlgili Değerlendirmeleri

Sürekli değişim içerisinde olan toplumun bir parçası olan eğitimle amaçlanan etkililik ve verimliliği artırmada, sistemin bütün ögelerini bir bütün olarak görmek ve değerlendirmek konumunda olan denetim sisteminin önemi ve bu çerçevede okul yöneticileri ile öğretmenlere yapılan denetim ve rehberlik çalışmalarının gerekliliği temelde paylaşılan bir anlayıştır (Aydın, 1993, s.1; Karagözoğlu,1985, s.4). Sürekli değişim içerisinde bulunan okul örgütünün, gözlemlenmesi ve değerlendirilmesi zorunludur.

Alanlarında uzman olduğu varsayılan müfettişler ve eğitim müfettişleri tarafından yerine getirilen rehberlik ve denetim çalışmalarının amacı okul ve okul içindeki eğitim-öğretim etkinliklerinin verimlilik ve etkililiğinin derecesini objektif, nesnel, açık ve seçik olarak belirlenen ölçütler ölçeğinde belirlemek ve bu doğrultuda rehberlik hizmetleri sunmaktır (Başaran, 1982. s. 104; Seçkin,1998. s.209). Bir bütün olarak yönetici ve öğretmenlerle birlikte okuldaki diğer paydaşlara da sunulan rehberlik ve denetim sisteminin gelişimin sürekliliği açısından gerekliliği açıktır (Gündüz, 2012, s.1).

İl milli eğitim bünyesinde oluşturulan eğitim müfettişleri başkanlıklarında görevli eğitim müfettişleri, ildeki her derece ve türdeki resmi ve özel örgün ve yaygın eğitim kurumları ile özel barınma hizmeti veren kurumların rehberlik, denetim, izleme, değerlendirme, iş başında eğitim, soruşturma ve ön inceleme çalışmalarını yürütmekle görevlidirler (MEB, 2022). Benzer görevler MEB Müfettişleri için de belirtilmiştir (MEB, 2023).

Araştırma kapsamında "Ders Denetimlerinin eğitim müfettişleri tarafından yapılmasını nasıl değerlendirirsiniz? (olumlu /olumsuz yönleriyle). Okul Müdürlerinin ders denetimi yapıyor olmalarını nasıl değerlendirirsiniz? (olumlu /olumsuz yönleriyle)." soruları doğrultusunda denetimcinin değerlendirmesi temasına; denetimcinin değerlendirmesi teması içerisinde

eğitim müfettişlerinin denetimi ve okul müdürlerinin denetimi kategorilerine ulaşılmıştır. Eğitim müfettişlerinin denetimin değerlendirilmesi kategorisi içerisinde; ders denetimi eğitim müfettişleri tarafından yapılması gerekmektedir çünkü eğitim müfettişleri, eğitim denetimi açısından bilgiye ve deneyime sahip profesyonellerdir, ders denetimi yasal olarak eğitim müfettişlerine verilmiştir, eğitim müfettişleri olumlu yanı objektif değerlendirme yapar, ders denetimi eğitim müfettişleri tarafından yapılmasının öğretmen ve öğrenci üzerindeki olumsuz yanı strestir, eğitim müfettişleri yoğun oldukları ve denetim yeteneklerini yitirdikleri için ders denetimi yapılmamalıdır, ders denetimin eğitim müfettişi tarafından yapılmalı ancak müfettiş sayısı az, ders denetimin eğitim müfettişi tarafından yapılmalı ancak zaman yeterli değil, ders denetimin eğitim müfettişi tarafından yapılmalı ancak müfettişlerin olumsuz tutum ve davranışları giderilmeli ve eğitim müfettişlerinin yerelleşme sorunlarının bulunduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Okul müdürlerinin denetiminin değerlendirilmesi kategorisinde ise olumlu buluyorum; olumsuz buluyorum çünkü denetim konusunda donanımlı değiller, olumsuz buluyorum çünkü objektif olmaları zor, olumsuz buluyorum çünkü iş yükleri fazla bundan dolayı yeterli zamanları yok, okul müdürleri ders denetimi yapmış olmak için yaptıklarından ciddiye alınmıyor bulgularına ulaşılmıştır.

Denetimin kim tarafından yapıldığı önemli değildir kategorisinde ise katılımcıların, ders denetiminin kimin tarafından yapıldığının önemli olmadığı şeklinde ifade ettikleri bulguya ulaşılmıştır.

Katılımcılar çok büyük bir oranda ders denetiminin eğitim müfettişleri tarafından yapılması gerektiği yönünde düşünce belirtmişlerdir. Bu yönde fikir beyan eden katılımcılar, eğitim müfettişlerinin eğitim denetimi açısından yeterli bilgi, beceri ve donanıma sahip profesyoneller oldukları, çok fazla örnek gördükleri ve gördükleri bu değişik örneklerin taşıyıcısı olabilecekleri, denetimin bilimsel uzmanlık ve denetim kültürü gerektiren bir etkinlik olduğu bu yeterliğe de eğitim müfettişlerinin sahip oldukları, eğitim müfettişleri tarafından yapılan tespitlerin direnç gösterilmeden kabul edilebildiği, yasal

olarak denetim görevinin eğitim müfettişlerine verildiği, denetimde objektifliğin ancak böyle sağlanacağı dolayısıyla tüm bu gerekçelerden dolayı da ders denetiminin eğitim müfettişleri tarafından yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Katılımcıların bu yöndeki düşünceleri, ilgili hukuki düzenlemelerde ifade edilen, genel denetim ve ders denetimi çalışmalarının konunun uzmanı olan eğitim müfettişlerinin görevleri arasında sayılmasıyla paralellik göstermektedir.

Ders denetiminin eğitim müfettişleri tarafından yapılması gerektiği yönünde görüş bildiren katılımcılar, ders denetimlerinin, eğitim müfettişlerinin müfettiş sayısının yetersizliği, zaman yetersizliği, müfettişlerin olumsuz tutum ve davranışları dolayı gereği gibi yapılamadığını ifade etmişlerdir.

İlgili hukuki düzenleme ve literatürün aksini eğitim müfettişlerinin yerelleşmeleri ve uzun süre ders denetim yapmadıkların dolayı denetim yeteneğini yitirmiş olmaları nedeniyle ders denetimi yapmamaları gerektiğini belirten katılımcı görüşleri de bulunmaktadır.

Katılımcıların büyük bir kısma özellikle öğretmen sayısının fazla olduğu kurumlarda okul müdürlerinin iş yükleri de düşünüldüğünden etkili ve verimli bir denetim yapamayacaklarını, ders denetiminin alanda yetişmiş müfettişlerin görevleri ve işi olduğunu, okul müdürlerinin yeterlik olarak ders denetimlerine uygun olmadıklarını, yürütmenin aynı zamanda denetim yapamayacağını, okul müdürleri tarafından yapılan işin denetim değil izleme olduğunu, okul müdürlerinin ders denetimlerini yeterince önemsemediklerini ve öğretmenle aynı kurumda çalışıyor olmalarından dolayı da yeterince objektif olamayacaklarını belirtmişlerdir.

Bunun yanından okul müdürlerinin ders denetimi yapmalarını öğrenme ve öğretme süreçlerini daha yakından tanımaları, eğitim lideri olarak okuldaki öğrenme ve öğretme süreçlerine yön verebilmeleri, öğretmende önemsen duygusu yaratacağı, okul müdürünün ders denetimi yoluyla öğretmenin güçlü ve zayıf yönlerini öğreneceği, bunların yanında okul müdürünün okuldaki

öğretim süreçlerinden sorumlu olmaları dolayısıyla ders denetim yapmalarının olumlu olacağını belirten katılımcı görüşleri de bulunmaktadır.

Katılımcılar genel olarak ders denetimlerinin okul müdürleri tarafından değil eğitim müfettişleri tarafın yapılması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Ders denetiminin eğitim müfettişleri tarafından yapılması gerektiğini ancak bu durumun olumsuz yanları ile ilgili olarak ileri sürülen görüşler müfettiş yeterlikleri ile ilgili olmayıp onların dışındaki sebepler belirtilirken, okul müdürlerinin ders denetiminde görev almamaları gerektiğini belirten görüşler arasında doğrudan okul müdürlerinin denetim yeterlikleri ile ilgili gerekçeler de belirtilmiştir.

Ders denetiminin kim tarafından yapıldığının önemli olmadığını belirten katılımcı görüşü de bulunmaktadır.

5.1.5. Katılımcıların, Yapılan Ders Denetiminin Sonuçları Bağlamında Öğretmen ve Öğrenci Üzerindeki Etkilerinin Ne Olduğu İle İlgili Değerlendirmeleri

Araştırma kapsamında "yapılan ders denetimi sonucu öğretmene yapılacak olan geribildirimlerin etkililiğini nasıl değerlendirirsiniz? Ders denetiminin öğretmen üzerindeki etkilerini nasıl değerlendirirsiniz? (olumlu/olumsuz yönleriyle); ders denetiminin öğrenci üzerindeki etkilerini nasıl değerlendirirsiniz? (olumlu/olumsuz yönleriyle)" soruları doğrultusunda denetim etkisi temasına ulaşılmış. Denetim etkisi teması içerisinde ders denetiminin öğretmen üzerindeki etkisi ve ders denetiminin öğrenci üzerindeki etkisi kategorilerine ulaşılmıştır. Ders denetiminin öğretmen üzerindeki etkisi kategorisi içerisinde ders denetiminde geribildirim yapılması öğretmen üzerindeki olumlu etkiye sahiptir ve gereklidir; okul müdürlerinin gerçekleştirdiği denetim sonucu yapılan geri bildirimler etkisizdir; ders denetiminin işlevine hâkim öğretmenlerle doğru iletişimle gerçekleştirilen denetim olumlu etkiye sahiptir; ders denetiminin hem olumlu hem de olumsuz etkileri vardır, ders denetiminin etkililiği öğretmenin gelişmeye açık, bilinçli

olup olmamasıyla ilgilidir; ders denetiminin etkililiği denetçinin tutumuna bağlıdır ve denetimin etkisi yoktur şeklinde bulgulara ulaşılmıştır.

Ders denetiminin öğrenci üzerindeki etkisi kategorisi içerisinde süreç müfettiş tarafından iyi yönetilirse öğrencileri olumlu etkiler; ders denetimi öğrenci üzerinde olumlu etkiye sahiptir; ders denetiminin öğrenci üzerindeki etkisi öğretmenin tutumuna bağlıdır; denetim öğrenci üzerinde kaygıya neden olmaktadır; denetimin öğrenciye etkisi öğrencinin başarılı olup olmadığına göre değişir; ders denetimi öğrenci üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiye sahiptir ve ders denetiminin öğrenci üzerinde etkisi yoktur şeklinde bulgulara ulaşılmıştır

Katılımcılar, denetim sonrası öğretmene geri bildirim yapılmasının öğretmen üzerinde olumlu bir etki yapacağını belirtmişlerdir. Yapılan denetimin amacına ulaşması, denetim sonunda güçlü yönlerin pekiştirilip, geliştirilmesinin gerekli görüldüğü alanların öğretmenle paylaşılması ve bu paylaşımın öğretmen tarafından kabul görmesi anlamında öğretmene yapılacak geri bildirimin önemi yadsınamaz. Denetim ve ders denetimi bir süreçtir ve bu süreçte öğretmen, öğrenciler ve müfettiş aynı ortamda, yüz yüze, karşılıklı iletişim halinde olma ve bu iletişimin hem sözlü ve hem sözsüz yani bedensel olması dolayısıyla sosyal bir etkileşim halindedirler. Sosyal etkileşim aynı zamanda bir iletiş halidir (Dökmen, 2010, s.42) ve geri bildirim aynı zaman ve mekanda etkileşim halinde olan öğrenci, öğretmene ve eğitim müfettişinin çatışmasız iletişim halinde olmalarının da vazgeçilmez bir gereğidir. Katılımcıların, öğretmene geribildirim yapılmasının önemini vurgulamaları kişiler arası iletişimin önemini benimsemiş ve farkında olmaları açısından önemlidir.

Ders denetiminin etkisini aynı zamanda öğretmenin gelişmeye açık ve bilinçli olması koşuluna bağlayan katılımcı görüşleri, denetimin olumlu etkisinin denetlenen öğretmenin tutumuna bağlı olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanında denetim sürecinde eğitim müfettişinin takındığı tutumun da denetimin niteliğini etkileyen etmenlerden olduğu, katılımcıların belirttiği görüşler arasındadır. Örgütsel yapıda kişilerin rolleri ve bu rollerin karşılıklı

kabulü, iletişim çatışmasının yaşanmamasında önemlidir (Dökmen, 2010, s.56). Eğitim müfettişi ve öğretmenlerin değinilen tutumları, örgüt hiyerarşisi içerisinde oynanan rollerin kabulü ile ilgilidir. Öğretmenin eğitim müfettişinin rolünü benimsememesi denetim sürecinde eğitim müfettişi tarafından yapılan ve paylaşılan tespitlerin kabulünü zorlaştırabileceği gibi eğitim müfettişinin de kendisini rolüne kaptırıp paylaşımlarını tek yönlü olarak sunup iletişimi bu haliyle sürdürme eğitimleri de aynı sonucu doğuracaktır. Yaşamımızın kalitesi, diğer insanlarla kurduğumuz ilişkinin niteliğine bağlıdır (Cüceloğlu, 1998, s. 13). Bu bağlamda, denetimde iletişimin niteliği de aynı zamanda denetimin kalitesiyle doğru orantılıdır.

Katılımcılar okul müdürü tarafından gerçekleştirilen ders denetimi sonucu yapılan geri bildirimlerin öğretmene üzerinde etkisinin olmadığını belirtmiş, bundan dolayı okul müdürünün yapmış olduğu denetimlerin etkisiz olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir.

Denetimin öğrenci üzerindeki etkisi katılımcılar tarafından, denetim öncesi ve sürecindeki öğretmen davranışları, öğrenci başarısı ve müfettiş tutumlarıyla ilişkilendirilerek, denetim yapan kişinin denetim sürecine yaklaşımı ve öğretmenin denetime karşı olumlu olumsuz etkilenmeyeceğini ifade etmişlerdir.

Denetimin öğrenci üzerindeki etkisini öğrencinin akademik başarı seviyesine bağlayana katılımcılar, denetimin akademik başarısı yüksek öğrencilerde motivasyon artırıcı, başarısız öğrencilerde ise kaygıya yol açıcı bir etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir. Denetim sürecinde öğretimsel hedeflere ne ölçüde ulaşıldığının tespiti amacıyla denetmen ve sınıf arasında geçen iletişim sürecinde öğrencilerin de iletişimin bir parçası olarak bilgi ve duygu paylaşmak durumunda kalmalarının, denetimin başarılı ve başarısız öğrenci üzerindeki etkisinin niteliğini belirlediği değerlendirilmektedir.

5.1.6. Katılımcıların, Ders Denetimi İle İlgili Kendilerinin ve Eğitim Müfettişlerinin Yeterlikleri İle İlgili Değerlendirmeleri İle Söz Konusu Yeterliklerin Artırılması İçin Neler Yapılması Gerektiği Hakkındaki Düşünceleri

Araştırma kapsamında "Eğitim Müfettişlerinin ders denetimi ile ilgili yeterliliklerini nasıl değerlendirirsiniz? Ders denetimi ile ilgili kendi yeterliliğinizi nasıl değerlendirirsiniz? Sizce ders denetçisinin yeterliliği ile ilgili nasıl çalışmalar yapılmalıdır?" soruları doğrultusunda denetimde yeterlilik temasına ulaşılmış. Denetimde yeterlilik teması içerisinde eğitim müfettişlerinin ders denetimi ile ilgili yeterlilikleri, ders denetimi ile ilgili katılımcının yeterliliği ve ders denetiminin yeterliliği için yapılması gerekenler kategorilerine ulaşılmıştır.

Eğitim Müfettişlerin ders denetimi ile ilgili yeterlilikleri kategorisi içinde eğitim müfettişlerinin kendilerini sürekli geliştirmeleri gerektiği, eğitim müfettişlerinin ders denetimi yapacak yetkinlikte oldukları, eğitim yönetim ve denetimi alanında eğitim gören eğitim müfettişlerinin ders denetiminde daha yetkin oldukları, kendi branşında denetim yapan eğitim müfettişlerinin ders denetiminde daha yetkin oldukları, ders denetimi alanındaki yetiştirme süreçlerini tamamlayan müfettişlerin ders denetiminde yetkin oldukları, ders denetimi için eğitim müfettişlerinin yeterli oldukları ancak denetimde belli bir standardın olmamasının yetersizliğe neden olduğu, sistem içinde yeterli birikime sahip yeterli sayıda müfettiş olmamasının ders denetimini olumsuz olarak etkilemekte olduğu, ders denetimi için eğitim müfettişlerinin yeterli olmakla birlikte sistemsel aksaklıkların yetersizliklere neden olduğu, eğitim müfettişlerinin uzun süre ders denetimi yapmadıkları için yeterliliklerini yitirmiş oldukları, ders denetimi için yetersiz olan eğitim müfettişlerinin de olduğunu, ders denetimi için eğitim müfettişlerini yeterli bulmuyorum ve eğitim müfettişlerini ders denetimindeki yeterliliğinin öğretmenlerce değerlendirilmesi gerektiği yönünde bulgularına ulaşılmıştır.

Ders denetimi ile ilgili katılımcının yeterliliği kategorisi içinde ders denetimi için kendimi yeterli görüyorum, uzun zamandır ders denetimi yapmadığım içim net cevap veremiyorum/ yeterli görmüyorum, ders denetiminde yeterliliğimi arttırmak için çaba sarf ediyorum /kendimi geliştirmeye ihtiyacım var ve ders denetimini önemsemiyorum bulgularına ulaşılmıştır.

Ders denetiminin yeterliliği için yapılması gerekenler kategorileri içinde müfettişlere eğitimdeki güncel gelişmeler doğrultusunda eğitimler verilmesi ve böylece gelişmelerinin desteklenmesi gerektiği, eğitim müfettişinin ders denetimindeki yeterliliğinin artırılması için, her şeyden önce kendisinin gelişime açık olması ve çaba göstermesi gerektiği, eğitim müfettişinin ders denetimindeki yeterliliğinin artırılması için, müfettişlerin alım koşullarına lisans üstü eğitim almış olmanın da eklenmesi gerektiği, eğitim müfettişinin ders denetimindeki yeterliliğinin artırılması için, eğitim yönetimi ve denetimi alanının açılması gerektiği, eğitim müfettişlerinin denetleme ve soruşturma olarak ayrışmalı ve bu doğrultuda uzmanlaşmaya gidilmesi gerektiği, ders denetimine uygun kişilerin seçilmesi ve denetim sürecinin itibarının korunması, öğretmen ve öğrenciden alınan geri bildirimlerle sürecin yönetilmesi gerektiği, ders denetimine gerek olmadığı için denetim yapacak kişinin yeterliliğine ilişkin yapılacak bir şey olmadığını ve eğitim müfettişlerinin ders denetimi konusunda yeterli olduklarından farklı bir şeyler yapmaya gerek olmadığı bulgularına ulaşılmıştır.

Katılımcıların eğitim müfettişleriyle birlikte kendilerini, sistem içindeki mevcut paydaşlar arasında en yeterli kişiler olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Elde edilen görüşlerden, sahip olunan yeterliğin daha etkili ve kabul edilebilir olması yönünde sürekli bir gelişim içerisinde olunması bu yönde sürekli eğitimlerin verilmesi gerektiği düşüncesinin ağırlık kazandığı da anlaşılmaktadır. Bununla birlikte soruşturma ve denetim alanlarının ayrışması ve böylece uzmanlaşmaya gidilmesi gerektiği, eğitim müfettişliği alım koşullarına yüksek lisansüstü eğitim şartının eklenmesi ile eğitim yönetimi ve denetimi lisans programlarının yeniden açılması gerektiği yönünde görüşler

olduğu görülmektedir. Sürekli değişen toplum karşısında eğitim sistemi dinamik bir yapıya sahip olmak zorundadır. Bu zorunluluk yönetici, öğretmen ve müfettiş için de geçerlidir.

Katılımcılar, eğitim yönetimi ve denetimi bölüm mezunlarının, branşında denetim yapanların, deneyimli olana eğitim müfettişleri ile yetişme sürecini başarıyla tamamlayan eğitim müfettişlerinin denetim alanında daha yetkin olduklarını belirtmekle birlikte uzun süre denetim yapmamalarından dolayı bu yeterliklerini kaybettiklerini de vurgulamaktadırlar.

Ders denetimine belli bir standardın getirilmesi gerektiğini belirten katılımcıları, hali hazırda ders denetimiyle ilgili yönergenin olmayışına vurgu yaptığı anlaşılmaktadır.

Eğitim müfettişinin denetim yeterliğinin denetimini yaptığı öğretmen görüşleriyle belirlenmesi gerektiğini yönündeki görüşün niteliği itibariyle diğer cevaplardan ayrıştığı değerlendirilmektedir.

Eğitim müfettişlerinin mevcut halleriyle yeterli olduklarından ders bu alanda herhangi bir çaba içerisine girmenin gereksiz olduğunu belirten görüş yanın da ders denetiminin gereksiz olduğunu belirten görüş de belirtilmiştir.

5.1.7. Katılımcıların, İdeal Ders Denetimi İle İlgili Görüş ve Değerlendirmeleri

Araştırma kapsamında “Sizce ideal ders denetimi nasıl olmalıdır? Açıklar mısınız? (denetim öncesi, denetim sırası, denetim sonrası süreç basamakları açısından)” sorusu doğrultusunda ideal ders denetimi temasına ulaşılmış. İdeal ders denetimi teması içerisinde denetim süreci planlanarak gerçekleştirilmeli, geliştirici olmalı ve bilgilendirme yapılarak başlanan süreç geri bildirimlerle sonlandırılmalı, ideal ders denetimi nesnel kriterler doğrultusunda gerçekleştirilmeli, ideal ders denetim sürecini müfettiş şekillendirmeli, denetim süreci öğretmenle birlikte planlanmalı, ideal ders denetiminde denetimci denetim hakkında akademik yeterliliğe sahip olmalı,

ideal ders denetiminde öğretmenin denetime yönelik olumlu algısı önemlidir şeklinde bulgulara ulaşılmıştır.

Katılımcı görüşlerinin büyük bir kısmı ders denetimi sürecinin geliştirici, öngörülebilir, şeffaf ve açıklık ilkelerine vurgu yapmışlardır. Ders denetiminin, denetimden önce müfettiş tarafından planlanması, bu planlamadan öğretmenin haberdar edilmesi ve denetim sırasında müfettişin grubun üyesi gibi hareket etmesi gerektiği, denetim sonrasında da bulguların öğretmenle birlikte tespit ve değerlendirilmesi ifade edilmiştir. Katılımcılar denetim sürecindeki bulguların zaman geçirilmeden öğretmenle paylaşılması gerektiğini belirtilmiş ve bu ilkeler çerçevesinde yapılan ders denetiminin geliştirici olacağını vurgulamışlardır. Ders denetiminde planlamanın yanında objektifliğin sağlanması adına denetim çalışmalarının farklı zamanlarda farklı müfettişler tarafından tekrar yapılmasının yanında denetim ve soruşturma konularında branşlaşmaya gidilmesi gerektiği, denetimde öğretmen değerlendirmesinin yanında müfettişin de kendisi ile ilgili bir öz değerlendirme yapması amacıyla süreç denetiminin yapılması önemi ifade edilmiştir. Bu görüşler çerçevesinde ideal bir ders denetiminin özetle; önceden yapılan bir plan dâhilinde sürdürülen, geliştirici, tarafların bilgilendirildiği ve sonuçların da paydaşlarla paylaşılarak bitirildiği bir süreç olması gerektiğini belirtmişlerdir.

5.2. Öneriler

Yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan katılımcıların, ders denetiminin tanımı, vazgeçilmezliği, eğitim müfettişleri tarafından yerine getirilmesi gerektiği ve eğitim müfettişlerinin sürekli bir gelişim çabası içerisinde olmalarının gerekliliği hususlarında genelde görüş birliği içerisinde oldukları anlaşılmaktadır. Eğitim müfettişlerinin ders denetimine ilişkin görüşlerinden elde edilen sonuçlar kapsamında aşağıdaki öneriler sunulabilir:

1. Mevcut durumda ders denetimleri okul müdürleri tarafından yapılmaktadır. Okul müdürleri tarafından yapılan ders

denetimlerinin etkili ve verimli olmadığı değerlendirilmektedir. Okul müdürleri tarafından yapılan ders denetimlerinin etkililik ve verimliliğini artırmak için ders denetim yönergesinin hazırlanması ve okul müdürlerinin konu ile ilgili hizmet içi eğitiminden geçirilmeleri sağlanmalıdır.

2. Araştırma sonuçları ders denetimlerinin ilgili branştan müfettişler tarafından yapılmasının öğretmene rehberlik boyutunda daha etkili olacağını göstermektedir. Bu çerçevede, eğitim müfettişi alımlarında, milli eğitim sisteminde görevli öğretmenlerin branşlarının dikkate alınması sağlanmalıdır.
3. Araştırma sonuçlarından, katılımcıların çok büyük bir oranda, ders denetimlerinin eğitim müfettişleri tarafından yapılması gerektiği yönünde görüş birliği içinde oldukları anlaşılmaktadır. Oysa mevcut durumda, eğitim müfettişlerinin sayıları ile görev alanları karşılaştırıldığında, oldukça yetersiz sayıda oldukları ve bu durumun müfettişlerin diğer görevleriyle birlikte ders denetimi görevinin yerine getirilmesini de olumsuz anlamda etkilediği anlaşılmaktadır. İl Milli Eğitim Müdürlüklerinde görevlendirilecek müfettiş sayısının belirlenmesinde bir ölçütün olmaması durumu daha belirsiz hale getirmektedir. Bu olumsuzlukların giderilmesi için eğitim müfettişi alımlarının öğretmen kadroları da dikkate alınarak ve oluşturulacak norm çerçevesinde yapılması gerekmektedir.
4. Yapılan ders denetimlerinin etkili olabilmesi için elde edilen verilerin açık ve net bir şekilde öğretmenle paylaşılmasının, öğretmen ve öğrenci üzerindeki denetim kaygısını azaltacağının, eğitim müfettişleri tarafından büyük oranda paylaşıldığı görülmektedir. Ayrıca araştırma sonuçlarından eğitim müfettişlerinin, büyük oranda, çok uzun bir süre ders denetimi yapmadıklarından dolayı ders programları ve eğitimdeki güncel gelişmelerden uzak kaldıklarını düşündüklerini göstermektedir. Bu

çerçevede, görevde bulunan eğitim müfettişlerinin ders denetiminin bütün boyutlarıyla ilgili etkili bir hizmet içi eğitim programından geçirilmeleri sağlanmalıdır.

5. Araştırma sonuçlarından, ders denetimi ile ilgili olarak, eğitim yönetimi ve denetimi alan mezunu eğitim müfettişlerinin daha yetkin olduklarının büyük oranda kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Mevcut durumda eğitim müfettişleri öğretmen ve üniversitelerin iktisadi ve idari bilimler, siyasal bilgiler, hukuk, işletme ve iktisat fakültelerinin en az lisans mezunları arasından belli süreçler sonucunda alınmakta ve müfettişlik rol ve görevlerini uygulamada ve süreç içerisinde açılan kurslar ile kişisel çabaları neticesinde öğrenmektedirler. Müfettişliğe kabuldeki ölçütün yalnızca sınav sonucuna bağlı olmasının, verilen hizmetin niteliğinin gelişmesine katkısı kısıtlı olacaktır. Denetim faaliyetleri bir süreçtir ve süreç öncesi, sırası ve sonrasının yapılandırılmasında mesleki bilgi ve bu bilginin içselleştirilmesi kadar evrensel ve doğru kaynaklardan edinilmesi de önemlidir. Bu bağlamda üniversitelerin eğitim yönetimi ve denetimi lisans programlarının tekrar açılmasının müfettiş niteliğinin geliştirilmesindeki önemi açıktır. Bununla birlikte, alanında uzman oldukları hem ilgili mevzuatta ve hem de literatürde vurgulanan eğitim müfettişlerinin lisansüstü programlara girmelerinin teşvik edilmesi müfettiş niteliğinin geliştirilmesi açısından ayrıcı önemlidir.
6. Ders denetimi yapmak kadar ders denetiminde geçmek de bir süreçtir. Bundan dolayı denetim sürecinin niteliği ve eğitim müfettişinin bu süreçteki rolü ile ilgili öğretmen değerlendirmesinin de dikkate alınmasının denetim sisteminin geliştirilmesi açısından önemli olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca, ders denetiminde kendi yeterliği ile ilgili olarak eğitim müfettişinin de bir öz değerlendirme mekanizmasından geçmesinin ayrıca geliştirici olacağı düşünülmektedir.

7. Eğitim müfettişleri eğitim kurumlarında genel anlamda denetim ve disiplin ile ilgili iş ve işlemleri yürütmektedirler. Araştırma sonuçları eğitim müfettişlerinin, büyük oranda, bu iki görev alanının yapı itibariyle bir birinden oldukça farklı olduğunu dolayısıyla eğitim müfettişlerinin belirtilen görev alanlarından birisinde uzmanlaşmaları gerektiğini düşündüklerini göstermektedir. Bu çerçevede eğitim müfettişlerinin görev alanlarının denetim ve disiplin olarak ayrıştırılmalarının yapılan işin verimini ve etkisini artıracağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Akan, D. (2016). Eğitimde Denetim Modelleri. M. Sağır ve S. Göksoy (Ed.), *Eğitimde Denetim ve Değerlendirme.* Ankara: Pegem Akademi.

Akarsu, B. (2019). *Felsefe Terimleri Sözlüğü.* İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Akyüz, Y. (1989). *Türk Eğitim Tarihi.* (3. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yayınları.

Althusser, L. (2014). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. (Çev: A. Tümertekin). İstanbul: İthaki Yayınları.

Altunya, N. (2014). *Türkiye'de Dünden Bugüne Eğitim Müfettişliği*, (1. Baskı), Eğitim-İş Kültür Yayınları, Ankara.

Atmaca, Y. İzci, M. (Edt.) (2021). *Kavramsal ve Kuramsal Açıdan Etik.* İstanbul: Gazi Kitabevi.

Aydın, İ. (2006). *Eğitim ve Öğretimde Etik,* (2. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Aydın, İ. (2008). *Öğretimde Denetim: Durum Saptama, Değerlendirme ve Geliştirme,* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Aydın, İ. (2010). *Yönetsel, Mesleki ve Örgütsel Etik*, (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Aydın, M. (1988). *Eğitim Yönetimi,* (2. Baskı). Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.

Aydın, M. (1993). *Çağdaş Eğitim Denetimi.* Ankara: Pegem Yayınları.

Bakioğlu, A. Ülker, N. (2020). Karşılaştırmalı Eğitim Yönetimi. A. Bakioğlu (Ed). İngiltere Eğitim Sistemi (s. 291-324). Ankara: Nobel Yayınları

Başaran, İ.E. (1982). *Örgütsel Davranış.* Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Başaran, İ.E. (1987). *Eğitime Giriş*. (6. Baskı). Ankara: Sevinç Matbaası.

Burçin, R. B. ve Konan, N. (Aralık, 2020). Farklı Ülkelerin Eğitim Denetim Sistemlerine İlişkin Bir İnceleme. *Scientific Educational Studies Bilimsel Eğitim Araştırmaları* http://dergipark.gov.tr/ses. 45-77

Bursalıoğlu, Z. (1982). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. (6. Baskı), Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.

Bülbül, T. (2018). Yönetim ve Eğitim Yönetimi Kuramları. K. Demir, ve K. Yılmaz (Ed.). Klasik Yönetim Kuramları (s.17-40). Ankara: Pegem Akademi

Büyüköztürk, Ş. Kılıç Çakmak, E. Akgün Ö. E. Karadeniz, Ş. Demirel, F. (2021). Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Cotien, L. Manion, L. (1994). Research Methods in Education (4 ed.). London: Routlenge.

Cüceloğlu, D. (1998). Yeniden İnsan İnsana (17. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çiçek Sağlam, A. ve Ayadoğmuş, M. (2016). Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Eğitim Sistemlerinin Denetim Yapıları Karşılaştırıldığında Türkiye Eğitim Sisteminin Denetimi Ne Durumdadır? *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.* 17-38

Dağlı, A. (2000). İlköğretim Öğretmenlerinin Algılarına Göre İlköğretim Müdürlerinin Etkili Müdürlük Davranışları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi,* 23, 431-442.

Demirel, Ö. (2009). Öğretmen Sanatı, Öğretim İlke ve Yöntemleri (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Demirel, Ö. Kay, Z. (2008). Eğitim Bilimine Giriş. *Eğitim İle İlgili Temel Kavramlar* (Edt: Ö. Demirel ve Z. Kaya). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılı. ss. 1-22.

Demirkasımoğlu, N. (2011). Türk Eğitim Sisteminde Bir Alt Sistem Olan Denetim Sisteminin Seçilmiş Bazı Ülkelerin Denetim Sistemleri İle Karşılaştırılması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2 Sayı*. 23-48

Dökmen, Ü. (2010). İletişim Çatışmaları ve Empati (42. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi

Erdem, A R, ve Şimşek, S. (2013). Öğretmenlik Meslek Etiğinin İncelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Sayı 15.* 185-203

Erden, A. (2021). Karşılaştırmalı Eğitim Sistemi. A. Balcı (Ed.). Fransa Eğitim Sistemi (s. 313-343).

Mazlum, A. M. (2021). Karşılaştırmalı Eğitim Sistemi. A. Balcı (Ed.). Hindistan Eğitim Sistemi (s. 437-456).

Ertürk, S. (1972). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.

Gaertner, H., ve Pant, H. A. (2011). How valid are school inspections? Problems and strategies for validating processes and results. Studies in educational evaluation, 37(2), 85-93.

Gündüz, Y. (Aralık, 2012). Eğitim Öğretimde Denetimin Gerekliliği: Kuramsal Bir Çalışma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.* Sayı 34.

Gökçe, F. (1994). Eğitimde Denetimin Amaç ve İlkeleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10,* 73-78.

Hançerlioğlu, O. (1985). *Düşünce Tarihi*. (25. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Haynes, F. (2020). *Eğitimde Etik* (Çev: Semra Kunt Akbaş). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Höffe, O. (2020). *Etik - Bir Giriş* (Çev: Sergül Vuaral Kara). İstanbul: Runik Kitap.

Karagözoğlu, G. (1985). Eğitimde Teftişin Yeniden Düzenlenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi,* (104):.4-8.

Karasar, N. (2020). Bilimsel Araştırma Yöntemi (36. Basım). Ankara: Nobel Yayınları.

Karataş, S. (2014). Eğitim Yönetimi. M. Çelikten ve M Özbaş (Ed.), *Eğitim Sisteminde Denetim* (1. Baskı). İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Korkmaz, M. ve Özdoğan, O (2005). İlköğretim Müfettişlerinin Rehberlik Görevlerini Gerçekleştirme Düzeyleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,* 3(4), 431-443.

Köse, A. (2021). Eğitimde Denetim. N. Can (Ed.) *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi.* (4. Baskı), (s. 113-144). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Köybaşı, F. Uğurlu, C T. Ağıroğlu Bakır, A. ve Karakuş, B. (2017). İlkokullarda Ders Denetimine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume* ,12/4, 327-344.

Krueger, R.A. & Casey, M.A. (2000). Focus Groups: A Practical Guide For Applied Research. California: SAGE.

Kuçuradi, İ. (1988). Uludağ Konuşmaları Özgürlük Ahlak Kültür Kavramları. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu, Türk Felsefe Dizisi 1.

Kuçuradi, İ. (2018). *Etik.* Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

Kuçuradi, İ. (2019). Ahlak, Etik ve Etikler. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

Maarif Teşkilatına Dair Kanun (1926). RG. Yayım Tarihi: 03.04.1926. Sayısı: 338

Mason, J. (1996). Qualitative researching. London: Sage Publication.

MEB Rehberlik ve Denetim Başkanlığı İle Maarif Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği (2014). RG. Yayım Tarihi: 24.04.2014. Sayası: 29009.

Milli Eğitim Bakanlığı (1995). *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*. Ankara: MEB Yayınları.

Milli Eğitim Temel Kanunu (1973). RG. Yayım Tarihi: 24.06.1973. Sayısı: 14574. Numarası: 1739.

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği (1963). TD. Yayım Tarihi: 29.04.1963 Sayası: 1253.

Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Müfettişleri Yönetmeliği (2022). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=39399&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 (Erişim: 25.04.2024).

Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği (2013). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=18812&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 (Erişim: 27.04.2024).

Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği (1967). TD. Yayım Tarihi: 09.10.1967. Sayısı:1473.

Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği (1993). RG. Yayım Tarihi: 03.10.1993 Sayısı: 21712.

Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği (2023). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/04/20230411-1.htm (Erişim:27.04.2024).

Fidan N. Erden M. *Eğitim Bilimine Giriş.* Ankara: Repa Eğitim Yayınları 1

Öncül, R. (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. (1. Baskı). İstanbul: MEB Yayınları.

Özgenel M. Yılmaz A. (2019). Denetim Modelleri: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi.* 29, 228-251

Patton, 0., M. (1990). Qualitative evaiuation an research methods (2"'1 eel.). London: Sage Pub.

ROBBINS, S P. DECENZO, D ve COULTER, M. (2016). Yöneticiler ve Yönetim (Çev: M. Çetin). *Yönetimin Esasları- Temel Kavramlar ve Uygulamalar* [Fundamentals of Management- Essentıal Concepts And Applıcations] (Çev. Edt: A. Öğüt ve C. Erbil). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Seidman, E. (1991). Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences. New York: Teachers College Press.

Sönmez, V. (2008). *Öğretim İlke ve Yöntemleri.* (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık

Seçkin, N. (1998). Türkiye'de Eğitim Yönetimi. M. Hesapçıoğlu ve H. Taymaz (Ed.) *"Teftişte Yeni Bir Yaklaşım: Sanatsal Teftiş",* 09-217, İstanbul: Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları.

Şanlı, Ö. Altun, M. ve Tan, Ç. (2015). Okulların Genel Denetimleri Hakkındaki Maarifi Müfettişlerinin ve Okul İdarecilerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi,* 26, 78-99.

Taymaz, H. (2005). *Eğitim Sisteminde Teftiş Kavramlar, İlkeler, Yöntemler*. Ankara: Pegem Akademi.

Teşkilatı Esasiye Kanunu (1921). https://anayasa.tbmm.gov.tr/1921.aspx Erişim Tarihi: 19.04.2024.

Teşkilatı Esasiye Kanunu (1924). https://anayasa.tbmm.gov.tr/1924.aspx Erişim Tarihi: 19.04.2024.

Tevhidi Tedrisat Kanunu (1340/1924). RG. Yayım Tarihi: 03.03.1340-03.03.1924). Sayısı:63. Numarası: 430.

Tezcan, M. (2021). *Eğitimde Etik ve Öğretmenlik Mesleki Değerleri.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1961). RG. Yayım Tarihi: 20.07.1961. Sayısı: 10859. Numarası: 334.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf. (Erişim:18.04.2024).

Yıldız, H. (Güz/2014). Tanzimat'tan Günümüze Maarif Müfettişliği İle İlgili Düzenlemeler. *Türkiyat Mecmuası,* C.24, 261-284.

Wayne K. Hoy ve Cecil G. M. (2010). Eğitim Yönetimi (Çev. Edt: Selahattin Turan). *Sosyal Bir Sistem Olarak Okul.* (7. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.

EKLER

Ek-1

Eğitim Müfettişlerinin Ders Denetimlerine İlişkin Görüşleri Yüksek Lisans Tezi Görüşme Formu Bilgilendirme ve Yönetici Soruları

GÖRÜŞME FORMU BİLGİLENDİRMESİ

Görüşme No:
Görüşme Tarihi :
Görüşme Yeri :
Başlangıç Saati:
Bitiş Saati

Bilgilendirme Yönergesi:

İyi günler. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi Yüksek Lisans öğrencisiyim. Eğitim müfettişlerinin ders denetimlerine ilişkin görüşleri, konulu bir araştırma çalışması yapıyorum. Eğitim müfettişlerinin ders denetimini nasıl tanımladıklarını, mevcut durumda yapılan ders denetimi ile ilgili görüşlerinin ne olduğunu, ders denetiminin ilgili paydaşlar üzerindeki etkilerinin neler olduğu hakkındaki görüşlerinin ne olduğunu, kendileri ve eğitim müfettişlerinin ders denetimi yeterliklerinin nasıl olduğu ile ilgili görüşlerini ve ideal bir ders denetiminin nasıl olması gerektiği hakkındaki görüşlerini anlamaya çalışacağım. Böylece mevcut ders denetimi ile olması gereken ders denetimi arasındaki farkı nesnel bir şekilde ortaya koyup gerçekçi çözüm önerileri getirmeyi amaçlıyorum. Bu nedenle siz kıymetli meslektaşlarımın görüşlerinizi öğrenmek istiyorum.

Görüşmede sürecinde verdiğiniz bilgiler yalnızca bu araştırmada kullanılacak olup başka bir kişi ya da kurumla paylaşılmayacaktır. Yine aynı şekilde kişisel bilgileriniz araştırma raporunda da hiçbir şekilde yer almayacaktır.

Sizce de bir sakıncası yoksa görüşme sürecinde alacağım notlar dışında olası bilgi kaçırmalarını önlemek ve cevaplarınızı daha ayrıntılı anlayabilmek için görüşmeyi kayıt altına almak istiyorum. Görüşmenin yaklaşık 45/55 dakika süreceğini tahmin ediyorum. Vakit ayırdığınız için şimdiden teşekkür ederim.

Konu ile ilgili soracağınız herhangi bir husus var mıdır? Yoksa, görüşmeye başlayabilir miyim?

Görüşme Formu

Yaş:
Branş:
Meslekte geçen süre:

1.Ders denetimini nasıl tanımlarsınız?

2.Ders denetiminin gerekliliğini nasıl değerlendirirsiniz?
3.Mevcut durumda yapılan ders denetimlerinin ‘etkililiği’ ve ‘verimliliği’ ile ilgili değerlendirmeleriniz nasıldır? Açıklar mısınız?
4.Şu anda uygulanan ders denetimlerini nasıl değerlendirirsiniz?
5.Sizce ders denetim sürecinde branşın rolü nasıldır? Aynı ya da farklı branşta olmak süreci nasıl etkiler?
6.Ders Denetimlerinin eğitim müfettişleri tarafından yapılmasını nasıl değerlendirirsiniz? (olumlu /olumsuz yönleriyle).
7.Okul Müdürlerinin ders denetimi yapıyor olmalarını nasıl değerlendirirsiniz? (olumlu /olumsuz yönleriyle).
8.Yapılan ders denetimi sonucu öğretmene yapılacak olan geribildirimlerin etkililiğini nasıl değerlendirirsiniz?
9. Ders denetiminin öğretmen üzerindeki etkilerini nasıl değerlendirirsiniz? (olumlu/olumsuz yönleriyle).
10. Ders denetiminin öğrenci üzerindeki etkilerini nasıl değerlendirirsiniz? (olumlu/olumsuz yönleriyle).
11. Eğitim Müfettişlerin ders denetimi ile ilgili yeterliliklerini nasıl değerlendirirsiniz?
12. Ders denetimi ile ilgili kendi yeterliliğinizi nasıl değerlendirirsiniz?
13. Sizce ders denetçisinin yeterliliği ile ilgili nasıl çalışmalar yapılmalıdır?
14. Sizce ideal ders denetimi nasıl olmalıdır? Açıklar mısınız? (denetim öncesi, denetim sırası, denetim sonrası süreç basamakları açısından)

Ek-2

ÇALIŞMA GRUBUNUN ÖZELLİKLERİ

İl Adı	Toplam Eğitim Müfettişi Sayısı	Görüşmeye Katılan Eğitim Müfettişi Sayısı
Edirne	10	8
İstanbul	105	18
Kırklareli	3	1
Tekirdağ	9	3
Toplam	127	30

Ek-3

UZMAN GÖRÜŞÜNE BAŞVURULAN ÖĞRETİM ÜYELERİ

1. Dr. Öğretim Üyesi Yar Ali Mete — Trakya Üniversitesi
2. Prof. Dr. Tuncer Bülbül — Trakya Üniversitesi

Ek-4

ETİK KURUL BELGESİ

Evrak Tarih Sayısı: 22.12.2023-569901

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı

Sayı :E-29563864-050.03.04-569901 22.12.2023
Konu :Kararlar

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Yar Ali METE

Danışmanlığını yaptığınız, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Yüksek Lisans Programı Ömer Naci DİKTAŞ tarafından, Trakya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 20.12.2023 tarihli toplantısında alınan 11/13 numaralı kararı ile uygun görülmüştür.
Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Ayhan GENÇLER
Başkan

Ek:Etik Kurul Kararı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Kodu :BSDAL54DBR Pin Kodu :46662 Belge Takip Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/trakya-universitesi-ebys
Adres : Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Balkan Yerleşkesi 22030 Edirne
Telefon : 2842234004 Faks : 2842234203
e-Posta:ozelkalem@trakya.edu.tr Webhttp://www.trakya.edu.tr/
Kep Adresi : trakyauni@hs01.kep.tr
Bilgi için : Ceyda DURSUN
Unvanı : Sekreter